قالمی دیب او یلیلر. لکن بو اوی هیچ ده درست توگل: یاخشی تربیه‌له‌نگان، وقتلی آشاتلغان، قاراب یۆرتلگان بالالرده بو آورو بولماسقه ممکن. هر حالده بالانڭ آوزنده آقصل قاطق آچتقیسی کبك نه‌رسه کورندی ایسه، بیك تازالقنی رعایه ایته‌رگه تییش: بالانی ایمزر آلدندن هم ایمزگاچ ایمچه‌کنی جووب آلورغه کیره‌ك. شولایوق بالانڭ آوزن صاف صوغه یا که یارطیلاش آراقی قاطش صوغه مانلغان طازا چوپره‌ك بله‌ن سورتوب آلورغه کیره‌ك. آورو بیك تارالوب کینمه‌گانده بولسه، بالانڭ آوزن «بور» یا که «صودا» صووی بله‌ن جوارغه کیره‌ك. بور هم صودا صوون بر استاکان صوغه بر چه‌ی قالاغی صالوب حاضرله‌نه.

تل پشگووی - (Воспаленіе языка)

تلنڭ قابارووی هم قوزغاتورغه آورتووی بله‌ن بلنه.. بو آورو شول قدر قاطی بولا که، مونڭ بله‌ن آورغان کشی آوزن آچوب تلن قوزغاتورغه‌ده قورقوب اوطرا، چونکه تل قوزغاتورغه بارامی آورتا.

تل پشگووینڭ سببلری شولار: تلده‌گی جراحت، تلگه بالق سویه‌گی فلان کبی نه‌رسه‌لرنڭ چه‌نچلووی، اسسی یاکه آغولی نه‌رسه‌لر بله‌ن تلنڭ پشووی. تلده‌گی بو آورو شوشی سببلرنڭ قایسی‌سندن بولغان بولسه‌ده، آنی دارولاو تلنی صالقنلاتو بله‌ن گنه بولا:

آورو کشی آوزینه یش - یش بیك صالقن صو آلورغه، یاکه بیگره‌ك یاخشیسی آوزغه بۆز کیسه‌گی قابارغه تییش. اگرده آورو کشی آوزینه صالقن صوده، بوزده آلا آلورلق بولماسه، اول چاقده صالقن نه‌رسه‌نی آنڭ ایه‌گی - طاماغی آستینه قویارغه کیره‌ك. حال بیك آور بولوب کیتکانده، ایه‌ك آستینه بر یولی ٦ - ١٠ سۆلۆك صالورغه‌ده یاری. آورتووی آزایوب یاکه بتوب کیتکاچده

قابارچقلر قالغان بولسه، آوزنی راماشکا یا که شالفی (ромашка و шалфей) بلەن قایناتلغان جلەصاراق صو بلەن چایقارغه تییش.

تل آورتقان چاقده آزق صالقنچه هم صییق نەرسەدن بولورغه تییش.

یاکاق سویەگینك یاریسی ششو.

سویەك اوستن قابلاغان تیری ـ سویەك یاریسی دیب آتالا. بو یاری کوب وقت ششه، پشگەدە آنك آستنده بیز کبك نەرسەلر حاصل بولا. یاری آشالوب توشەدە سویەکنی تربیەلەمی باشلی. آنناری سویەکدە کیسەك، کیسەك صنوب توشه باشلی. مونه شونك اوچون‌ده بو سویەك اوستندەگی یارینك پشگوندن صاقلانورغه هم آندن دارولانورغه بیك طرشورغه کیرەك. یاکاق سویەکلرینك اوستندەگی یارینك پشگوینك سببلری شولار: بەرلو، صووق آلدرو، شرپی زاۋودلرنده فوصفور بلەن آغولانو، هم تش بوزولو... کوبرەك وقت بو آورو بو صوکغی یعنی تش سویەگینك آشالوندن کیلە. شول چاقده بوزولغان تش طورسنده اورط ششەدە بیك نق آورتا باشلی؛ بو تورلی آورو «فلوس = флюсъ» دیب آتالا.

بو تورلی آورونك ایك یامانی‌ده فوسفور بلەن آغولانغان چاقده بولا. بو آورودن صوك هر وقت سویەك ئوله، حتی بعض وقت بوتون آستقی یاکاق سویەکلری ئولوب قالا. بو یارینك نغراق ششکان چاغنده دقتلەب قاراغانده علامتلری بیك آچق بلنه: آورتو شول حدلی نق بولا که، حتی آورو آوزن‌ده آچارغه قادر بولمی. ششاك قول بلەن طوتوغەغنه توگل، کوزگەدە کورنوب طورا. اگرده اش طاغنده نغراق چیکدن اوزوب، قابارو شش که ئەیلەنسه، اول چاقده اوستنی قزارادە باشلی. بو آورو نیدن حاصل بولغان بولسەدە، ایك ئولك آنی صووقلق بلەن دوالارغه، صالقن صوغه چلاتلغان چوپرەك، یا که بوز قویارغه کیرەك. آندن

باشقەقابارغان يېرگە طشدن كون توسلى- ترى كەش مايى (ртутная мазь) سورتورگە كيرەك. بو ماى آپتيكادە حاضرلەنگان كويى صاتلا. بر سورتودە آنك بور چاق قدرسن گنە سورتورگە كيرەك. اگردە قابارغان يير تش توبندە، اورطدە بولسە، اول چاقدە اورطنى اييود اصووى (настойка іода) بلەن ابرتە كيچ برەر مرتبە مايلارغە كيرەك. اگردە ششك بيك زورايوب، طاش شيكللى قاطوب دە كيتكان بولسە، اول چاقدە، تگى كوك ماى بلەن سورتو اوستنە طافى جلتا طورغان صولى چوپرەك (согрѣвательн. примочки) يابارغە كيرەك (صولى چوپرەكنى صغوب يابارغەدە، اوستندن كليونكە كبك شطرداب طورا طورغان كاغد بلەن يابوب، انك اوستندن شەل- شارف كبك جلى نەرسە بلەن اوراب بەيلەرگە). اگردە ششى بونك بلەن گنە باصلماسە، قاطى چووان‌غە ئەيلەنە باشلاسە، اول چاقدە كيندر، ياكە سوس اورلغندن پريپاركا = припарка ياصارغە كيرەك. (يعنى شوشى اورلقلرنى قزدروب بر چوپرەك اچينە اوراب آورو اورنغە اسسى كوينچە يابارغە، صوونغاچ ينە آلماشدررغە كيرەك.) اورطنى ايسە، راماشكا ياكە شالفى بلەن قايناتلغان جلى صو بلەن چايقاو يارى.

چووان حاصل بولديسە، آنى اوزاقغە ييبەرميچە كيسوب اچندەگى چرگن- ئرنن آغزرغە كيرەك؛ يوقسە سويەكنك چرووى ممكن. شوندن صوك آورو بنكانچەگەچيكلى چايقارغەغنە كيرەك. (چايقاو اوچون بر چەى قاشغى شالفى‌نى بر استاكان اسسى صوغە صالوب پشرورگە، هم شوندوق بر چاى قاشغى بورنى كيصلاتا صالورغە).

ششكلى باقا بولو.

(ياكە طاماق بيزلربنك صووق آلوب ششووى).

طامانغە ششكلى باقا بولو هيچ‌دە قورقنچلى- يوغنچلى آوروغە

ئەیلەنمی. اول کوبرەك صووق آلدروذن، یعنی اسسیلەنوب‌تیرلەگاننڭ صوڭندە صالقن صو اچو، یا کە صالقن هوا آلودن حاصل بولا. آورو ایڭ ئلك اوشو، صوڭندن قزو هم طاماق ـ یوتقیلق آورتووی بلەن باشلانا. آڭقاونڭ آرتندە طاماقغە یاقدە ییردەگی بیزلر ششوب. آل توسکە کورەلر. اگردە ششو بر نیچە کونلر دوام‌ایتسە، اول چاقدە تگی بیزلرنڭ بعضلری چروب یارلالردە، آلارنڭ باشلری صاری ئرنلی بولوب کورنە. آندن صوڭ ئرن‌آغوب بتکاچ، بیزنڭ اورنلری تیشکلی ـ تیشکلی بولوب کورنوب طورا. شوشی بیزلرنڭ ششووی ضیق بولسەدە قاطی بولسەدە، جلی، یا کە صالقن بولسەدە، یوتقان چاقدە طاماقنڭ آورتوویلە سبب بولا. اگردە طاماقنڭ ایکی یاغندەغی بیزلردە ششوب تیشلسەلر، اول چاقدە بیزلر بیك زورایوب طن آلونی‌دە آورلاشدرا باشلی، حتی آورو بوولوب ئولە یازا. لکن اش هیچ وقتدەدە اول درجەگە ییتمی. بو بیزلر ششکان چاقدە، دارولاو اوچون ایڭ باشدە آلارغە کچکنە‌گنە یومالا بلەن یارطیلاش گلیتسیرین بلەن قاطشدرلغان ایبودا صووی (іодистая настойка) سورتورگە کیرەك، هم طاماقنی یش ـ یش بیرتالیتۆی طۆز (бертолетовая соль) یا کە عادی آش طۆزی‌نڭ صووی بلەن چایقارغە کیرەك (بر استاکان قاینار صوغە بر چای قاشغی صالورغە)؛ صاف ایبودا صووی بلەن طشقی یاقدن ایەك سویەکلرینڭ یوچماقلری طورسندن‌غنە مایلارغە یاری. بو وقتنی آورو کشیگە اسسی هم آغولی (مثلا اسپیرت ـ آراقی ـ گارچیتسە) ـ طعاملر استعمال ایتەرگە یارامی. اگردە بو تورلی دارولاو بلەن‌گنە توزەلگان توسلی طویولماسە، بلکە طاماقنڭ آورووی آرتقاندن آرتا بارسە، اول چاقدە طشقی یاقدن ایەك آستینە پرپیارکا قویارغە هم راماشکا، شالفی کبك ئولەن صولرندن قایناتلغان جلی صولر بلەن طاماقنی چایقارغە کیرەك. جلی‌لق ششنڭ تیزرەك ئولگروب تیشلوون، آورونڭ تیزرەك کیتوون

جیکل‌ینه. بو طاماق شش‌کان چاقده ششنی باردر و او چون دوکتورغه بارورغه هیچ‌ده احتیاج توشمی، بلکه آورو یالغز جلیلاق بله‌ن هر وقت بیك یاخشی سلامتله‌نه.

قولاق آستی بیزلرینڭ ششووی. (Свинка)

بو آورو، اسمندن‌ده آڭلاشلغانچه، قولاق طورسنده آستده‌راق بولا. بو شش‌کان چاقده ایكٔ ئلك بیك قاطی صزلی، آنناری بیك زور قاباروب ششه، هم قولاق طشقه‌راق چقوب طورغان شیکللی بولا. مونڭ آورووی صالقن تیبودن، هم کوبره‌ك وقتنی اسکارلاتینا یا که باشقه‌چه یوغشلی آورولر بولغان چاقده بولا.

اگرده ششو زورایوب چووانغه ئه‌یله‌نمیچه قالدررلق توسلی بولماسه، اول چاقده شش اوستنده‌گی تیری قزارا، ششنڭ باشی یومشاروب اوچلایوب طورا هم بو طوریدن تیری نچکه‌روب، ئرن - چرك چقار او چون تیشك آچلا. قولاق آرطی بیزلری شش‌کان چاقده آورو آوزن زور آچا آلمی هم چه‌ینی‌ده آلمی. آورتووی بیك راحتسزلی، عموما آورو بیك جفالانا.

قولاق آرتی بیزلرینڭ ششووینه قارشی دارولانوده، باشقه ششکلرگه قارشی استعمال ایتله طورغان چاره‌لرغنه: ایكٔ ئلك صالقن نه‌رسه‌لر هم تری کمش مایی استعمال ایته‌لر، آنناری‌ده آورو توزه‌لمه‌سه، جلتقچ چوپره کلر، پریپارکالر... اگرده شش حاصل بولسه آنی نیچك‌ده بولسه تیزره‌ك تیشلدرورگه طرشالر. اگرده شش تیشلوب آغوب‌ده تیره‌لری همان‌ده قاطی کوبی قالسه، اول چاقده هماننده ششکنڭ کوزینه کاربولوڤی ڤوداغه‌مانلغان چوپره‌ك یا که‌مامق‌قویوب اوستندن جلتقچ صولی چوپره‌کلر (карболовая. согрѣватели. примочка) به‌یلرگه کیره‌ك. (вода نی براستاکان اسسی صوغه بر قالاق کاربولوڤی کیصلاتا صالوب، بوطاب، صوونغاچ، شیشه‌گه صالوب حاضرله‌نه). شول طریقه ششکنڭ اچنده‌گی همه چرکلر چقوب بتوب، شش توزه‌لوب بتکانچه دوام ایتلور.

II

آش یوللرندەغی آورولر.

کاتار ژیلودك - کاتار کیشك - معده یازۋاسی سرطان معدەوی، - - باور شئووی.

کشینڭ سلامتلگی اوچون کیرەکلی بولغان طعام یوللرندەغی آورولردە بیك اعتبار ایتەرگە تییشلی آورولردر. طعام یوللرینڭ آورووی بلەن کشی یاخشی آزقلانا آلمی: یاکه اول آزقنی بوتونلەی قبول ایتمی، یاکه قبول ایتسەدە فائدەسز بولا. چونکه اول آندە کرسەدە هضم ایتلمی، پشمی، سکمی، قانغه قوشلا آلمی هم شونلقدن کشی نڭ قوّتی کوندن کون ضعیفلەنە بارا، نهایت هیچ بر اشکه یارافسز بولوب قالا.

موندە آش یوللرینڭ آورولرن بیان ایتمەس بورون، آلارنڭ یاصالشلری طورسندە قصقەغنە معلومات بیروب کیتەم ئەلی. آوزغە آلنغان طعام ایڭ ئلك توکرك بلەن چلاتلوب تش بلەن ایزلوب طاماقغە ییبەرلە. طاماق (یوتقیلق) طنن آلا طورغان یول (горло) نڭ آرغی باغندە بولا. طن یولدن بز تنفس گنە ایتەمز ـ صولوغنە آلامز. تنفس یولی طعام یولی‌نڭ آلغی یاغندە. طعامنی یوتقان چاقدە آندە آزق کرمەس اوچون اول بر قابقاچ بلەن یابلوب قالا. اگردە یاگلش طن یولینە ایکمەك والچغی کبك نەرسە کیتسە، کشی یوتەللی باشلی (بوتقدی دیلر) هم آندە کرگان نەرسە یوتەل بلەن چغارلا. بعضا زور کیسەك طوری کیلگاندە، کشی یوطوغوب ئولوب قالورغەدە ممکن.

آندی وقتلاردە تل‌نڭ توبینە بارماق طقوب، طن یولینە ئلەگگان نەرسەنی چغاروب آلورغە کیرەك. طاماقدن ـ قزل ئوگەچدن ئوتوب

آزق معده‌گه (آش قازانینه) باروب توشه. معده کوکره‌ك آستنده‌راق، صول یاق قابرغالر طورسنده بولا. معده ــ ایکی یاقدن آچق بر قاپچوق‌دن باشقه نه‌رسه توگل. آنڭ اوستکی یاغی قزل ئوگه‌چکه طوتاشا، آستقی یاغی (۱۲) بارماق ایکی اوز ونلغی اچه‌گیلرگه طوتاشا. بو قاپچوق اوستکه یاقنراق قالن، کیك، آستده‌راق اوچی نچکه‌ره بارا. آنڭ استینالری صوزلا هم جیبرلا آلا. معده اوزینڭ اچینه آش کرگاچده بر طارتلورغه، بر صوزلورغه باشلی. معده‌گه توشکان آزق، معده صووی بله‌ن قوشلاده ۳ ــ ٤ ساعت‌دن صوڭ آقصل صییق بوطقه حالینه کیلگانچه‌ایزله. آنده حاضرله‌نوب بتکاچ، آزق اون ایکی بارماق ایکی اوزونلغنده بولغان اچه‌گیلرگه قویلوب آنده ینه معده بیزلرندن هم باوردن کیلگان ئوت صولری بله‌ن قوشلوب، طاغنده نغراق واقلانا توشه. آندن اشله‌نوب چققاچ آزق ۳ ــ ۲ سازین اوزونلغنده بولغان نچکه اچه‌گیلرگه قویلوب، آنده تمام قانغه سگه. سگمی قالغان آزقلر قالن اچه‌گیلرگه توشوب، آندن طشقه چقا طورغان طوری اچه‌گی آرقلی چغاروب طاشلانا. آش آزراق معده‌ده سگه، لکن اصلا اول نچکه اچه‌گیلرده صوورلوب آلونا، هم آزراق قالن اچه‌گیلرده‌ده سگه.

شول طریقه کامل سلامت آش سگو اوچون، آش سگدره طورغان صولر (توکرك، معده صووی، معده آستی بیزندن چققان صو هم ئوت) کامل ترتیب بله‌ن حاصل ایتلوب، کیره‌کلی چامادغنه قویلورغه، ئوزلری‌ده فائده‌لی حالده بولورغه کیره‌ك. اگرده معده یاور، یا که معده آستی بیزلری آورسه‌لر، آش سگدرلمی باشلی. مونه شونڭ اوچون‌ده ایڭ الڭ هضم یوللرینڭ آورولرینڭ سببلرن بلورگه، آنلری آنی دارولارغه، هضمنی توزه‌تورگه تییش.

معده هم اچه‌گی کاتاری.

هضم اعضالرنده بیك یش اوچری طورغان آورولرنڭ بریسی‌ده کاتار ژیلودك بله‌ن، کاتار کیشك دیگان آورودر. کاتار دیب معده‌نڭ هم اچه‌گیلرنڭ اچکی یاغن ئورتکان، اوزندن آش سڭدره طورغان صولر چقارا، هم سڭگان آشنی صوورا طورغان نچکه باری کبك قاتلاونڭ ششو ـ پشگوو ینه ئه‌یته‌لر.

کاتار ژیلودك بله‌ن کاتار کیشك ایکسیده برگه بر وقتده هم بر توسلی بولغانغه کوره آلرنڭ دارولانولری‌ده ایکسی‌ده بر توسلی. بو کاتار ایکی تورلی بولا: ئوتکن کاتار، هم دواملی کاتار. ئوتکن کاتار تیز، قاتی‌هم برگنه‌یولی بولاطورغانی، دواملی‌سی آورتو وی آز بولسه‌ده اوزاقغه صوزلا طورغان کاتار. آنناری ئوتکن کاتار، معده‌گه یا که اچه‌گیگه نیندی بولسه‌ده بر قوّتلی نه‌رسه تأثیر ایتکان چاقده‌غنه تیزگنه حاصل بولا. دواملی کاتار ایسه، بیك آقرنغنه لکن دواملی سببلردن ظهور ایته.

مثلا بر کشی بیك کوب آراقی اچسه یا که طورما آشاسه آ کارده ئوتکن کاتار حاصل بولا. اگرده ایندی بیك یاخشی آشلرنی بیك کوب آشاسه، اول کشی‌ده دواملی کاتار حاصل بولا.

کاتارنڭ ایك مشهور سببلری‌ده بزنڭ آشاو، اچوده صاقسزلق هم چاماسزلغمزدر. بعضا تیرله‌ب پشوب اوطرغاننڭ صوڭنده صالقن صو اچوب معده‌نی صالقن آلدروده شوڭا سبب بولا.

اسپیرتلی اچملکلر، بیك مایلی طعاملر، بیك آچی، ط‌وزلی، پشوب بیتمه‌گان آشلر، بیگره‌كده اسسی ایکمه‌ك، بیك اسسی اچملك

هم شولپا، شولایوق هر بر آغولی - زهرلی نه‌رسه‌لر: کره‌ن، بورو‌چ، گارچیتسه، طورما هم باشقه نه‌رسه‌لر بیك تیز کاتار حاصل ایته‌لر. شولر جمله‌سندن صوغان، آچی قواص هم گومبه‌لرنی‌ده صانارغه ممکن. هر کشی ئوزی تجربه بله‌ن‌ده معده‌نی بوزا طورغان، آنی قزدرا طورغان نه‌رسه‌لرنی بلوب شوگاردن صاقلانا آلا. هر بر آوزنی، تلنی قزدرا، ئه‌رنته طورغان نه‌رسه‌لر شولایوق معده‌نی‌ده قزدرا - بوزا طورغان بولالر. شولایوق مونده‌ی قزدرا طورغان بولماسه‌ده، بعض آزقلرنی گل بر تورلینی گنه استعمال ایتو، هم قوری کوبی گنه آشاوده کاتارغه سبب بولا آلا.

مونه شونك اوچون‌ده گل ایسرتکچ اچوب، طوزلی آچی‌زا کوسکالرغنه استعمال ایتکان کشی کبك، گل بیره‌نگی گنه آشاب طورغان کشیلرده کاتار بله‌ن آورورغه ممکن.

کاتار اوروو ینك علامتلری هم آنی بلونك یوللری.

کاتارژبلودك ایك ئلك آشاسی کیلمه‌و، آپپیتیتسزلك بله‌ن باشلانا. کشی هیچ بر تورلی طعامنی‌ده آشیسی کیلمی، کوکلی تله‌گان طعامنی طابا آلمی باشلی. بعض وقت مونك اوستینه کوکل اویناتو، قوصاصی کیلو حتی قوصوده بولا. کاتار ژیلودك بولغان چاقده صول یاق قابرغا آستارتده، معده طوربلرنده یش یش آورتولرده سیزلورگه ممکن، لکن بعض وقتده بو علامت بولماسقه‌ده ممکن. شوشی علامتلرنك بارسی‌ده، کاتارنك قاپل یا که آقرنلاب حاصل بولووینه قاراب، تورلیچه‌رك بولالر.

اگرده کشی یا گلش کوب آشاب قویسه، آغولی گومبه، یا که آغولی طوزلی بالق آشاسه، شول چاقده معده طورسنده کیسوچی قوتلی آورتو حاصل بولا. شول چاقده کشی‌نك توسی کیته هم قوصاصی

کیلوب، بختکه قارشی اول اچینه کرگان آرتق نه‌رسه‌نی، یا که آغولی نه‌یبرلرنی قوصوب چقاروب طاشلی. آنناری کشی گه قوصاصی کیلو، آورو بر کونگه قدر دوام ایتسه‌ده بر آز حال کروب کیته.

اگرده کاتار آقرن آقرن‌غنه، بر نیچه آی بوینچه‌غنه کیلوب حاصل بولسه، اول چاقده آورونك اپپیتیتی بولماو -آشاسی کیلمه‌و-اشتهاسزلغی بله‌ن بلورگه ممکن. گرچه کون بویی آشامی یورسه‌ده، هیچ آشاسی کیلمی. ایرته بله‌ن آچی ته‌ملی نه‌رسه‌لر قوصدروده بولغالی. آورونك تلی غالبا صاری یا که آقصل نه‌رسه بله‌ن قابلانغان بولا.

آورو بیك آزغنه آشاسه‌ده حاضر طویا، کوبنه هم معده‌سی طولغان شیکللی بولوب قابرغاسی آستندن اوته‌ره باشلی، هم آورو بو چاقده ایکی اوچ کون هیچ بر اشکه طوتونا آلمی. شوندیوق علامتلر یعنی اشتهاسزلق هم آورتو، اچه‌گیده کاتار بولغان چاقده‌ده بولا، لکن اول چاقده قوصو اورنینه اچ کیتو حاصل بولا هم آورتو معده‌ده توگل قورصاقده بولا. اچه‌گیلرده کاتار تیز حاصل بولغان وقتده آورونك اچی کوبه اچ آورووی بیك قوّتلی بولا، هم آورو، توزه آلمیچه، کونینه ۵-۱۵ مرتبه اچی بله‌ن یاتوب طورورغه مجبور بولا. اما آقرن بولا طورغاننده اچ کوبمی، آورتوده نق بولمی، هم اچ کیتوده کونینه ایکی اوچ مرتبه‌دن آرتق بولمی. آرالاش - آرالاش اچ قاتوده بولغالی.

ابندی حاضر بو کاتار آوروونك علامتلرن بلدك، حاضر آندن دوالانو طریقلرن اویره‌نیك.

ئوتکن کاتار بولغان چاقده، اگرده آورو آغولی، آچی بر نه‌رسه آشاغان یا که اچکان بولسه، اول چاقده آنی نیچك بولسه‌ده چقارورغه‌غنه طرشورغه کیره‌ك. آنك اوچون شولای ایته‌رگه: اگرده آغولی نه‌رسه‌نی اچکه آلغاندن بیش ساعت اوتمه‌گان هم آوروده قوصماغان بولسه، قوصدرا طورغان نه‌رسه بیرورگه، اگرده بیش ساعت اوزغان، لکن آورو قوصماغان بولسه، اول چاقده اچ کیته‌رگچ نه‌رسه‌لر بیرورگه کیره‌ك، چونکه

تگی آغولی نه‌رسه اول چاقده، معده‌دن‌چقوب اچه‌گیگه کیلگان بولا، آنی توبه‌نگه قاولاب چقاروغه‌غنه ممکن بولا.

قوصو اوچون قوصدرا طورغان دارو (рвотный корень) اچه‌رگه، طاماقنی بارماق یاکه قاز قاناتی بله‌ن قطقلاندروب قوصارغه ممکن. بو دارونی آپتیکادن توگل، آپتیکارسکی ماگازیندن قاداقلاب آلورغه کیره‌ک، چونکه آنده آپتیکاغه قاراغانده دورت مرتبه آرزانراق بولا. (آپتیکاده مثقالی ۱۵ تین.) هم آنی کوکره‌ك آورولری بولغانده بیك یش استعمال ایته‌رگه طوری کیلگه‌لی. اول دارونی استعمال ایتکانده پراشوق کوینچه چیرك مثقالن صوغه صالوب اچه‌رگه کیره‌ك.

بولماغان چاقده آق ـ صینکا قوپاروصی، یاکه рвотный корень کوك باقر قوپاروصی (купоросъ мѣдный или цинковый) اچه‌رگه ممکن. قوپاروصنی مثقالنك سیگزدن بر، یاکه دورتدن بر ئلوش قدرن صوغه صالوب بیرورگه کیره‌ك. لکن بو قوصدرا طورغان آورولردن‌ده بیك صاقلانورغه؛ آلرنی تیك آغولی طوزلی باق، چرگان، آغولی گومبه کبك نه‌رسه‌لر آشاغان چاقده‌غنه استعمال ایته‌رگه یاری. قوصدرو اوچون ایك اوکایلی، ضررسز دارو کاستررووی مالی‌در. (касторовое یاکه بوته‌نچه اسمی масло (клещевинное) بو دارو آپتیکاده باری ۱۰ تین‌گنه طورا. مونی اچکانده آش قاشقی بله‌ن بر یولی بر یاکه ایکی قاشق اچه‌رگه کیره‌ك. آغولی نه‌رسه‌نی بیبه‌رگاچ، آورتونی بترورگه هم معده بله‌ن اچه‌گی‌نی یودرورغه کیره‌ك.

آورتونی بترو اوچون گارچیچنیك‌لر قویارغه، معده‌هم اچه‌گیلرنی چایقاو اوچون میندال یاکه کیندر سوتی (Миндальное или коноп-ляное молоко) بله‌ن صودا (сода) قوشوب بیرورگه کیره‌ك. گارچیچنیکنی شولای حاصرله‌رگه: ایکی قاشق توییولگان گارچیتسه آلوب جلمصاغده صو بله‌ن قوشوب ماز یاصاب ایزه‌رگه کیره‌ك‌ده، آنی طازا چوپره‌ککه سورتوب، چوپره‌کنك چیتلرن بوکلب گارچیتسه‌لی یاغی بله‌ن آورتقان

یبرگه بر ۱۵ مینوت چاماسی قویوب طورورغه کیره‌ك. سوتنی بولای یاصالا: ۸ مثقال تەملی میندال، یا که کیندر اورلعی آلوب تویوب بر استاکان چلمصا صوغه بوطاب آنی طازا چوپروك آرقلی سوزه‌رگه‌ده شونك صووینه بر چەی قاشغی آپتیکا صوداسی قوشارغه کیره‌ك. بو قوشمتانی هر ساعت صاین بر مرتبه بر آش قاشغی اچه‌رگه کیره‌ك. صودا بیك آرزان: آپتیکارسکی ماگازینده طازارتلغان „Двууглекислая" صودانك قاداغی ۲۰ تین طورا. اگرده اچه‌گی یا که معده‌ده آورتو بولماسه، اول چاقده صودانی قایناغان صالقنچه صوغه بر چەی قاشغی صالوب. یارطی ساعت صاین بر آش قاشغی قدر اچه‌رگه کیره‌ك. آش بوللری طازارتلوب، آورو باصلغاچ، آورو بر ایکی تەولکـکه قدر روزه طـتارغه. یعنی فوری ـ کیبکان آق کومەچ‌گنه آشارغه، ایسکی آشقنه آشارغه تییش. صرکدن آقریلاب هر تورلی آشنی‌ده قبول اینه باشلارغه یاری.

دواملی کاتارنی نغراق هم بر آز باشقه‌چه‌راق دوالارغه کیره‌ك. آندی کاتار بولغان چاقده بیك اوزاقغه‌چاقلی ضررلی ـ آور آشلردن صاقلانورغه کیره‌ك. سیمز، آچی، بیك اسسی آشلر، قاقلاغان‌نه‌رسه‌لر، بیك طوزلی آشلر، یه‌شلچه‌لر (کابستە، صوغان، قیار، قاربوز، قاوون) حتی یاکا ایکمه‌ك آشاوده یارامی. آشاو وقتلرن برسی ایله ایکنچیسی آراسنده اوچ ساعتدن‌ده کیم بولمـاو شرطیله، کونینه دورت مرتبه ـ دورت وقتده آشارغه تییش. اول‌چاقده، البته، هر آشاوغه آز آز طوری کیله، هم اول چاقده معده‌ده آنی یاخشی سکدره آلا. اچه‌گی هم معده‌ده بولغان کاتارنی دارولار اصل شونك بلن‌گنه بولاده. شوشی قاعده‌نی طوتماغانده، کاتارغه قارشی نیندی یاخشی دارولر استعمال ایتلسه‌ده. ئلـکـگیچه نی طوری کیلسه شونی، تلـسه نیندی وقتده آشاب یوروسه، اول آورودن توزه‌لورگه اشانوب بولمی.

کوب فقیرکشیلر: «آشارغه‌غنه یوق، بزنیچك آشارغه اوزبز بلور ایدك بلووون...» دیلر. لـکن بوبختکه قارشی سیره‌ك، درست که

چفا. چونکه فقیر دیگانلرنکده کوبسی یاخشی پشرلگان ایکمه‌ك هم بیندی بولسه‌ده بره‌ر تورلی یارما (یاخشیراغی صولی یارماسی) بر استاکان سوت، نق‌ـقاطی اینوب پشرلگان بر ایکی یومورقا تابا آلالر. شوندی آزفلر بولغاندہ هیچده کاتار بولمی دیه‌رگه یاری. تأسفکه، بزده سوت بله‌ن یومورقانی طعام‌گه ایسه‌بله‌وچیلر بیك آز تابولا. کوب کشی صبیق سوت آزق بولمی دیب اویلی. قایسی برسی سوتنك فائده‌لی ایکانن بلسه‌ده، یورطده اوزلریمه توگل، بالالر ینه‌ده سوتلری بوله‌ی. اول چاقده البته، اش ناچار.

یاخشی، اوزینه بیتوب طورورلق بایلغی بولغان کشی‌ده، اگرده آشاوده قناعتلی، توزملی بولماسه، باری بر، صوغان، قواص هم‌به‌ره‌نگی آشابقنه طورغان کشی شیکللی، اول‌ده کاتار آلورغه مه‌کن. شونك اوچون بایراق کشیلرگه بیگره‌ك ده، آرتق یا که ضررلی نه‌رسه‌لر آشاب یبه‌رمه‌سکه طرشورغه تییش.

شول طریقه، آشاوده طوترقلی‌لق بله‌ن، دوامی کاتاردن‌ده دوالانوب قوتلورغه ممکن. ایك زور دارو موند‌ه، ئه‌لیگی صودا - Сода، چونکه اول معده‌ده بولغان آرتق آچیلقلرنی بتره، هم شول طریقه آورتونکده بتووینه سبب بولا. صردانی، یارطی استاکان صوعه یارطی چه‌ی قاشعی صودا صالوب، توشکی هم کیچکی آشاودن بر ساعت ئالگره‌ك اچه‌رگه کیره‌ك. توشلك هم کیچالکدن صوك آچی ئوله‌نلر استعمال ایته‌رگه کیره‌ك: ئه‌رم полынь، اوچ یافراق - трослистникъ یا که باقا ئوله‌نی -- жабникъ، ملك‌یافراق ئوله‌نی = тысячелистникъ или гулявицу هم باشقه‌لر волчецъ кудрявый, золототысячникъ. آلرنك قایسن تله‌سه‌ك شونسن آلورغه ممکن. یاخشیسی بولرنی بر تیگز ئالوشدن قوشوب، آشدن صوك چه‌ی اورنینه، صووق کویینه استعمال ایته‌رگه کیره‌ك.

آول کشیلوی شیکللی آرافی یا که اسپیرتـکه قوشوب اچه‌رگه
یارامی. مونی قارطلقدن معده‌لری اشله‌می باشلاغان قارط کشیلرگه‌گنه
ستعمال ایته‌رگه یاری.

اگرده اچه‌گی هم معـده کاتاریندن صوك، قابرغا آورتو، قوصو هم
اشتهاسزلق بولسه هم بیك نق اچ قاتوب ئولو طهارتـکه ایکی اوچ کونگه
بر مرتبه‌گنه احتیاج توشسه، اول چاقده ئلـکگی دارولر اوستنه اچ
کیته‌رگچ نه‌رسه (слабительная) استعمال ایته‌رگه کیره‌ك.. اچ کیته‌رگچنی،
آورو ایکی اوچ کون طشقه چغا آلمی یوروب، اچی کوبسه هم آورتسه،
شول چاقده‌غنه اچه‌رگه کیره‌ك. آنناری اچ کیته‌رگچنك‌ده ئله‌سه نیلدیین
توگل، کاتارنی کوبه‌یتمی، آرتدرمی طورغانن‌غنه توتارغه یاری. آنك
اوچون فائده‌لیلری: غلاوبیروۋی صول هم ریۋیننی طامر
(глауберовая соль-ревенный корень). ایك یاخشیسی آلری صودا
بله‌ن قاطشدرو: 8 مثقال صودا، 4 مثقال غلاوبیر طوزی، 2 مثقال
(پراشوق صالنا ـ یعنی تویولگان) ریۋیننی طامر آلوب بر استاکان
قایناغان صوغه صالوب بیك یاخشی قاطشدرورغه‌ده، صوویعاچ، بره‌ر چه‌ی
قاشغی قدر اچه‌رکه کیره‌ك. بعض وقتی اچه‌گی هم معده کاتاریندن صوك
اچ کیتو هم وقت ـــ وقت اچه‌گیلر آورتووی‌ده بولا. آندی چاقده
یوغاری‌ده ئه‌یتولگانچه، آور نه‌رسه آشاودن طییلورغه، صودا هم آچی
ئوله‌نلر اچه‌رگه کیره‌ك. اگرده بولایغنه فائده‌سی بولماسه، اول چاقده،
قوصدرغچ چیکله‌وك (рвотный орѣхъ) بله‌ن قوشوب میمدان، یا که
کیندر سوتن اچه‌رگه کیره‌ك. مقداری بر استاکان (коноплян. молоко)
یا که (миндальн.) غه 40 طامچی (настойка рвотнаго орѣха)
قوشارغه کیره‌ك. لکن تأسف،که بو دارو بیك فائده‌لی بولسه‌ده آنی
دوکتور یازووندن باشقه آلو ممکن توگل، هم بلمیچه یا کُلش استعمال
ایتکانده ضرری‌ده بار. اما بعض وقتده دواملی کاتارنی، باشقه هیچ بر
دارولر تأثیر ایتمه‌گانده، ئرمه‌ك صووی (молочная сыворотка)

استعمال ایتوب دوالارغه ممکن. بو ئرمچك صووی قاطقنی بولغاتوب آلونغانی هر کمگه بیلگولی. مونه شونی اچودواملی کاتارغه بیك فائده‌لی. بو اچملکنی 4 آطه حتی 6 آطه قدر استعمال ایته‌رگه تییش. آنی اصلابی راق آورولارغه ایرته کیچ بره‌ر استاکان اچه‌رگه، نقلیراق هم اچی قاتا تورغان آورولارغه 2ـ3 استاکان ایرته کیچ بیرورگه یاری. لکن ئرمچك صووی هر کون یاڭی ـ (свежий) بولورغه تییش. آنی آچ قارنغه اچوب بره‌ر ساعتدن صوڭغنه آ‌ارغه تییش. معده‌ده شش، پشگولر حاصل بولماغانده، ایك نقلی کاتارنی‌ده، آشاو، اچوده ضررلی نه‌رسه‌لردن صاقلانمانده، هر وقت چاما بله‌ن گنه آشاغانده، بیك جیگل بترورگه بولا.

مونده سوز ره‌تی بله‌ن آول کشیلری اوچون آشارغه تییشلی طعاملر حقنده بر آز سوز ئه‌یتوب کیتیم. چونکه آلر بعض آشلرغه عادتله‌نوب کیتکان بولسه‌لرده صاقلانورغه ممکن بولغان اورنده، بلمیچه، اچه‌گی هم معده کاتاری بله‌ن یش آورالر.

بو آشاغانده بیك کوب ایتوب قورصاق تولارلق آشاغه، آچی، بیك طوزلی نه‌رسه‌لر استعمال ایته‌رکه یارامی. هم کوب آشاب اوزاق طوررورغه یارامی. چونکه آنی معده کوته‌رمی. بلکه کونینه ٤ مرتبه آز آز ـ جیگلچه آشارغه کیره‌ك. چونکه بو وقتده کشی بر کون اچنده اوز بیه کیره‌كلی آزقنی ٤ که بولوب آلغان بولا. آولده بالالرنك قوللر بیه ایکمه‌ك طوتوب، اورامده آشاب یورولری‌ده سلامتلك اوچون ضررلی توگل؛ چونکه اول چاقده بالا یش ـ یش آشاسه‌ده آز آشی. فقط آلرغه آش آلدندن‌غنه ایکمه‌ك بیرورگه یارامی. چونکه اول چاقده آلر طویوب معده اوچون فایده‌لی بولغان شولپانی اچمی باشلیلر.

هر بیرده عمومی عادتلر آراسینه کرگان، چه‌ی اچو هیچ ده سلامتلککه فائده ایتمی؛ بلکه آرتق راسخود ایته‌رگه، وقت ئه‌رم ایته‌رگه، حتی بعض وقت سلامتلککه ضرر ایته‌رگه گنه سبب بولا. چه‌ی اوچون

صرف ایتکان آقچەلر باشقەچە فائـدەلی آشاملقلرنی آرتدرورغە، یاخشیلاندرورغەغنە صرف ایتلور ایدی. چەی اورنینە یاخشی قواص اچکاندە، اول طوقلقلی‌دە بولا، آشنی‌دە یاخشی سڭدرە، هم کشینی سلامت صاقلاوغەدە سبب بولا. چەی‌دە ایسەدە هیچ‌دە طوقلقلق بولماو اوستینە، اول صووق آلدروغە هم اشتهاسزلققە سبب بولا. آغولی ایسرتکچلر استعمال ایتو ایسە، آچق ضررلی هیچ کیرەگی ـ احتیاجی بولمغان نەرسەلر بولوب هضمنی، اشتهانی بوزو اوستینە سلامتلککە هم کسەگە زیانی‌دە ایسەبسزدر.

اگردە آول کشیسینڭ آرشی، صولیسی، قارابغایی، بورچاعی، هم کاپوستە، بەرەنگیسی. تاغن بر آز چوگندر، شالقان، کیشر کبک نەرسەلری، آنڭ اوستینە آش ئوتکەرور اوچون سوت، مای، یومو قادە بولسە، بیك یاخشی ترکلك ایتەرگە ممکن ـ بولی بولمادە، صییر اینی بولماسەدە، هر وقت، تەملی، طوقلقلی، طازا آش حاضرلەرگە ممکن؛ بر یولی چیکدن طش آشاماغاندە بولر معلیگە بردە ضرر ایتمیدر. کرەن، طورماکبك نەرسەلرنڭ احتیاجی‌دە یوق. آلرنی آش ئوتکەرو اوچون گنە طوتارغە یاری. قوری بەرەنگی، صوغان، ناچار قواص بلەگدە، البتە، آورو آلو بیك جیگل. کاپوستە، بەرەنگی شولپاسی، بوتقا، گویزە آشلری بولغاندە تاغی‌دە یاخشی. بولرنی آول حلقی طرشسە حاضرلی آلہی توگل، بیك جیگل حاضرلی آلا. نیك آلرنڭ کوبسی بار طابقانن آرافی‌غە، کییم صالمغە، گارمونغە، قوناق صیلاوغە طفوب بترە... آنڭ اوستینە آول خاتونلرینڭ نادانلغن‌دە قوشارغە کیرەك: الر کیرەك نەرسەلر حاضر بولغاندەدە، طوقلقلی، تەملی، سادە آش حاضرلی بلمیلر...

معدەگە کاتار بولغانن بوتورلی، دوکتوردن باشقە دوالانوب بولسەدە، معدەگە یازۋا، راك (язва и ракъ желудка) بولغاندە بواش جیگگنە ممکن توگل.

معده‌گه یازۋا بولو بیك اوزاق دوام ایتکان کاتاردن بولا. راك (سرطان) ایسه، بیك اچکچ کشیلرده هم آتا بابادن کوچوب کیلوب‌ده بولا.

معده‌ده یازۋا بولونك علامتلری باری بر کاتارده‌غی کبك: اشتهاسزلق، معده‌نك آورتووی، قوصدرو، لکن قوصو مونده کوبره‌ك آشاغاندن صونك بولا؛ کاتار بولغانده ایرته بلن قوصدرا. دیمك معده‌ده یازۋا بولغانن بیك آچق بلو بیك قیین. ایندی اگرده قان قوصدرسه، هم قاننك توسی آل بولمیچه قارا بولسه، اول چاقده ایندی یازۋا بولغانی شیکسز معلوم بولا. هم معده‌سنده یازۋا بولغان کشی غاینده یابق بولا.

راق آوروونك علامتلریده باری بر کاتار هم یازۋا علامتلری کبك، لکن اگرده معده طورسنده کچکنه قاطی قابارچقر بولسه، هم معده‌نك آورتووی بیك نقلی، کیسوب ـ کیسوب، طارتوب، ئه‌رنتوب آورتدرسه، اول چاقده راق ایکانلگی قطعی بولا.

بو آورولرنك صوکی بیك خوفلی. گرچه یازۋا بعض وقت سیره‌که‌ب بته طورغان بولسه‌ده، راق (سرطان) آوروونك هیچده کیتووی ممکن توگل. راق باشقه اعضالرغه کوچه‌ده: آنك بلن آورغان کشی، آش سکمه‌و سببلی یه یابقوب ئوله، یا که آشی آلماو سببلی آچلقدن ئوله.

بو آورولردن دارولانو طریقی باری بر کاتارده‌غی کبك. لکن مونده آشاو اچوده توترقلی بولوغه بیگره‌ك نق دقت ایته‌رگه تییش. آندن باشقه معده‌گه یازۋا بولغانده، قان قوصونی طوقتاتو اوچون، آوروغه کچکنه صالقن بوز کیسه‌کلری یوطقالارغه، هم ایمه‌ن قابقی قایناتوب اچرورگه کیره‌ك. (Дубовая кора) ایمه‌ن قابقی بر استاکان صوغه ٤ مثقال بولورغه کیره‌ك.

راق بولغانده، نق آورتو ـ صزلاوغه قارشی، طنچلاندرا طورغان دارو بیره‌لر: یه (белена) تبلیبه‌رون ئوله‌نی یافراغن قایناتوب اچرورگه (چیرك یا که آلتی‌دن بر مثقال، بر استاکان صوغه)، یا که تون گوزه‌نی

(ночная красавица) اسملی ئوله‌ننك یافراغن قایناتوب اچه‌رگه (مونی آپتیكدن آلورغه بولا. لكن ئلكگی مقداردن آزراق كیره‌ك، اوچ مرتبه اچه‌ر اوچون بر استاكان صوغه آلتی‌دن بر، یاكه اوندن بر مثقالنه صالورغه تییش.) هر حالده بو قورقنچ آورودن قوتلونك چاره‌سی یوق.

ایسرتكچ استعمال ایتونك ایك یامان هم كیلمی قالبی طورغان بر نتیجه‌سی‌ده باور ششو (التهاب كبد воспаление печени) دیگان آورو. ایسرتكچ استعمال ایتوچیلرنك بیك سیره‌گی گنه بو آورودن باشمه آورو بله‌ن ئوله‌لر. بعض وقتده برده آراقی استعمال ایتمه‌گان كشی‌ده‌ده باور ششو بولورغه ممكن، لكن بو، یوق دیه‌رلك، سیره‌ك بولا.

بو آورونی وقتینه هم باورنك ئوزگاروویه قاراب ایكی گه بوله‌رگه ممكن: ایك اوّل باور ششوب قابرغالردن اوزوب ــ آرتوب چقا، مونی بو چاقده هر كم طوتوب قاراب‌ده بلورگه ممكن؛ آندن صوك بر یلدن یاكه آرتقدن باور كیمی ــ كیمی حتی ئلگه‌رگی سلامت چاقده‌غینك یارطیسی‌غنه قالا. اوّلگی دورنده بو باور ششووی شوشی علامتلرگه قاراب معلوم بولا:

ولك یاق قابرغا آستنده، یعنی باور یاغنده آورتو سیزله، باور زورایا، آش ناچار سكه، آنك بله‌ن آورغان كشی قالتراوقلی نیرژنی بولوب كیته، هم (желтуха) «صاری» بولا كه، كشی‌نك تیریسی صارغیتقه‌ئه‌یله‌نه هم قچولی، كوزنك آغی صاب صاری بولا هم بول یه‌شكل. صماق بر توسكه كره.

باور ششونك صوڭغی یارطیسنده، یعنی باور جییرامان، كچره‌یگان چاقده آرتقی یولده ششك (گیماوروی) حاصل بولا، قورصاقده водянка (استسقا) هم одышка (اوُرو) حاصل بولا. مونك زورامی شول حدلی بولا، حتی طاو كبك كورنوب طورا.

باور ششودن اوّلگی دورنده، باور زور هم آورتا طورغان چاقده‌غنه دوالاب قالورغه ممكن. صوڭغی یارطیسنده آنی دارولاو ممكن

بولمی دیه‌رلك. اوك یاق قابرعا آسنده آورتو هم هیچ بر سببسزاوك آش سگه‌و سیزلدیسه. ایسرتکچ اچودن، مایلی هم آچی نه‌رسه‌لر (بوروج گارچینسه ...) استعمال ایتودن طوقتالورغه تییش. اوك یاق قابرغاغه بر بولی ۱۰ دانه سولوك صالورغه، یا که ٤—٥ دانه قان صو ورا طورغان بانقالر اوطرتورغه کیره‌ك. آطنه‌ده ایکی مرتبه اچ کیته‌رگچ اچه‌رگه کیره‌ك. مونك اوچون یاخشیراغی английская соль اچو؛ مونی کشی‌سیه قاراب ٤ — ۱۲ مثقال قدرن صالوب اچه‌رگه ممکن: خاتونلرغه، ضعیفه‌رکلرگه آزراق، طازا، ایر کشیلرگه آرتغراق اچه‌رگه یاری کونینه ۳ استاکاندن ٦ غه قدر ئرمچك صووی اچوده بیك فایده‌لی.

شول‌تورلی دارولاب آورونی آزایتورغه‌هم سلامتلکنی بیك ایراق صاقلارغه بولا. اگرده ایندی قورصاقده водянка بولسه؛ اول‌چاقده بیك کوب دارولانوب بولمی؛ اول‌چاقده آوروك قوتن گنه صاقلارغه آلارغه سوت، یومورقا آشاتورغه، هم اچن قاطرماسقه طرشورغه‌غنه کیره‌ك.

بو یرده سولوك قابدرو، بانقا اوطرتونك طریقن سو بلیم ...

گرچه حاصرکی کونده طبابتده ته‌ندن قان آغزو بیك معتبر بولماسه‌ده، بعص وقتده سولوك صالو، بانق اوطرتو، حتی قولدن قان آلدروده بولعالی. شونك اوچون سولوك، بانقا کبك نه‌رسه‌لرنی صاقلاق اوچون یانده بولدروده ضرر یوقی.

ایلك ئلك، سولوك قابدرو غه بولعانده، کیره‌کلی اورننی صابون ... بیك یاخشیلاب جووب طازارتورغه کیره‌ك. سولوکنك باش یاغنده توگه‌رەك صوورا طورعان ده‌سه‌سی بولا، قویرق یاغی .ارطی توگه‌رەك ... صوورغچلی بولا. مونی بلگاندن صونك سولوکنی تویرغندن طوتوب آلوب، بر طازا چوپره‌ك بیله‌ن قویرق یاغندن طوتوب، قابدرو غه تییشلی اورنغه نه‌گه باشن تییروب طوروغه تییش. بر آز تورغالاب ... اوریه مرافق اورننی طابوب آلاده صوورا باشلی ... شول طریقه قابدروب بتورورگه کیره‌ك. سولوکلر اچوب طویعاچ ...

اوزلری آووب توشەلر. آننارى آلرنی طاغن کیرەك بولسه، بر تاریلکاغه صالوب اوستلرینەبر آز طوز سیبەلر، اول چاقده آلر، اچلرینه آلغان قاننی یا کادن کیری چغارالر. سولوکلر ناچارراق صوورغان بولسەلر، آلرنك صوورغان اورنلرنده جراحتلرنی چلەصا صو بلەن جووب بر آز قان آقفاننی کوتوب طورورغه کیرەك؛ اگرده آلر یاخشی-کوب صووغان بولسەلر، اول چاقده جراحتلی اورنلرنی صاف (سرکه) اوکسوس بلەن جووب، قای طوقتالغاچ تازا مامق هم آق چوپرەك بلەن بەیلرگه کیرەك.

بانقا بولعانی، آلرنی قویوده بیك جیکل گمه: پیالا بانقا (اول بولماسه آراق اچەطورغان. کچیرەك استاقانده یاری) آلوب، کچکنه گازیته کاغدی کبك نچکه کاغد جرطوب آلوب آنی یاندروب بانقا اچینه صالورغەده، یانوب بتەر بتمەس، تیزگنه ئەیلندروب بانقانی آوزی بلەن قابلاب کیرەکلی اورنغه تەنگه قویەلر. بوتەن بانقالرنی برسی آرتندن بریسن بریولی قویوب بتروگه کیرەك. اگرده بانقا آر بولسه، اولچاقده بولعان قدریسی بلەن بر ایکی مرتبه تکرار اشلرگه ممکن. شول چاقده بانقا تیرینی اوزینك اچینه صووروب آلا. تیری ایکی کچکنه بارماق قالونلغی قدر بانقا اچینه کوتەرلگاچ، بانقانی صاقلانوب قنه — آقرنغه، بریاقفه تانا قیشاینوب آلورغه تییش. آندن صوڭ بیك اوتکن اوچلی، طازا چیستا پەکینك اوچی بلەن شوشی بانقا اوطرغان پیردن بیش آلتی اوردن جبرك ڤیرشوق اوزونلغی، تیرینك یارتیسی تیرەنلگی ایتوب کیسەرگه کیرەك. شوندن صوڭ بو اورنغه طاغی ئەلیگیچه بانقا اوطرتورغه کیرەك؛ بانقا آنده چیرك ڤیرشوك قالونلغی قاننی صوورغاچ، بانقانی آلوب، تیرینی سولوك قابدرغاندەغی کبك جووب بەیلرگه تییش.

III

تنفس یولنده‌غی آورولر.

بورون اچنده کاتار - بورون اچنده پولیپ - بوروندن قان آغو - بوغارده کاتار - یاره‌لی ژابا یاکه قروب - تنفس یوللرنده بوغان ئوتکن کاتار - تنفس یوللرنده بولغان دراملی کاتار - ئوپکه‌لرده بولا طورغان قروپیرنی ژاسپالینیه - کوکره‌ك بله‌ن قورصاق آراسنده یارینك ششووی - چاخوتکا.

تنفس یوللری دیب، طیشدن صولو بله‌ن آلغان هوانك کره طورغان یوللریده ئه‌یته‌لر. آوز یابیق بولغانده، بز هوانی بورون بله‌ن اچکه آلابز؛ هوا بورون اچندن ئوتوب، بوغازغه، آندن موینینك آلغی یاغنده کیمرچه‌کلری بلنوب طورا طورغان طاماق بویلاب توبه‌ن ئوپکه‌گه توشوب کیته؛ اول یول بر آز بارغاچ اوکغه صولغه تابا ایکی طارماقغه آیرلوب، اوك یاقده‌غی‌سی اوك یاق ئوبکه‌گه، صول یاقده‌غی‌سی صول یاق ئوبکه‌گه کره. اوك یاقغه کینکان طارماق طاغن ئوچ که آیرلا، صولك یاقده‌غیسی ایکیگه آیرلا. ئوبکه اچینه کرگاچ بو بوطاقلر حسابسز کوب واق طارماقلرغه آیرلوب بته‌لر.

شوشی طارماقلرنك ایك نچکه‌لر یدنك اوچی کچکنه قووقچقلر بله‌ن نهایتلنه. بو قووقچقلر بتوتون تیره یاقدن غایت نچکه قان طامرلری بله‌ن چولغانوب یتکان بولا. شوشی بیرده قانغه هوا قوشلوب، آنی صافلاندرا. شوشی تنفس یوللرنده تورلی، تورلی آورولر بولغالی - شونك اوچون آنی بولاچق آورولردن نیچك صافلانورغه، آورو بولغان تقدیرده آندن نیچك دارولانورغه بلوب طورغان یاخشی. بو تنفس یوللرنده‌غی آورولر صووق آلودن بولغان شیکللی، ناچار طوزانلی هوادن‌ده بولا. شونك اوچونده یورط اچنده هم اورامده بولغان هوانك طازا بولووینه بیك طرشورغه کیره‌ك. تنفس یوللری اچکی یاقدن بیك واقغنه جونلر

بله‌ن قابلانغان بولا. طن آلغان چاقده اچکه صولو بله‌ن کرگان طوزانلر شوشی جۇنلرغه اوطوروب قالاده کیری طن چقغانده اول طوزانلر قاباتدن چقوب کیته‌لر. شوشی حکمتلی خلقت، تنفس بوللرینه طوران جییلوب ضررلانودن صاقلارغه یاردم ایته. لکن هر نه‌رسه‌نك بر چیکی بار بیت. بوجۇنلرده بیك واق وجبکل طوزانلرنی‌غنه چغارا آلالر، زور، آور طوزانلر ئوبکه اچندن کیری چغا آلمی‌جییلوب ۋاسپالینیه رششوت (التهاب) دولوعه سبب بولالر. طوزانلی یبرده یورگانده، یاکه قور ومی اورنده طورغانده، یوته‌لگان چاقده، قاقرغان یاکه سڭگر گان چقده قاب قا اا ه‌رسه چغا ایکانن هر کم بله. شوشی طوزان، قوروملك تنفس یو ده جییلماندن بولغانی بیلگولی ایدی. مۇنه شوشی طوزانلر، قوروملر، تنفس یوللرینه غایت کوب ضرر ایته‌لر. بر آولده قارتلر ‌رده بولماغان، قار چقلر کوب بولمان. دوکتور تیکشروب قاراغاچ ملکان، که ابرار طش اشلری اشله‌ب کسب ایتکانلر ایکان، آلرنك کوبسی قرق یه‌شلرنده اورمیچه. ۋاسپالسیه لیوحکی هم چاحودکا بله ئولوب بتکانلر ایکان. شوك اوچونده، تنفس ایته طورغان هواده ممکن قدر طوران بولماسقه طاشلرورغه کیره‌کدر. شولك اوچون شهرلرده اورامنی طاراك طوزانسز طاز ته‌ه، صو سببوب طورورغه قوشالر.

آولده‌غی کشیلر بوبوطی ده ازارتمی، چوب چار، اوران دره‌ن طوطروب طوزالق. تون اچنده ... ، ... ... ولا، سونك اوچون بیگره‌ك آلرغه بز طرلسم ... رور ... طرشورغه ... ئوبنده طوزا . چغوا طورغان اشی ... ایك ... کره‌ك. کیمه‌بز طوزان سلكو ... بله‌ن بورنه‌رسه کیسه . ئویبر واغ، ... اشلر . . .

تنفس یوللرنده‌غی ... ایکنچی ... وق آ ... چی هوالی یردن کیمت صالقن ه ... ، تیرله‌ب چای اوچیچ، ئوشو ... طشنده ... رو. صالقن هواده اشله‌ب تیرله‌و و ... صوق آ ... غه

سبب بولا. شونڭ اوچون تیرلەتە طورغان اسسی طاملرنی قش کونی، صالقنغە چغوب یورمەسکە بولغاندەغنە استعمال ایتەرگە یاری. صووقدە جلنو اوچون دیب آراقی اچو بیگرەکدە ضررلی، کشی آراقی بلەن قزوب جلنادە اوزن اوزی بلمی، آوزن آچوب قچقرا، صووق آلدروب آوری. صووقدن صاقلانو اوچون کیینە بلورگە کیرەك. مونڭ اوچون بوروندن بیرلی مشهور بر قاعدە بار: باشنی صالقن، قارننی آچ، آیاقنی جلی یورتورگە کیرەك. بزدە کوبرەك مونڭ کیر یسچەگنە بولا: شوڭا کورە بز یش ــ بش آورغالیبزدە شول.

هم واقعا، طشدە یوری طورغان کشیلر، آیاقلرن اوراسی اورنغە مویننلرنی کیرەکلی گنە توکل حتی ضررلی بولغان شارف بلەن اوریلر. کوکرەکنی یابارغە کیرەك، اما موینني یابارغە هیچدە احتیاج یوق. آننارى یورگان چاقدە تیرلەرلك بولوب کیینورگەدە یارامی، یوفسە، صووق آلدرو بیك جیکل اش. بیك قاطی صووقلر بولغاندەغنە آوزنی نچکە یاولق بلەن گنە یابارغە یاری، چونکە اول چاقدە اچکە هوا آزراق جلنوب کرە تنفس یوللرندە بولاچق آورولردن صاقلانو بولمرینڭ ایڭ زورلری شوشی. حاضر آندە بولا طورغان آورولرغە کیلەمز.

بورون اچندەگی کاتار.

(Катарь носовой полости).

عموم قاشندە بو آورو طوماو ــ насморокъ دیوب یورتلە. مونی هر کم بلە، فورقیچ آورو بولماسەدە، بیك اوڭایسز بولا. آناردن قوتولورغە طرشماغاندە بارا بارا قورقیچقەدە ئەیلەنە ئەیلەنوون: اول چاقدە طوماو یللر بوینچە طارتلوب، بورون اچندە полипы دیب آتالغان لایلالی بیزلر حاصل بولا، آلر ئوسوب آورغە بورروندن طن آلورغەدە ایرك بیرمی باشلیلر. عموماً طوماو ئوز ئوزندن هیچ بر دار وسز یسز بنە.

فقط قوطرلی بالالرده‌غنه اول اوزاقغه طارتولا، هم بوروندن آقغان آچی صودن، اوسنکی ایرن هم بورون تیره‌لرنده، بوروندن صو آغووی بتمیچه طوروب تۆزه‌لمی‌طورغان، یووش تیه‌ره‌و هم‌یاز‌ۋ اصماق نه‌رسه‌لر حاصل بولا. طۆماونك علامتلری هر کمگه بیلگیلی ایندی: ایك ئلك بوروناچی کیبه، بوروندن طن‌آلو آورلاشا، بیك‌تۆچکرنه‌هم تۆچکوگان چاقده کوزدن یه‌ش کیله، آننری آقرنلاب بوروندن صو آغا باشلی، ئلك بو صو بیك صییق، آچق بولا، صوڭغه تابا قویی، به‌شکلت صاری‌غه ئه‌یله‌نه؛ غالبا، بو چاقده ماڭغای تۆبی‌آورتا، عمومی حالسزلك بولا. ایس سیزو بته، آورو هیچ نه‌رسه‌نك ایسن سیزمی. بو‌آورو، غالبا صورق آلدرودن، بیگره‌ك آیاق‌ئوشودن‌بولا؛ سیره‌کله‌ب‌طوزاندن‌بولغالاغانی‌ده‌بار.

طۆماو یعنی بورون کاتارن دوالاو اوچون بیك کوب واسطه‌لر بار. مونده طۆماو بورون اچن ئوریکان یاری - نچکه تیری‌نك پشگووندن بولغانغه، هم پشگو وقتنده قان توقکانگه کوره، ان‌ك یاخشی دواده صالقن صو بولادر. صالقن صو بله‌ن بورونی یووارغه هم آڭا چلاب بورون اوستینه چوپره‌ك یابارغه، شوندی واسطه‌لر بله‌ن بوروندن قاننی باشقه اعضالرغه کوچرورگه طرشورغه کیره‌ك. قاننی باشقه اعضالرغه کوچرو اوچون قول، آیاقنی، بیگره‌ك آیاق طابانن طوزلی آراقی بله‌ن اوو‌ارغه؛ قول باشی هم بالطر ایتینه گارچیچنیك‌لر قویارغه کیره‌ك. باشلانغان چاقده‌راق اوچدن بر اۆلوش قدر دگت قوشوب ناشاطیرنی اسپیرت (нашатырный спиртъ) ایسنه‌وده بیك فائده‌لی.

شوشی واسطه‌لر بله‌ن طوماو بتمه‌سه، بوروندن بیك کوب صو آقغان بولسه، اول‌چاقده بورونی طازارتلغان صودا بله‌ن یووارغه کیره‌ك (بر استاکان قاینار صوغه بر چای قاشغی صالورغه)؛ آننری شولوق مقدارده‌اوق بیرتالیتوۋی صول (бертолетовая соль) بله‌ن، یاکه دبگته‌رنی ۋودا بله‌ن یووارغه کیره‌ك (بوسن آلتی اۆلوش قاینار صوغه

براژلوش دگت صالوب قاتشقانچه بولغاتورغه کیره‌ك). الوغراق کشیلر اوچلرینه آلغان صونی بورون اچینه طارتوب، شولای یووارلر؛ کچکنه بالالرنڭ بورونلارن ریزینکه یا که پیالا طروبا بلەن صو بیەروب یووارغه کیره‌ك. بالالرنڭ اوستکی ایرننده بولغان تیەرەو، هم ششنی دیگنەرنی ماز (дегтярная мазь) بلەن سورتورگه کیره‌ك (بر ئولوش صاف دگتنی آلتی ئولوش یاخشی صیبر ماییی بلەن قاطشدرورغه).

بوروندن قان آغو.

بو، بورون اچنده بولغان قان طامرلرینڭ یارلوندن بولا. لکن تشیرەدەب یارلودن باشقه، یعنی بورون اچندەگی قان طامرلرینڭ یوقا دیوارلرندن آقوب ئوتوب - سورکوب چغارغەده ممکن. مونی آورونڭ طامرندن قاراب بلورگه ممکن: اگرده آورو قان آقغانغه چاقلی سلامت بولوب، چیکەلری قزل بولوب طورغان بولسه، اول چاقده قان کیلو طامر یارلودن بولا؛ اگرده ئلکدن اوك ضعیف، آپ آق بولغان بولسه، اول چاقده قان کیلو، طامردن ئوتوب چقودن بولغان بولا. بونڭ برنچیسی قورقنچ توگل. اما صوڭغیسی حتی ئولمکه سبب بولووی‌ده ممکن. جاینڭ اسسی وقتلرنده قانی طولی کشیلرنڭ هم قویاشده بالان باش یوگروب یورگان بالالرنڭ بوروندن قان کیلو بولا طورغان اش، هم اول قورقنچ‌ده توگل. اما الوغ کشینڭ یا که بالانڭ بوروندن قان کیلووی، اسسیلك، آور اش کبك سببلردن باشقه حاصل بولسه، هم آق یوزلی ضعیف کشی‌ده بولسه، اول چاقده تیزره‌ك قاننی طوقتاتو سببلرینه کرشورگه کیره‌ك. ایڭ ئلك صالقن بلەن دوالارغه: یعنی بورون ئوستینه صالقن صو بلەن چلاتلغان چوپره‌ك یابارغه، هم بیك صالقن صونی اوچقه صالوب بورونغه صوورورغه کیره‌ك. بورونغه‌طوزلی‌صو طارتو بیگره‌ك ده

یاغشی (بر استاکان صوغە بر چای قاشغی طوز) یا کە بورونغە (بر استاکان صوغە بر چای قاشغی قدر صالوب) ژیلیزنی یعنی یەشل قوپار وص صووی (раствор зеленаго купороса) تارتورغە؛ یە بولماسە، قوری ایەن قابغینڭ قوبی ایتوب قایناتلغان صوون تارتورغە کیرەك. آق بوزلی، بیش-بیش باشی تەیل‌نگەلی طورغان آورونی یاتاقغە یاتەر ورگە کیرەك. صالقن صولی چوپرەکنی بوتون ماکڭایغە، یا کە چیکەکە قویودە یاری. آننری بورونغە طارتو اوچون بر استاکان صوغە بر قالاق آچو طاش صالوب شونی استعمال ایتەرگە، یا کە یارطیلاش صو بلەن قاطشدروب سرکە طارتورغەدە یاری

اگردە بو سببلردە تأثیر ایتمەسە، اول چاقدە مثقالنڭ اون ایکی ئولشندن بر ئولوش آرش آناسی اوننی اچەرگە کیرەك. شوشی‌نی یارطی ساعت صاین تکرار تکرار استعمال ایتەرگە تییش... آندری قان آغا طورغان بورون تیشوکن بوغاربدە ئەیتولگان نەرسەلرە چلانوب کچکنە ماەق کیسەگی یا کە ایسکی کیندردن صوورر، بولقوب آلنغان چپ کیسەکلری بلەن طعوب قویارغە کیرەك.

بعض وقتنی بوغاربدە کورسەتلگان سببلرنڭ برسی‌دە تأثیر ایتمی، قان بر نیچە ساعتکە قدر آغوب طورا، آورو حالسزلەنوب، کوز آلدیلری قارالوب، اوطروب‌دە طورا آلمی باشلی. آندی قورقنچ واقعەلردە، البتە، دوکتورغە چابارغە کیرەك

ضعیف، قانی آز کشینڭ بورونندن قان آغوون طوقتاتقاچدە آشاغە حال کرتورگە طرشورغە کیرەك: سوت اچەرگە، یومورقا آشاتورغە؛ داروردن بیررگە (آپتیکادە مثقالی ٤ تیین طورا، آنی ١٢گە بولوب کوننە ایکی مرتبە برەر ئولوشن قارا ایکمەك ئوستینە سیبوب بیررگە کیرەك) водная окись железа. شول طریقە مونی ایکی آی قدر استعمال ایتەرگە کیرەك.

طاماق کاتاری، ایلك ئلك طاوش بوغالو بلەن ظاهر بولا، بۇتمان چاقدە طاماقدە آزغنە آورتو قتقلانو، قمرجتو سیزلە، بیك قاطی یوتەللەتە باشی. اگردە برەو اسسی چەی اچوب، بیك اوزاق صوروقغە چقسە، یا کە صالقن جیلدە یورسە، اول چاقدە بر نیچە ساعتدن صوڭ اوراب قابتقاچ، اول کشی‌دە طاماق کاتاری حاصل بولا. شولایوق. اگردە برەو تیرلەب صالقن صو اچسە، شول چاقدە آناردە بو آورو بیك جیڭل حاصل بولا، اول کشی بوولا باشلی. اگردە بو آورو صووق آلدرغاندن صوڭوف حاصل بولسە، اول ئوتکن یا کە باشا کاتار دیب آتالا؛ اگردە آقرن ـ آقرن حاصل بولسە، یا کە دوالاو اوزاق بولسە آنسی دواملی کاتار بولا. بو دواملی کاتار، غالبا، طاوش بوغالو بلەن گنە بلنە. بوتەل، طاماق آورتو دیگان نەرسە بردە بولمی دیەرلك.

طاماقغە کاتار بولودن صاقلانو اوچون صووق آلدرودن صاقلانورغە کیرەك؛ مونڭ اوچون اوزگنی جلیغە اویرەتەسکە، طشقە چغار آلدندن تیرلەمەسکە، اسسیلەنمەسکە؛ تیرلەگان چاقدە جلی‌راق یردە تیو قاتقانچە، صووقانچەراق طورورغە کیرەك. چوونغان چاقدە موینی صالقن صو بلەن چوو. صالقدە یورگاندە موینغە هیچ جلی نەرسە اوراماودە بیك فائدەلی. اگردە طاماق کاتاری نغوب کیتسە، اول چاقدە، طاماقغە جیلمان قاسی صووردرورغە کیرەك. آنڭ اوچون قوللرغە، آیاقلرغە گار چیچنیکلر قویارغە کیرەك. آیاقنی یارطی ساعت چاماسی جلی صوغە قویوب طورورغە، بوتون تەننی، آراقی، سرکە بلەن اووارغە؛ طاماقغە تون بویە اوستینە صابن سورتلوب گارچیتسە سیبلگان صوقنا کیسەگی قویارغە کیرەك. آنڭ اوستینە تیرلەتە طورغان نەرسەلر، یعنی بوزبنا، یا کە جوکە چەچکەسن کیبکان قورا جیلەگی یا کە چەی قاینانوب اچلسە اول چاقدە آورونی جیڭەرگە ممکن هم اول بتەدە. آننار ی شونی‌دە دقت اینەرگە کیرەك، آیاقنی اسسی صوغە قویوب تیرلەتە طورغان دارولرنی

استعمال ایتوصالقنغه چقمی طورغان بولغانلغنه باری؛ بونسه هیچ جلی، اسسی نه‌رسه‌لر یارامی، چونکه اول چاقده طاغن نفراق صووق آلدروورغه ممکن. اگرده بو آورونی وقتده طوقتاتوب اولگورمیچه، اوزاقعه صوزلوب کیتسه، اول چاقن باشقه‌چه دارولانورغه طوری کیل. طاماقعه گار چیجنبکار قویو اوسنینه، آنارغه جلتا طورغان کامپر بس یاصارغه کیره‌ك. آننك اوچون طاماقنی‌غنه قاپلارلق ایتوب دورتکه بوکله‌نگان چوپره‌ك آلوب، آنی بوزلی صو بلن چلاتورغه‌ده صغوب طاماقعه قویارغه کیره‌ك؛ چوپره‌ك اوستندن نه‌رسه بولسه‌ده، صو ئوتکه‌رمی طورغان برەر نه‌ببر یابه‌رغه، ایك باغشی‌سی عادی کلیبونکه یابو، اول بولماغانده عادی کیدرگه صوه‌الا بویاب، یا که عادی یازو کاغدینه ئرگان بالاوز سورتوب شونی یابارغه کیره‌ك؛ آننك اوستندن نچکه صوقتا کیسه‌گی کبك نه‌رسه یابوب اوستندن یاولق کبك نه‌رسه بلن اوراب بەیلرگه کیره‌ك. شوشی کوبی دورت ساعت طورعاچ به‌نه بولارنی آلوب یاکادن شوشی طریقه یابارغه کیره‌ك. مونی اشلگان چاقده صالقنغه چغارغه یارامی، چونکه بو چاقده، طاماق تیرلی، هم جلی‌ده طوروورغه تیبشلی‌ده. طاوشن بوعالتوب، طاماقدن طن‌ده آلا آلمی طورغان بالالرغه، چه‌بنیك‌گه بر استاکان قاینار صو هم بر چه‌ی قاشقی طوز صالوب، کونینه آلتی مرتبه شونی ایسنه‌رگه قوشارغه کیره‌ك. شوشی طریقه دوالاودن، بو آورونك ایك قیین نه‌رسه‌لری (قالی بونه‌ل، طاماقده آورتو، طن آلا آلماو) بته، فقط طاوش آچلمیچه‌عنه یا که طعلوغنه قالورغه ممکن. آندی چاقده البته طاماقعه دارو ئوررگه کیره‌ك. ئوررور اوچون بیك واق، ئورنۆ شده‌ره طورغان پراشوق استعمال ایتل. مثلا:

آچو طاش (КВАСЦЫ) آق توپاروس (БѢЛЫЙ КУПОРОСЪ) دوبیلنی کیصلاتا (ДУБИЛЬНАЯ КИСЛОТА) هم شونك کبك باشقه نه‌رسه‌لر. بو دارولرنك برسن یارطیلاش کراخمال بلن قاطشدروب نق ایتوب

تو یه‌لر؛ آنی آزغنه‌سن بر پیالا طروبا (کوپشه) اوچینه، یا که قاورصن‌دن باصاغان کوپشه اوچینه آلالر. شوشی طروبانی آورونڭ تلی اوستینه قویوب طونارغه کیره‌ك، آورو طن آلغان چاقده آغز طاماغینه بو پراشوق کروب کیره‌ك بیرینه سیبله‌در. اگرده طن آلا طورغان بولقه، طاماقعه پراشوق یبنه‌رلك سیبلگان بولسه، آورو شوندوق قاطی یوته‌للی باشلار. شول طریقه آورونڭ طاوشی آچلغانچه کونینه ایکی مرتبه‌دن هر کون ئوردرورگه کیره‌ك.

قروپ یا که طاماق باقاسی.

بو آورو ۷ به‌شکه یتمه‌گان یه‌ش بالالرده بولا، اوزی یوغنچلی توگل. اول آوروغه طن آلورغه بیرمی، بوولدرا. شولایوق بالالرده بولا طورغان تگی طاماق کاتاری‌ده آلارنی بوولدرا طورغان بولا. شونڭ اوچون آنی‌ده قروپ دیب، فقط «یالغان قروپ» دیب آتیلر. بو چن قروپ بله‌ن یالغان قروپ بر برینه بیك اوخشیلر، لکن آلارنڭ باشلری هم دارولاو طریقلری تورلیچه بولعانقه آلارنی بر برندن باخشیلاب آیرا بلورگه کیره‌ك. آلار بر برینه شولای اوخشیلر: هر ایکیسنده آورو بار طاوشن یوغالتا، بیك یه‌مسز طاوش بله‌ن یوته‌لی، تونلرده بوولوب کینکه‌لی: بالا طن آلورغه تلی، فقط قارلقغان، پشلداغان طاوشدن باشقه نه‌رسه چقمی، یوزی کوم‌گوك بولوب کیته، آشارغه ئولم حوفی کیله. شوندی بوولو یالغان قروپ‌دن بولسه، بالاغه جنی اچملك بیرورگه، بوغازینه جلتا طورغان کامپریس یابارغه، یاکه طوزلی صونی ایسه‌رگه قوشارغه کیره‌ك، اول چاقده بوولو بته.

چن قروپ بولغان چاقده بوواسطه‌رغنه‌جیتمی، اول‌چاقده طاماقدن بیك نچکه، یاکه قالدچه‌راق باری قافروب چعارمی طوروب بوولو طوقتالمی. بعض وقت، اگرده قروب طن‌آلا طورغان نچکه یوللرده‌بولسه،

قافروب چغارلغان نهرسه بوطاقلی بوطاقنی بولا، بو یاربنی دلو کیرهکلی اش: شونك اوچون بالای صولی چنایاقغه توکرتورگه ــ قافرتورغه کیرهك، صو اچنده آنی بیك یاخشی کورورگه بولا.

چن فروپ یاکه طاماق باقاسی یشراق کوز کونی یاکه یاز کونی بولا، هم اول یووشلی صالقن هوادن، اوته ایسه طورغان تونگی یاق جیلمدن حاصل بولا. چن فروپنی دوالاو اوچون ایك ئلك ششوــ پشگوی بتر ورگه، بوو غان چاقده تگی یاربنی قافرتورغه طرشورغه کیرهك. ششوگه قارشی دوا اینو اوچون بوغازغه صالقن کامپریس قویارغه، کچکنه بوز کیسهگی یوتارغه، آننار ی، طازا بالا بولغانده بوغازنك ایکی یاغنه ده یاکه ایکی‌سولوك قابدرورغهده یاری. بوولغان‌چاقده یاری قافرتور اوچون فهصدرا طورغان دارو بیرهلر؛ مونك‌اوچون برمثقالنك آلتی دن بر اولوشی قدر کوك کوپاروص (мѣдный купоросъ) آلوب شوی ٤ آش قاشغی قاینار صوغه صالوب هر بیش مینوت صاین بالاغه بر چهی قاشغی اچرورگه کیرهك. نغتوب قوصا باشلاسه آرتق بیرورگه‌یارامی. ا ...رده قوصدرا طورغان واسطهلر باردهم ایتمهسه، یعنی بالا یاربنی قافروب چغارا آلماسه هم بوولو طوقتاماسه، بالای برتاقتاغه‌یاتقروب، ناغلراق (تیگهنه) اوستنده توتارغهده بوتون آرقاسی بویندن صالقن صو بلهن قویارغه، آننار ی تهنن اشقورغه کیرهك؛ شول چاقده بالا بیك قاطی یوتهللی باشلی، احتمال یاربی یوتهللهب چغارورده.

ئوتکن شش، یاکه تنفس یوللرنده کاتار.

بو آورو یهش، قارت، الوغ، ضعیف، طازا هرکمده بولورغه‌ممکن. بو آورونك سببی یووشلی صالقن هم طوزانلی هوا بولا. آندن باشقه بو آورو ــ یعنی تنفس‌یوللرندهغی شش، اسسی تیر آورووی‌بولغانده، قزامق، چهچهك، اسکارلاتینا بوالهاندهده حاصل بولا. بعض وقتنی بو آورو

بیك نق هجوم اینه طورغان بولا، آنی گریپپ = грипнъ دیب آتالا. ئو-وب جیتکان الوغ کشیلرده بو آورو ئوری تنفس بوطاقلرنده‌غنه بولا، اما بالالرده هـم قارتلرده واق تنفس بولمرنده بولا، که اول بیك قورقنچلی، حتی ئولمگه‌ده سبب بولا. اچ کیتوب ئولگان شیکللی، ب و آور ودن‌ده آولدره بیك کوب بالالر ئوله. ئری تنفس بوطاقلرنده یا کا حاصل بولغان شش آورووینك علامتلری شولار: بیك قیین‌قوری یوتل، آور طن آلو هم کوکرك سویه‌گی آستنده آور و سیزو؛ بر نچه کوندن صوك یوته‌ل یوشلی بولا باشلی، یعنی یوته‌لگانده ایلك ئلك صولیراق، صوکره صاری قویی ئرنلی قاقرق‌ده چقا باشلی. اوشو یا که اسسیل‌نو برده بولمی دیه‌رلك. اگرده آورو اورن یاتادن صورق آلدروردن صاقلاب دارولانسه، اول‌چاقده ایکی‌آطنادن‌آورو بته؛ بوقسه اول بیك اوزاقعه طارتلوب دواملی ششکه ئه‌یل‌نه.

واق تنفس بوطاقلرنده‌غی آورونك علامتلری بر آز باشقه‌چه‌راق: طن آ ر بیك آورلاشا، بیك یش یوته‌ل آورونی غایت عذابلی، قاقرق گه‌رچه کوکره‌کده بیك کوب خرلداب بلنوب طورسه‌ده، بیك آز، بیك قیسق بل‌ن چغا؛ بوتون ته‌نده‌اسسیلك سیزله اگرده قاقرق برده چقمی باشلاسه، اول کوکره‌کده بیك کوب جیولوب طن آلغانده هوا کر‌ گه مانع بولوب قان صافلانمی باشلی، یوره‌ك هم ئوبکه‌لر بیك یش اشی باشلیلر؛ بر آزدن آلار آروب طوقتالورغه، آورو بوولوب ئوله‌رگه ممکن. آندی آور چاقده آورو بیك یش، مینوتقه آلتمش مرتبه، صولو آلا باشلی، حالبوکه سلامت چاقده کشی مینوتقه ١٨ مرتبه‌ده تنفس‌ایته. یوچاقده یوره‌ك مینوتقه ١٦٠ مرتبه صوغا باشلی، حالبوکه سلامت کشی‌ده مینوتقه ٨٠ دن آرتمی. آورونك یوزی کوگه‌ره، آیاق قوللری صووناب آورو بیك نق خرلدی باشلی.

ئری تنفس بوللرنده بولغان ئوتکن آورونی بترو اوچ‌ون

باشده‌راق ایک برنچی واسطه، اول یوللرغه جیبلغان فاننی ییبه‌رو بلن بولا: مونک اوچون قول باشی هم بالترلرغه گارچیچنیکلر قویارغه، کوکره‌ک هم آیاق طابانلرن آراقی، سرکه، طوز قاطشدروب اووارغه، یا که بر تیگز ئولوش آلوب چوچقه مایی، ناشاطرنی اسپیرت هم اسکیپیده‌ر بلن اووارغه کیره‌ک؛ آیاققه جلی اویوق، اوستکه جلی کولمه‌ک (фуфайка) کییه‌رگه، هم تیز چقارا طورغان نه‌رسه‌لر: بوزبنا چه‌چکه‌سی، جوکه چه‌چکه‌سی، قورا جیله‌گی یا که عادی چه‌ی اچه‌رگه کیره‌ک. قوری هم قاطی جوته‌لگه قارشی بر استاکان صوغه بر آش قاشقی قدر کیبدر اؤرلغی، بر مثقال نیشاطر هم مثقالنک ١٢دن بر، یا که آلتیدن بر ئولوشی قدر белена یافراغی آلوب شولارنی برگه قایناتوب اچرگانده فائده‌لی بولا؛ بو اچملکنی آوروغه هر ساعت صاین بر آش قاشقی قدر اچروب طورورغه کیره‌ک. بیش بالالرغه белена یافراغن الوغراقلرغه بیرگانگه قاراغانده ٦ مرتبه آزراق بیرگانده یارار ایدی یاراون، لکن یاگلش بولوب کیتمه‌سن اوچون آنی برده بیرمه‌گان یاخشی بولور.

واق تنفس یوللرنده ششنی دارولار طاغن‌ده باشقه‌چه‌راق. آورو باشلانغان چاقده مونده‌ده یوغاریده کورسه‌تلگان سببلرنی ایته‌رگه‌تیبش: یعنی کوکره‌کنی اووو، گارچیچیک قویو هم جله‌صاراق اچملک بیرو. اما بالا قارلغوب، طن آلووی آورلاشقاچ، آنده ایندی قاقرتا طورغان دارو بیرورگه کیره‌ک. مونک اوچون یاخشی نه‌رسه: рвотный корень قایناتوب شونک صوون کونینه ٤ مرتبه آش قاشقی بلن بیرورگه. یا که کونینه ٤ مرتبه اوچه‌ر یا که بیشه‌ر طامچی рвотный камень شرابی بیرورگه کیره‌ک. (بولار ایکسیده آپتیکالرده‌غنه صاتولا.)

آندن صوک دارونک تأثیر ایتووینه‌ده قارارغه کیره‌ک: اگرده بالا بر ایکی مرتبه قوصسه، اول چاقده تاغن قارلغوب بولا باشلاغانده چیکلی دارو بیرمی طورورغه کیره‌ک. اگرده بالا قاقرا آلمیچه بولا باشلاسه،

اول چاقده مثقال‌نك اوندن بر اؤلؤشی قدر صاف мѣдный купоросъ آلوب، شونی ایکی آش قاشغی قدر قایناب صوونغان صوغه صالوب، بالا قوصقانغه چاقلی اون مینوت صاین بر مرتبه بر چه‌ی قاشغی قدر اچرورگه کیره‌ك.

اگرده بالا کوگه‌روب آیاق‌قوللری صوونا باشلاسه، اول چاقده چه‌ی قاشغی بله‌ن نیندی بولسه‌ده بر‌ه‌ر تورلی ته‌ملی یا که مخصوص ته‌مله‌رتلگان آراقی بیرورگه، قول، آیاقلرن نیندی بولسه‌ده جلی نه‌رسه بله‌ن یابوب جلتورغه کیره‌ك. قوصدرغاندن صوك‌ده بالانك آورووی جیکله‌یمه‌سه، یا که قوصدرا طورغان دارو تأثیر ایتمه‌سه، بالاهمانه خرلداب بوولوب طورسه، اول چاقده بالانی جلی صو بله‌ن قویوندرغاندن صوك صالقن صو بله‌ن یوغاریده ئه‌یتلگانچه آرقاسندن قویوب بوته‌للتورگه کیره‌ك. شوندن صوك بالا قوتلی صولش آلا، قچقرا، بوته‌للی باشلی؛ بوته‌له‌ب قافرق چغارا، جیکل طن آلا باشلی، کوگه‌رووی بته. صالقن بله‌ن کیره‌گیمه قاراب کونینه بر نیچه مرتبه بوته‌للتورگه‌ده ممکن.

تنفس یوالوندەغی دواملی، کوبده‌نگی شثلر.

هر وقت یوته‌للو، کوبه‌ی آزمی قافروغه قاراب بو آورووی تعیین ایته‌رگه بولا: قافرق بعض وقت صاری — چرکلی، بعض وقت بومورقا آغی کبك صاف، بعضا ناچار ایسلی بولا. تنفس یولنده‌غی دواملی شش هر وقت طوزانلی هوا ایسنه‌ودن (کومرچی، طاشچی‌لر کوبره‌ك شونك بله‌ن آوری)، یا که هر وقت صووق آلدرودن، یا که اول باشقه آوروغه ایبه‌روب‌ده بولغالی، ئوپکه آورووی، یوره‌ك، باوٮر آورووی‌ده شوڭا سبب بولغالی.

بو آورو اگرده ئری تنفس بوطاقلرنده بولسه، اول چاقده قافرو جیکل بولا، آوروده بوولو دیگان نه‌رسه‌ده بولمی؛ اگرده شش واق

تنفس یوطاقلر بنه‌اوق کوچکان بولسه، اول چاقده قافرق ئه‌لل نیچه مرتبه یونه‌لل‌گاننك صوگنده‌غنه، بیك کوچ بله‌ن گنه چقا. آندن باشقه آورو بوولغان شیکللی بولا، بیك آزغنه حرکت‌دن صوڭده حالسزله‌نه.

تنفس یوللرنده‌غی دواملی ششنی توزه‌تو، اول ششنك سببلرینه قارشی طورغانده‌غنه ممکن بولا، یوقسه آورونك جفالانوون جیگل‌یتودن باشقه سبب ایتوب بولمی.

اگرده آورو بیك جفالانوب یوته‌ل‌سه، تونل‌ده طنچلق کورمه‌سه، قافرق بیك آز چقسه، اول چاقده قافرتو اوچون سببلر ایته‌رگه کیره‌ك. آننك اوچون منه شوشندی قوشمتا یاصارغه کیره‌ك: بر چه‌ی قاشقی قدر انیس اورلغی (Анисовое сѣмя)، مثقالنك اوندن بر اولوشی قدر рвотный корень آلوب شونی بر استاکان قاینار صو بله‌ن پشروب اوستن یابوب یارطی ساعت قدر طوتارغه، آنناری طوندروب سوروب بر مثقال ناشاطر قوشارغه کیره‌ك؛ شوشی قوشمتا صوونغاچ آوروغه هر ساعت‌ده بر مرتبه بر آش قاشقی قدرسن اچرورگه کیره‌ك. اگرده قافرق بیك جیگل هم غایتده کوب چقوب، آورو شول سببلی یابه‌وب کیسه، اول چاقده قافرق چقوون آزاینورغه طرشورغه کیره‌ك؛ موننك اوچون‌ده بر استاکان قاینار صوغه بر چه‌ی قاشقی آچو طاش یاکه دویلی کیصلاتا (дубильная кислота) یا که اسکیپیده‌ر (скипидаръ) صالوب، شوننك بارن کوننه ٤ ر مرتبه ایسنه‌رگه کیره‌ك. اگرده قافرق یامان ایسلی بولسه، اول چاقده شولایوق قاینار صوغه دگت (деготь) صالوب، یاکه‌قز و تیمر اوستنه‌قویوب شوننك بوون (پارن) ایسنه‌رگه کیره‌ك.

Воспаленіе легкихъ اوپکه ششو

یوغاریده ئوپکه اچینه تارالغان ایك نچکه طروبالرنك اوچی کچه‌ه قووقچقلر بله‌ن چیکل‌نگانن ئه‌یتکان ایدك. اوپکه‌ده ڤاسپالینیه

بوالفاندە منە شوشی فووقچقلر آوری، شوشی فورقچقلر ششە. بواوپکەدە بولا طورغان ۋاسپالینیه اوچ تسورلی بولا: کاتاررالنی، قرووپوزنی، زاستاریلی (یەنی دواملی).

کاتاررالنی واسپالینیه تنفس بوللرندەغی ششدن حاصل بولا. شونك اوچون هر بر یوتەلگە دقت ایتوب وقت اوزدرمی دوالارغە کیرەك. بو واسپالینیەنك علامتلری باری بر واق تنفس یوللرندەغی شش آورووی بلەن بر توسلی، فقط موندە اول قزتلیرەك گنە بولا. اسسیلك ابرتە بلەن بیك قزتلی بولوب کیچکە تابا بر آز سورلە توشە؛ بوولو هم حالسزلك موندە تنفس بوللرندەغی واسپالینیەغە قاراغاندەدە قزتلیرەك بولا. بولارنك علامتلری بر توسلی بولغان شیکللی، دوالانو طریقی‌دە بر برینە بیك اوخشی. واق تنفس یوللرندەغی شش کە قارشی نیندی واسطەلر، سببلر کورسەتلگان بولسە، بو ئوپکەدەگی کاتاررالنی واسپالینیەغە قارشی‌دە شوشی دوالار استعمال ایتلە. موندە ایاك ر ور فورقنچ، تنفس فووقچقلری اچندە قاقرق جییلغاندن هم آندە هوا کرە آلماودن بولغانغەکورە، بونون سبب شوشی قاقرقنی چغارو، اوپکەگە صاف هوا کرتودن عبارت بولورغە تیبش. آنناری موندە آوروغە ممکن قدر سوت کوب آشاتوب، آنکا حال کرتورکە طرشورغە کیرەك.

ئوپکەدەگی قرووپوزنی واسپالینیە بیك کینەت، سلامت کشیگە هیچ بر سببسز، اوز اوزندن حاصل بولا. بو آورونك باشلانووی بیك قزتلی هم دواملی اوشو بلەن معلوم بولا. اوشوگاندن صوکوق بیك تیز قزتلی اسسیلك باشلانا. بو اسسیلك حتی ابرتە بلەن‌دە بیك آز کیمی؛ اسسیلك بلەن برگە قوری یوتەل حاصل بولا. کوکرەكدە آورتودە بولمالی. ایکنچی، اوچونچی کوندە بیك کوچ بلەن گنە چما طورغان، قانلی قاطمش، هم جیلم صماغراق قاقرق‌دە کیلە باشلی. آنناری قاقرق صافراق هم صیبەراق بولا باشلی؛ بیشنچی، یدنچی، طوغزنچی کونلردە قزتلی نیر حاصل

بولا، اسسیلک بنوب آورو توزوله باشلی. جیگلره‌ك بولغانده بو آورو شولای؛ آورراق بولغانده‌اوزاقغه طارتولوب، بعضا چاخوتکه‌غه‌ده ئه‌یلنه.

قروپوزنی ژاسپالینیه غالبا بسرگنه ئوپکه‌ده بولا؛ ایکی اوپکه‌نك طوتاش بو آورو بله‌ن آوروری سیره‌ك بولا. دوالاو اوچون قایسی ئوپکه‌نك ششکانن بلوضرور؛ مونی اوك یاق یاکه صول یاق کوکره‌کنك آورووینه قاراب بلورگه ممکن؛ آورو غالبا یوته‌لل‌گان چاقده قولی بله‌ن آورتقان یاغن طوتا؛ آنناری آورووں جیگل‌یتو هم ایرکن طن آلو اوچون خسته شوشی آورغان یاغینه یاتوچان بولا.

قروپوزنی ژاسپالینیه‌نی دوالاغان چاقده شوشی قاعده‌ارنی رعایه ایته‌رگه تیبش: آورغان یاق ئوپکه‌گه قان توشونی آزایتورغه، اسسیلکنی کیمتورگه هم قاطی یوته‌لدن طنچلاندرورغه کیره‌ك. قان توشونی باصار اوچون بوزلی صوغه مانوب آورتقان یاق کوکره‌ککه چوپره‌ك یابارغه، شوی هر بیش مینوت صاین آلماشدروب طورورغه کیره‌ك. کوب کشیلر مونی اشله‌رگه قورقالر، اول‌چاقده گار چیچنیك‌لر استعمال‌ایته‌رگه، آورو یاق کوکره‌کنی اسکیپیده‌ر، آغاچ مایی، ناشاطورنی اسپیرت‌نك اوچیسن بر نیگز ایتوب قاطشدروب شونك بله‌ن اوارغه کیره‌ك. اسسی‌لککه قارشی صالقن صوغه مانوب صولی چوپره‌ك یابارغه، شونی جلنا باشلادیسه، آلماشدروب طورورغه کیره‌ك؛ فقط چوپره‌کنی صو آقماسلق ایتوب صعوب یابارغه کیره‌ك. بوتون ته‌ننی کونینه بر نیچه مرتبه یارطی استاکان آراقی. یارطی استاکان سرکه، بر چمتم طوزنی برگه قوشوب شونك بله‌ن اوارغه کیره‌ك. لکن اسسیلك اوچون خینین (ХИНИНЪ) یاکه آنتیفیبرین (антифебринъ) اچه‌رگه بیرورگه کیره‌ك. بولارنك قایسن بواسه‌ده ایرته کیچ یعنی کونینه ایکی مرتبه، بر اچکانده مثقالنك آلتیدن بر اولوش قدرسن بیرورگه کیره‌ك. آوروغه اچه‌ر اوچون بره‌ر بوطمغنه ایتوب صالقن صو بیرورگه یاکه آکارغه بر آزموك جیله‌گی (клюква)

صغوب شونی قاطشدروب بیرورگه کیرەك. چەی یا که شونك کبك باشقه اسسی اچملکلرنی بیرورگه یارامی،

قاطـی یوتەلگه قارشی белена یافراغندن، یوغاربده تنفس یوللرندەغی ئوتکن ژاسپالینیەده ئەیتلگانچه ایتوب، قوشمتا یاصاب بیرورگه کیرەك. اگرده بو قوشمتا فائده ایتمەسه، آورو باق کوکرەککه پربیارکا یاصارغه، یاکه جلنا طورغان قامپربس یابارغه کیرەك. پربیارکای توبولگان کیندر اورلغینك اونینك کۆر پەسندن یا که پچەن واقندن یاصارغه: بولارنك قایسن بولسەده برمن چوین چولمەکده قاینادوب کیرەك چاغنده چوپرەککه صالوب یابارغه کیرەك. جلنا طورغان قامپربسنی بیچوك اشلەرگه ایکانن یوغاربده آش یوللرندەغی آورولرنی سویلەگانده ئەیتکان ایدك. اگرده قافرق بیك کیلوب ئوزی بیك قیناق بلەن، بیك اوزاق یوتەللەگاچکنه چقسه، اول چاقده آوروغه ناشاطرهم رڤوتنی قوربن (قۆصدرا طورغان طامر) صوون قوشوب بیرورگه کیرەك.

اگرده آورو بیك حالسزلەنوب ضعیفلەنوب کیتسه، آکارغه بر آز آراقی بیرورگه کیرەك: الوغلارغه کون صاین ٤ آش قاشغی قدر، بالالرغه تەملەرتوب ٤ چەی قاشغی قدر بیرورگه کیرەك.

یاکه بورچاق قدر قامفارا (камфора) آلوب پچاق بلەن بیك واق ایتوب قروب بر ریومقا سوتکه قوشوب کونینه اوچ مرتبه اچەرکه بیررگه کیرەك. آورونی ترلگانگه چیکلی سوتکنه آشاتوب طوروغه کیرەك.

اگرده اسسیلك بتوب، کوکرەك آورتمی، آورو تیرلی باشلاسه، لکن یوتەل هماندە دوام ایتوب، آورو هماندە ضعیف بولوب طورسه، آورو تمام تۆزەلوب بیتمەگان بولا، داروی‌دن توقتالورغه یارامی. موندی وقتده آورو یاقغه اشپانسکی موشکا قویو فائدەلی بولا. مونك اوچون آپتیکادن تۆبولگان ئەزر اشپانسکی موشکا آلورغه (آپتیکاده منقالی 7 تین طورا)، آنناری غوموزنی پلاسطر (гуммозный пластырь)

آلوب، پلاسطرنی یوقاغنه ایتوب چوپره کـکه اوچ قدری بیرگه بو یارعه‌ده لامپا باشنده طوتوب چاتورغه، آنك اوستینه یوقاغنه ایتوب تو بولـگان اشپانسکی موشکانی سیبه‌رگه، آنناری بو چوپره‌کنی دارولی یاغی بله‌ن آورتقان بیرگه یابوب، اوستندن تفتوب به‌یله‌ب 12 ساعت قدر طوتارغه کیره‌ك؛ شوندن صوك آقرنغنه چوپره‌کنی قوپناروب آغوب قابارغان تیربنی قایچی بله‌ن آقرنغنه کیسوب اچندن صوون آغزورغه؛ شول اورنغه کونینه اوچ مرتبه آلماشدروب 3 ئولوش بالاوزهم 1 ئولوش آغاچ مایندن یاصالغان مابنی سورتورگه کیره‌ك.

Чахотка — چاخوتـکه

چاخوتکه دیب انساننی تیپشلی وقتندن ئلك قبرگه کرته طورعان آوروغه ئه‌یته‌لر. چاخوتکه‌ده غالبا هیچ برنرسه آورتمی، آندی کشی‌نك عقلی سلامت. آیاق قولی حرکتله‌نه، کشی یاخشی آشاب اچه. فقط اول یوته‌لی، کیبه ـ یابغا، آنی هیچ بر تورلی نرسه آشاتوب‌ده سیمرتوب بولمی. چاخوتکه بزنگچه بوته‌ل آورووی دیگان سوز بولا. انسان هیچ بر کوزگه کورنگان سببدن باشمه یابغا یابغا، فوری سؤیه‌گی ابن تیرسی‌گنه قالا. آخرده شوشی یابغودن ئولوب‌ده کیته.

چاخوتکه کشی‌نك یاشینه‌قارامی. اول یه‌شده‌ده، قارنده‌ده، اورتچه یاشلی کشی‌ده‌ده بولا. لـکن کز بروك وقتده آناردن 15 دن 30 یاشکه قدر بولغان چاقده ئوله‌لر.

چاخوتکه ایکی تورلی بولا: برسی عادی تنفس بوللرنده‌غی ۋاسپالینیه‌دن شوشی آورونك تنفس بوللرنده ئوپکه‌گه کوچوب نیچه ملار دوام ایتووندن حاصل بولا. بو تورلیسی آنك کوبروك الوغ یه‌شلی کشیلرده بولا. اول اوزی قورقنچلی، یوغنچلی‌ده توگل، آورونك اوزی بله‌ن برنه ترکلك ایتکان کشیلرده آثاردن ضررلانمی.

ایکنچی تورلیسی آنك اوز اوزندن، هیچ بر آورودن باشقه حاصل بولا: بو نسلدن نسلگه، آتا آنادن کوچه‌رگه، یاکه اوزی بله‌ن بزگه ترکلك ایتکان، بر اورنده یوقلی طورغان چاخونکه‌لی ایبده‌شدن یوغارغه ممکن.

بو چاخونکه‌نك برنچی تورلیسی، یعنی ئوپکه آورووینك کوچه‌نگیسندن حاصل بولغانی طورسنده مونده سویله‌ب طورمیمن. چونکه بابالربز ئه‌یتکانچه: «تیمرنی قزو چاغنده صوغارغه کیره‌ك»، آورو تنفس یوللرنده ئوپکه‌ده چاقده دوا ایتوب آنك چاخونکه‌غه ئه‌یلنوب کینوو بنه یول قویماسقه کیره‌ك ایده‌ی.

چاخونکه‌نك ایکنچی تورلیسی، بیك یه‌شرن صورتده‌کنه حاصل بولا. آنك نیچوك باشلانعادن کشی کورمیده‌قالا، اول‌فقط آورو اورنلاشوب دوالاودن اوزغاچقنه بلنه. بو یوغنچلی چاخونکه‌نك قورتی قانغه کرگان بولا، اول قان بله‌ن بوتون تنگه طارالوب یوری. شونك اوچون ده‌آندن قوتیلو، آنی دوالاو بیك قیین‌بولا. بو چاخونکه قورتلری اورنلاشقان یرده کچکنه تویرچکلر حاصل بولا، صوڭندن بو تویرچکلر توشوب، اعضا بوزولوب، صوڭندن اشکه یاراماس بولوب قالا.

مونده حاضر بر سؤال کیله: صوڭ بو نه‌رسه‌لر قانغه قایدن کیروب، نیچوك کروب اورنلاشا؟ — مونك چیشمه‌سی، یوغاری‌ده ئه‌یتکانمز چه ایکی: برسی برگه ترکلك ایتکان کشی‌دن، برسی نسلدن کیله.

آتا، یاکه آنانك برسی بو آورو بله‌ن آورغان بولسه، آنك اورلغی بالاغه‌ده کوچه. چونکه بالانك جسمانی ماده‌لری آتا آنادن آلونا. «نسلی نیندی بولسه، بالاسی‌ده شوندی بولا» دیگان سوز بار بت؛ « آلما آغاچندن یراق توشمی» دیگان سوزده مونده مثالغه کیترورگه یارارلق.

بو کتابنڭ محرری براو یەزدنی شەردە کورگانن یازا: یاخشی عا بر عائلەدە بیش بالا بولغان. بولارنڭ آناسی چاخوتکەلی بولوب آتالری بیك سلامت بولغان. بو بالالرنڭ بارسیدە ١٢ــ١٧ یەشلرگە قدر ئوسوب جیتکانلر؛ شوشی یەشکە جیتکاچ اول بالالر برسی آرتندن برسی چیرلب چاخوتکە بلەن آوروب ئولە بارغانلر. آخردە برسیدە قالمی ئولوب بتکانلر. مونە شونڭ اوچوندە چاخوتکەلی، سیفیلیس فلان کبك آورو، بلەن آورغان کشیلرگە ئویلەنمەسکە تیوشلی بولا. بو آوروولر، بارسی دیوانەلق (сумасшествие) آورووی کبك اوك آتا آنادن بالاغە کوچوب، آلارنڭ وقتسز ئولملرینە سبب بولالر.

برگە توکالك ایتکان کشیدن ئلە کنروب چاخوتکە بلەن شول توری آوروغە ممکن: بر کچکنە گنە، قارانغی راق بولمەدە بر نیچە کشی ترکالك ایتە. آلارنڭ آراسندن برسی چاخوتکەلی بولا؛ اول یوتەللی، قایا طوری کیلسە، شوندە توکورە؛ آنڭ توکورگان نەرسەسی، قاقرغی فلانی، آرد، سورتوب آلنمی، اول شوندە کیبوب طوزانغە ئەیلەندە هوا بلەن بر قوشوب، طن آلغان چاقدە سلامت کشیلرنڭ اچینە، ئوپکەسینە کرە. حالبوکە شوشی توکرك، قاقرقدە، آندن حاصل بولغان طوزاندە چاخوتکە اورلەی بیك کوب بولا. اگردە شوشی نی صولاغان اچینە ئوپکەسینە آلغان کشی بیك سلامت، قزل یوزلی، قانی کوب کشی بولسە، آنڭ قانلری بو چاخوتکە اورلغن ئوز ینە آلوب سگدرە، ئوترە، اول کشیگە چاخوتک بولمی قالا. اگردە ایندی مونی صولاغان کشی ضعیف، قانی آز کشی بولسە، آنڭ قانی بو یوغنچلی اورلقلرنی ئوترە آلمی، آنناری اول قان بلەن بوتون تەنگە بوتون اضاغەطار الا؛ آندە بو آغولی اورلقلر اورنلاشوب طامرلانوب ئوسە، کوبەیە باشلیلر. مونە شونڭ اوچون بو آورو توری بیرلردە ظاهر بولا. ئوپکەدە، تاماقدە، میدە، باشقە اعضالردە هم سویەکلردەدە بولا.

حاضر بو چاخوتکه‌نك کورنه طورغان علامتلرن قاربق. چاخوتکه اورلعی اورنلاشوب طامرجه‌یه باشلاماس بوروون آورو هیچ بر ناچارلق سیزنمی. فقط یابق، آق بولوب کورنه، اگرده ایندی اورلقلر اوطروب، طامرلاشا باشلاسه اول چاقده آورو کیچلرده آزغنه اوشی، قالترانفالی باشلی. یوته‌ل آورونی بیك ئتل‌ته، کیچلرده، ایرته بله‌نره‌ك آورو بیك نق تیرلی باشلی.

شوندن صوك تیر آرتقاندن آرتا بسارا، آورو ضعیفله‌نگاندن صعیفله‌نوب، کوندن کون فمرگه یافنلاشا بارا. بو چاقده آورونك کوکره گینه کچکنه چوکج بله‌ن صوعوب قاراغان، طن آلوب طکلاب قاراغان هر دوکتور «ئه‌یبی، چاخوتکه بولغان ایکان!» دیب ئه‌یته آلا. ئلگه‌ری دره‌کده هیچ بر تورلی، آورو علامتی بولمی، آنی فقط تیرله‌ودن، یاتودن، اسسیله‌ودن هم قاقرعان توکرگن میقراسقوب (زورایتوب کورسه‌ته طورغان پیالا) آرقلی قاراغانده، اول توکرکده بولغان اوز ونچه چاخوتکه اورلقلری کوروب کنه بلورگه بولا. بو آورو زور راق شهرلرده بیك طارالغان بولا. هر یلنی بو آوردن ئه‌لله نیچه‌مه کشیلر هلاك بولوب طورا اگرده آورو باشده‌رق دوکتورغه بارورغه بلسه، طاغن‌ده بر حال یا که تیزره‌ك اشن طاشلاب صاف هوالی آولغه کیتوب، سلامتله‌نو جاین قاراسه بیك یاخشی. لکن بولای سلامتله‌نوده بیك سیره‌ك بولا: شهرده هر بر دوکتور بل صاین ئه‌لله نیچه کشینی، سلامتله‌نوو یمه اوزی‌ده اشانمیچه، آولغه اوزاتوب طورا.

صوك نیچك مؤنك اوکن آلورغه؟ مونـاردن صاقلانو، سلامت یه‌شه‌و اوچون کیره‌کلی قاعده‌لرنی رعایه ایتکانده، بیك قیین توگل

بو آورودن صاقلانو اوچون تییشلی:

١ ـ صاف هوا،

٢ ـ یاخشی آشاو.

۳ ـ طازا یورطده طورو.
٤ ـ یونچوغانچه اشلمه‌و.

هر بر تله‌گان کشی‌گه مونی ئوته‌و آور توگل. لکن بیت نورلی کشی بار، قایسی کشی بای، قایسی بارلی. گرچه بای کشیلرده بو چاخونکه آوررووی بله‌ن ئوله‌لر، لکن آلار یه اوزلری بو آوروودن صاقلانو یوللرن بلمیلر، یا که بلسه‌لرده، طبیبنك ـ دوکتورنك کیگه‌شن طوتمیلر. فقیر کشیلر ایسه، آلار بر ناچارغنه یورطده بیك کوب جیبوب طوروِدن، ناچار، تیك آچقماسلق غنه آشاب‌ده کوچلربدن طش اش اشله‌و سببلی بوقورقیچ ـ مدهش آوروعه بیك یش ئوله‌گه‌لر.

بو چاخونکه آوروویه بیك سیره‌ك ئولگه طورغان کشیلر ـ آول کشیلری بولا. آنده کشیلر آرتق کوب جیلوب طورمی، شونکا کوره هواده صاف بولا. اگرده آول کشیلری یورطلرن طازا طوتوب، سلامتنك اوچون فائده‌سی آز بولغان ئوله‌ن آشارن‌غنه آشامیچه، یش سذن آشلری کوبره‌ك آشارغه طرشسه‌لر، اول چاقده آلار اوزلرن بو مدهش چاخونکه‌دن تمام، بالکل قوتولغان ایتوب صانارغه حقلری بار.

مونه تنفس یوللرنده بولا طورغان بوتون آوروِلر، آلاردن صاقلانو، هم آلاردن دوالانو طریقلری شوشی. دیمك تنفس یوللری سلامت بولونی تله‌گان کشیگه شوشی کورسه‌تلگن یوللرنی رعایه قلورغه تییوش. شوشی واسطه‌لر بله‌ن احتمال کوب آتالر سلامت قالوب، کوب بالالر یتیم‌لکدن قوتلورلر؛ کوب آتالر یه‌ش بالالریننك ئوپکه هم طاماق آوررووی بله‌ن آوروب ئولولرندن قوتلورلر.

Воспаленіе грудной плевы. طاعن موبده

کوکره‌ك باریسی‌ننك ششووی طوزسلدغنه ئه‌یتمه‌سی بار.

کوکره‌ك یاریسی بوتون ئوپکه هم یوره‌كلری، اچ هم اچده زمان،

معده هم اچه‌گیلردن قاپلاب آبرا. بو هر یاقدن قابرغالرغه کیلوب طوتاشقان بولا. شونك اوچون مونی „قابرغا آستی یاریسی“ دیب‌ده ئه‌یتله. بو یارینك آورووی یالغز ئوزینه‌گنه، یا که ئوپکه شیشی بلن برگه بولورغه ممکن. بو آورو باشلانمان چاقده آورو بولغان کشی، یوته‌لل‌گان چاقده، قچقرغانده، حتی طن آلغان چاقده، الحاصل هر بر ئوپکه هم یاری سلکنگان چاقده قابرغا آستینك آورتووی بلن بیك جفالانه. ئوپکه‌لرده فروپوزنی ژاسپالیبیه بولغان چاقده‌ده، بو یاریلرده شیشکانگه کوره، شوشیوق آورتو، چه‌نچو بولا. لکن ئوپکه اوزی‌گنه شیشکان چاقده بو تورلی آورتو بولمی. کوکره‌ك یاریسینك شیشووی بیك تیز بولا: صالقن بیرده بیك اوزاق یاتلسه، صالقن جیل‌ده اوزاق طورو بلن، آول به‌یره‌ملرنده اچوب ایزلودن بو آورو بیك نیز حاصل بولا. شوشی یاری اوشوب بیك آزغنه، حتی ١٢ ساعت وقت اوزغاچ‌ده اول کشی بیك اوزاق بیك نق اۋشی باشلی؛ اۋشوگاندن صوکوق‌اسسیل‌نو باشلانا هم اوك یاق یا که صول یاق قابرغاده بیك قاطی آورو سیزله. یوته‌ل بیك آرتق قاطی بولماسه‌ده، قابرغا یاغندن کوکره‌کنی بیك آورتدرا، شول سببلی آورونی بیك جوده‌ته.

اگرده بو شش وقتنده بتمه‌سه، یا که بو یارینك بیك کوب ئولوشن آلسه، اول چاقده بو شش اوزملن بر تورلی صیعلق چغارا، دوصیقلق (ЭКСУДАТЪ) به بیك صاف، یه صاریراق، به قانلیصماق، به بولماسه ئرنلی صماق بولا. اگرده کوکره‌کده شوندی صاری صو بیك کوب جیبلوب کیتسه، (اول بعضا ٢٠ قداق قدر جیبلا) آورو بیك قیین طن آلا. آورغان یاق قاباروب چغا، قابرغالر بلنمه‌س بولا، اما کیچ بلن اسسیلك دوام ایته. شوشندی حالده، اگرده دوکتور کیلوب آوروعه آپیراتسیه یاصاماسه (یعنی کوکره‌گن یاروب صوون چغارماسه) اول چاقده آورو ئوله‌رگه ممکن. بو کوکره‌ك قوشی بلن قارن قوشن آیرعان یارینك

ششوویده قارشی استعمال قیلنغان چاره‌لر بشلاراق باری برئوپکه‌لرده‌گی فروپوزنی ۋاسپالینیه‌ده‌غی کبك. اچه‌رگه شوندیوق دارولر بیرله، شوندیوق صولی چوپره‌کنی آورغان یاق کوکره‌ککه یابلا. اگرده ایدی اچکه صاری صو جیلسه اول چاقده، دوکتورغه مراجعت ایتوب آپیراتسیه یاصاتودن باشقه چاره یوق. بعض وقتنی صیقلق بیك کوب بولمیده، آندی چاقده، آپیراتسیه‌سزده قوتلورغه ممکن؛ اول چاقده آورو یاق قابرغاغه اشپانسکی موشکا قویارغه کیره‌ك، آنناری آورونی ممکن قدر یاخشی آشاتورغه، خصوصا سوت بله‌ن تربیه‌لرگه تیبش

قارن هم بول اعضالرینڭ ششووی.

قارن ششووی -- بویره‌کلرنڭ ششووی ... ول ... کاناری ... بول ... پارالیچ بولووی، کزمن حیضرووی.

قارن یاخود قاصق دیب بوتون اچده بولغان اعضالرنی (معده، اچه‌کیلر، باور، بویره‌ك وباشقه‌لر) احاطه قیلوب آلغان یاری -- تیوی کبك قاتلاوغه ئه‌یتله. منه شونڭ اوچون‌ده بو قاصق آورووی، آننڭ ششووی بیك خوفلی. بختکه قارشی اول باشقه اعضالرنڭ یارسندن‌ده سیره‌ك ششه؛ لکن اگرده بو آورو بولا قالسه، غالبا، ئولم بله‌ن نهایتله‌ده. قاصق آوروویننڭ سببلری شولار: برور نه‌رسه‌گه قاصقنی بیك‌نق ئه‌ررو، صووق آلدرو هم قاصقنڭ احاطه قیلغان اعضالرینڭ برسی آورو بله‌ن حاصل بولا. قاصق ششووی قارننڭ بیك نق آورتووی، بیك‌نق قالطرا-نوب ازشو هم قوصو بله‌ن باشلانا؛ ازشو -- طوکودن صوڭ قوتلی اسسی هم صوصاو باشلانا؛ آورو قوتل‌نگاندن قوتل‌نه بارا، آوروغه طن آلورغه بیرمی باشلی. اگرده آورو نوزه‌لورگه یوز طوتسه، اول چاقده آورنده آزایوب، شوشی حاللر یاصلا توشه.

قاصق ششووی کامل دقت بله‌ن، ایك باشدن طوتونوب دوالانوغه

توقف ایتە. ایك ئلك قورصاقغە صالقن نەرسە قویارغە کیرەك. قوصوغە قارشی آوروغە کچکنە بوز کیسەکلری یوطدرورغە کیرەك. اگردە صالقلقغە قورصاقدەغی آورونی جیکلیتمەسە، اول چاقدە آورونك حالینە قاراب آورتقان بیرینەگنە ١٠-٢٠ قدر سولوك قابدرورغە کیرەك. آننارن کونینە ایکی مرتبە قارنغە باصمیچەغنە، کوك مای (Сѣрая мазь) سورتورگەدە تییش. آوروغە اچەر اوچون بیك صالقن صو بیرورگە، لکن بش — بش، برەر یوطوملابقنە اچرورگە کیرەك. اچکی دارولاردن، آورتونی جیکلیتو اوچون، ٤ مثقال مەك باشاعن بر استاکان اسسی صوغە صالوب قایناتوب شونك صوون اچرورگە کیرەك؛ بوصوی آوروغە هر ساعت صاین بر آش قاشغی قدر بیرورگە تییش. اگردە صالقلق هم سولوکلردە یاردەم ایتمەسە ایندی، آندە، آورونی باصلدرو اوچون، بلتا طورغان کامپریس (согрѣвательн. примочки) حتی پرپیارکالر قویارغەدە یاری.

قورصاق کوبوب کینکاندە، بیك قاطی آورتقاندە اسکیپیدەر скипидаръ دە بیك یاخشی یاردەم بیرە. آنی شول تورلی استعمال ایتەر ە: ایك ئلك ایکیگە بوکلەنگان چوپرەك آلوب، آنی جلی صوغە مانوب بیك نق صقارغەدە، آننارن اسکیپیدەر بلەن چلاتوب طاعن صفعاج قورصاقغە قویارغە کیرەك. اسکیپیدەر اوچوب بتمەسون اوچون، چوپرەك اوستندن بالاوزلانغان کاغذ بلەن یابوب اوستندن صوقنا کبك قالوراق درەر نەرسە بلەن یابارغە تییش. شوشندی اسکیپیدەرگە چلاتلغان چوپرەکنی قورصاقغە قویوب ایك آزی ٢ ساعت، ایك کوبی ٦ ساعت قدر طوتالار. باشدە اسکیپیدەر بر ساعتکە قدر تمریفی باندرغان شیکلی بولا، آندن بر تورلی راحت، جلی صمانغنە طویولوب طورا، آورتو بتوب، قورصاقنك کوبووی شیکەدر.

شەشندی اوق ایتوب گار جیچنی اسپیرتدن (горячаго спирта)

ده اشلرگه بولا. قاصق آورتقانده، بیك قاطی اسسیلك‌كه قارشی متقالنك آلتیدن بر اولوشی آورلغنده کونینه بر مرتبه خینین (ХИНИНЪ) بیرورگه کیره‌ك. آوروغه ایك صبیق صولی شولپاسی، اویره، سوت آشاتورغه‌غنه باری، فقط سوتنی کونینه ٢ استاکاندن آرتق بیرورگه یارامی. آورودە حالسزلك بولغانده، کونینه ٢ ر یومقاغه چیکی آرافی اچرورگه باری

بویره‌کلر ششو.

Воспаленіе почекъ.

بو ـ دواملی یاکه تیز اوتشلی بولا. تیز اوتشلی‌سی کینه‌ت کنه حاصل بولاده ایکی اوچ آطنه اچنده بتوب‌ده قالغالی؛ دواملی‌سی بلنمیچه‌گنه آقرن ـ آقرنغنه حاصل بولوب کوب یللرغه‌چه طارتولا طورغان بولا. مونك تیز اوتشلی‌سی کوبره‌ك وقتده اسکارلاتینا بولغان چاقده، هم تیرینك صویلغان چاغنده، لکن بعضا باشقه سببلردن حاصل بولورغه ممکن. مثلا کینه‌ت صالقن آلدرغانده، یعنی بیك تیرله‌گان کوبی تیزکنه قاطی صالقنغه چقوب اوشوگاندەده بولغالی. شونـك اوچون تیرله‌گان کویی هیچده صالقن، یووشلی یبرگه یاتارغه، یاکه صالقن جیلـگه طوری کیلورگه یارامی. دواملی بویره‌ك ششی‌ده شوشوق سببلردن وجودکه کیله، آننار اول کوب ایسرتـکچ استعمال ایتودن‌ده بـولا.

بویره‌ك ششوون، خصوصا آنك دواملی بولغانن بیك جیکل‌گنه بلوب بولمی. کوبره‌ك وقتده تیز اوتشلی شش بولغانده تیری آستنده صولی قابارچقلر (водянка) حاصل بولا، بو قابارو بعضا بیك قوتلی بولوب کشی‌نك بوتون تنی قابارا، کوبه. اول بیگره‌ك یوزده، آیاقده

آچق بلدە. بعض وقتنی بولای نق قابارمی‌دە، اول‌چقدە آورونك ایرتە بلەن یوقودن طورغان چاغندە کوز قاباقلری شیشودن گنە بلورگە بولا. عموما بول چقووی آزایا، موندی وقتدە آنك کونینە کوبەی قدر صیبق نەرسە اچکان هم کوبەی تیرلەگانن حسابقە آلورغە طوری کیلە. (جەی کونی هر بر سلامت کشی‌دە قش کونیدە قاراغاندە آز راق بول ایتە: بوجەی کونی کشی‌نك کوبرەك تیرلەوندن کیلە.) شیشی طشقی علامەلردن باشقە بوبرەك آورتودە بولا، آنناری بوبرەکلری شیشوب چیرلەگان کشیلك بولندە بیلوق مادەسی (ОТЕКЪ) بولا. لکن باشقە آورولر بلەن آورغان چاقدە بولدە بیلوق بولووی ممکن، شولای بولسەدە آبی بلودە ضرر یوق، بولدە بیلوق بولماسە، بوبرەك آوروینك یوقلغی آچق معلوم بولا.

بوبرەك آوروندن دوالانو، آنك دوامی یا کە تیز اوتشلی بولووینە قاراب توزلیچە بولا. اگردە آورو قاطی صووق آلدرودن یا کە اسقارلاتینادن صوك کینەت‌کنە باشلانسە، اول چاقدە شیشنی بترە تورغان سیبلرگە کرشورگە کیرەك: یعنی آرقاغە، بوبرەکلر طوریسینە، قابرغالردن توبەنرەك ۱۰—۱۵ سولوك قابدرورغە، یا کە شوشی بیرلرنی (ІОДЪ) ناستویکاسی بلەن بویارغە، یە بولماسە گارچیچنیکلر قویارغە کیرەك: آورو شوشی بیرلردە آورتوی آچق سیزگاندە، شوشی سیبلرگە مراجعت ایتلە. اگردە آورو وقتندە اسسیلك‌دە بولسە، اول چاقدە مثقالنك ۱۲ دن بر، یا کە ٦ دن بر اولوشی قدر خینین (ХИНИНЪ) بیرورگە کیرەك. تیری آستندەغی قانارچق کوبنولرگە قارشی ممکن قدر تیزرەك تیر چغارورغە طرشورغە کیرەك، لکن مونك اوچون تیر چغارو اوچون اچکە دارولر استعمال ایتەرگە توگل، بلکە اسسی صودە قوینو، آوروی جلی نەرسەگە تورو بلەن گنە تیرلەتورگە کیرەك. مونك اوچون، البتە، آورونك بوتون گەودەسی بلەن کروب صوغە کوملورلك بولغان زور صاوت (ВАННА)

کیرەك بولا؛ ڤانناتی، تەنبی پشرمەسلك گنه بولعان، بیك جلی صو بلەن طوطوروغه تییش صوگره ڤاناغه آوروی. کرتوب یالانغاچ کوبی صو اچنه آورونك حالینه قاراب چیرك، یه یارطی ساعت قدر طوتارعه، آنـدن ی آورونی ڤانادن چقاروب تیرلەرلك ایتوب یاتاقغه یاتقوروغه کیرەك. کوبنو، قابارو بتکانگه قدر کون صاین برەر مرتبه شوشی تورلی ڤانا دوام ایندریلور. آوروغه آشارغه سوتکنه بیرلور.

دواملی بویرەك شِشی حاصل بولغانده، آنگا قارشی‌ده شولایوق ڤانالر استعمال ایتەرگه، آننارى ڤانا یاخشی تأثیر ایتمەسه، بول قوالی طورعان (мочегонный) سبلرنی‌ده قوللانورغه تییش. بول‌چعارو اوچون باشدەراق صودا (сода)، کربمارتارتار (кремортартаръ) هم ڤیبی قامین (винный камень) کبك جیکلرەك دارولری بر اسنه کان صوعه یارطیشار مثقال صالوب استعمال ایتەرگه کیرەك. اگرده بونەرسەلر بلەن گنه بول جغووی آرتماسه، اول‌چاقده «دیگـگز صوغانی طامری» (корень морскаго лука) دن ۲ مثقال چاقلی بر استاکان قدر صوغه صالوب قایناتورغەده آوروغه هرساعتده برەر آش قاشغی قدر اچەرگه بیرورگه کیرەك. مونك اورنینه (ягодъ можжевельника) دیڭان جیمشنی استعمال ایتەرگەده باری. آندن باشقه آوروغه کون صاین ۶ دن ۸ استاکانغه قدر سوت اچرورگەده تییش بولا.

بول قاپچغی‌نك بوزولووی.

Катарръ мочевого пузыря.

بول قاپچغی اچلك، قورصاقنك اپك توبەن بیرنده بولا، بول بلەن طولعان چاقده آنی طوتوب قاراب بلورگەده بولا. بو بول قاپچغی‌نك اچی یاری کبك نچکه گنه تیری بلەن قاپلانغان بولا، شوشی یاریلك ششوون بول قاپچغی‌نك کاتاری دیب ئەیتەلر. بو بول قاپچغیلك کاتاری‌ده

ایکی تورلی: اوزاقغه طارتولا طورغان دواملی یاکه تیز اوتشلی اوتکن بولا. موناڭ اوتکن بولغانی شوشی صورتده حاصل بولا: ایلك ئُلك اوشونه، آنناری اسسیل‌ندره، اچنڭ توبه‌ده‌رەك بیرنده بیك نق کیسوب ئه‌رتنه طورغان آوریو حاصل بولا، بو آورتو بول ایتکان چاقده بیگره‌ك آرتا. بول ایتو غایتده آورلاشا ـ بول بیك قوبی قزلراق توسده بعضا قانلی بولوب طامچیلابقنه چغا.

دواملی بولغانی‌ده شوندی‌اوق علامتلر بله‌ن پیدا بولا، لکن اول بومشاعراف ـ آقرنراق بولا؛ اوشو، اسسیل‌نو، غالبا، بولمی دیه‌رلك، بولسه‌ده آلارنق ـ ناطی‌بولمی؛ بول قاپچقنده‌غی آورتوده‌آزراق، لکن اوزاقغه صوزلا طورغان بولا؛ بول‌نڭ چغووی‌ده اول حدلی‌طامچیلابوق بولمی، بلکه صورلوب آغا؛ بول‌نڭ توسی قوییراق آقصل بولا، اگرده بو بول صاوتده اوزاق طورسه، بیگره‌ك نق قویرا؛ صاوت توبنده‌آقصل صاری لایلا کبك نه‌رسه‌لر بولا، بولدن بیك یامان ـ صاصی ایس کیله.

بول قاپچغینڭ اوتکن صورتده بوزولووی‌نڭ سببی جیکل معلوم بولمی؛ لکن اول کوبره‌ك صووق آلدرودن بیگره‌ك آیاق اڭ شودن بولا، بعضا بیك آچی آغولی نه‌رسه‌لر اچودن‌ده بولورغه ممکن. (نورلی آراق، اشپانسکی موشکا، دیگت هم باشقه نه‌رسه‌لر...)

بول قاپچغینڭ آقرن بوزولووی فارتراق یه‌شلی کشی‌ده حاصل بولا، اول چاقده کشی‌نڭ بوتون اعضالری ضعیفله‌نه، بول قاپچه‌ی نق قصلماغانغه کوره بول چغوب بتمیچه قالا؛ یه‌ش چاقده بو آورو بولمی بولوب‌قالدرورغه عادتله‌نودن هم ایسرتکچ، آراقی استعمال ایتودن بولا. آندن باشقه بول قاپچقنده‌غی دواملی کاتار کوب وقتنی مثانه‌گه ئاش اولطرودن بولا.

ئونکن مثانه کاتارن هم آلڭ آورتوون بترو اوچون بول قاپچقی طوریسنده، فورصاقنڭ توبه‌ن یاغینه جلنقی قامپریس حتی پربپارکا‌ر

قویلا: بیك قاطی بولغان چاقده ۱۰ – ۱۵ سواوك قایدرالار، اچەرگە نكٔ یارتی مثقال قدرن بر استا کان قاینار салициловокислый натрь صوغه صالوب، ئرتوب آوروغه هر ساعتده بر آش قاشمی قدر بیرورگه هم کونینه بر یه ایکی استاکان کیندر سوتی (конопляное молоко) دیرورگه کیرەك. آشاغان نەرسەلر ایسکی هم سوتکه بوتالغان بولورغەتییش.

دوامٔی مثانه کاتارن دوالاو بیك قیین؛ اگرده اول ناچار عادت بوبەچە بولنی طوقتاتودن بولغان بولسه، اول عادتنی قویارغه تییش؛ اگرده قالترانا طورغان آچی دارو یا که آشاملقلردن بولسه، آلارنی استعمال ایتمەسکه کیرەك. طاش اوطرودن بولسه، آپیرانسیه یاصاتوب (یاردروب) طاشنی آلدرمیچه قوطلوب بولمی. دارولاردن بر استاکان صوغه بر چەی قاشمی قدر صودا (сода) استعمال ایتو، بر استاکان قاینار صوغه بر مثقال آیو ڤیناغرادی یافراغن (листья медвѣжьяго вино-града) صالوب قایناتوب، شونی هر ساعتده بر آش قاشقی قدر اچو فائدەلی بولا. شولایوق بر استاکان صوغه یارتی مثقال قدر دوبیلنی کیصلاتا (дубильная кислота) صالوب شونی کونینه ایکی آش قاشقی قدر اچەرگەده یاری. آزق هم سوت باری بر ئونکن کاتاردەغی کبك بولورغه تییش.

بول قاپچغینكٔ پارالیچ بولووی (کوزەن جییرووی)

Спазмъ и параличъ мочевого пузыря

بول قاپچغنده ایکی نورلی سکٔر بار. برسی قاپچقنی قصوب اچندەگی بولنی صقوب چغارا، برسی بول چغا طورغان یولنی، کشینكٔ اوز تلەوی بوبەچە قصوب بولنی طوتوب قالا. بعض وقتنی شوشی بولنی قانالدن قصوب ییبەرمی طوتا طورغان سکٔر – ایت اوز اوزندن طارتلوب – کوزەن جییروب، مثانەده بولنكٔ طوقتالوب قالووینه سبب بولا. بول طولی

چاقده شوشی قصلوب قالو بلەن بول قاپچقنده، یولسده، هم آنك نیره یاقنده بیك قاطی آورتو حاصل بولا، هر وقت کشی بولگه قستالا، شوشی حال بر نیچه مینوتدن برەر ساعتکه قدر طارتولا. بول قاپچقنك کوزەن جیبرووی‌نك سببی شوشی: بول قاپچقنده کاتار، طاش بولو، گیماروی (مقعده بولا طورغان شش)، عصبی (нервный) روحای آورولار هم صووق آلدرو.

بول قاپچمینك پارالیچ (فالج) بولوودن دارولانو آنی حاصل ایتکان سببلرگه قاراب تورلیچه بولا؛ دیمك پارالیچ بولدرغان سببلرنی بترورگه کیرەك؛ گیماروی بولغانده آرتقی مقعد (تیزەك چقا طورغان ییر) تیرەسیده ٦ سولوك قایدر ورغه کیرەك. نەف پارالیچ ــ کوزەن جیبرو بولغان چاقده جلی‌ۋ اننالر یاصارغه، قارن طور یسیه белена (تیلیبەرەن) هم تون گورەلی (ночная красавица) یافراقلرندن یارطیلاش راماشقا بلەن قاطشدروب، پرپیارکا قویارغه کیرەك.

بومثانەدەگی فالج، بوتون مثانەنی قصا طورغان سکرلرنك حالسزلگدن حاصل بولا، آنی قصوب بولنی قووالی طورغان سکرلر اشلەمی باشلیدر. شوندن آری قووقده بول بیك کوب جییلوب صبیشا آلمی، آورندرا، آورونیقسر طرشسەده، بیك آزغنه تبول ایته آلا. اگرده بول چقا طورغان قانالنی قصوب طورا طورغان سکر حالسزلەنوب اشلەمی باشلاسه، اول چاقده کشی اوزی هیچ سیزمەسدن هر وقت طامچی ــ طامچی بول ایتوب کنه یوری. مثانەنك پارالیچ بولوو بەسبب شوشی‌لر: قارتلق، تبول ایتەسی کیلوب‌دە طشقه چقمی طییلوب یورو، یا که بترمیچه طوقتاب قالو، نیر آورووی هم آرقا جیلگی‌نك بوزولووی. مونی اوّلگی اوچ سبدن حاصل بولعاندغنه دارولاب، سلامتلەنورگه بولا، آرقا جیلگی صررلانودن حاصل بولغان بولسه، اول چاقده آنی هیچده دوالاب بترور چاره یوق. قارطلقدن، یاکە بولنی طوتوب طورودن بولغانین

اورنك دقت ایتوب، طشقه چغاسی کیلو بلەن طوقتالمی چغارغه تییش، آندن باشقه هر کون ایرته بلەن مثانه طورسندن اچنی صالقن صو بلەن جوارعه کیرەك. بیك قونلی پارالیچ بولوب بول طوقتالغاچده، هیچ اوزاق طورمی دوکتورغه مراجعت ایتوب گوبشه (трубочка) آرقلی تبول ایته‌رگه تییش. یوق ایسه بول قانغه طارالوب آورووب ئوله‌رگه ممکن.

آشاو ترتیبسزلگندن کیلگان آورولر.

Болѣзни, зависящія отъ разстройства питанія.

قان آزلق — قان آزمی قوتسزلاو — آنگلیه آورووی — تصینغ یا که اسقاربوط (زنگه آورووی)

قان آزلق (блѣдная немочь) نیندی بولسەده برەر تورلی آورودن هم اوزاقلی آورودن (تیرلر - тифъ)، اوپکه آورووندن، صونك کشی بیك حالسزلەنگان آغارغان بولا. بعضا آغارو کوب قان آغودن‌ده بولورعه ممکن. هر حالده آقلق قان آزلغدن حاصل بولا. قان آزلقدن اول صولی، صیبق بولا. شول چاقده اگرده کشی‌نك معده‌سی سلامت، اشتهاسی ییرنده بولسه، اول چاقده قان آزلمی اوزاقلامی بتوب کشی‌نك بیرن یاکادن ئلکگی‌چه قزل بولوب کیته لکن بعض وقتده قان‌ده آقمی. آورمی‌ده کشی آپپاق بالاوز شیکللی بولوب حالسزلەنوب بوری. بوتن تەنی آغاروب، ایرنلری قانسر، یوزی صارعات آق بولا. اشتها، آشاسی کیلو ناچار، کوچسز، کچکنه براش — حرکت‌دن صیکده آروب بورلغان کبك بولا.

آورو اوزی، باش آورتا، قولاق شاولی، باش ئەیلەنه، عضا قوری بونه‌ان‌نه، یورەك تیبه دیب زارلانا. شولای آورغان بعض کشی‌لرنك آیاغی شیشه، قابارا.

منه شوشی تورلی آورو «قان آرلق»— دیب آتالا.

بو آورونڭ حقیقتی شول: قانده قان کرەلری‌نڭ مقداری آزایا. کشی سلامت بولغانده آنڭ ۱۰۰۰ ئولوش قانده ۱۳۰ ئولوشی قدر قان کرەلری بولا. قان آرلق بولغانده کشی‌نڭ ۱۰۰۰ ئولوش قانده کرەچکلر ٤٠ ئولوشکه قدر کیمی.

بو قان آزلق کوبرەك بالغە بولماغان، ۱٦ یەشلربنه جیتمەگان قزلرده بولا. بو آوروغه معده — اچەگی کاتاری، آشی آلماو، ناچار هوالی بیرده طورو، ناچار آرق هم هر تورلی روحای طنچسزلقلر سبب بولورغه ممکن. لیکن موگارغه ایڭ باشی آتا آنادن، نسلدن کیلگن ناچار قان سبب بولا.

قان آرلقدن دارولانو اوچون عموما تفوتا طورغان نەرسەلر استعمال ایتەرگە کیرەك؛ آندی آورولرنی آور اش بلەن جودەتو یارامی، بلکە آلارغه یاخشی اورمان هواسنه طن آلورغه طرشورغه کیرەك. آشارغه سوت. یومورقا شیکلی تقلی نەرسەلر بیرورگە کیرەك. دارولاردن ملك بافراق (тысячелистникъ) ئەرم کبك آچی دارولارنی صوغه قاینانوب یاکه آراقی صالوب طوتوب اچرورگە کیرەك.

بو آوروغه قارشی نیندی بولسەده بونر تورلی تیمرلی نەرسەلر (водная лимонное, углекислое железо окись железа) همه باشقه تورلری فائدەلی بولا. موی آوروغه هر کونی توشکی هم کیچکی آش آلدندن مثقالنڭ ۲۰ دن بر ئولوشی قدر، یاکه پچاق اوچی بلەن آلوبقنه صوغه صالوب بر یاکه ایکی آیغه قدر اچرورگە کیرەك. هم تیمر استعمال اینکان چاقده چەی اچونی طوقتاتورغه تییش. شوشیلای آوروغه حال کروب ایرنی قزارا باشلاغانغه قدر دارولانورغه کیرەك بولا.

Бѣлокровіе — قان آقلغی

بو آورو ئلەکی‌سی بلەن ظاهری یاقدن بر برسینە بیك اوخشاسەدە، لکن اوزینڭ حصولی، بارشی یاغندن قاراغانده بولارنڭ آراسندە زور آیرما بار. اوّلگی صورتدە دوالانوب ترلونی هر وقت امید ایتەرگە یاری، لکن بو قان آقلغی بولغاندە عادتدە کشی، اوزاقلاب بولسەدە باروب ئولمی قالمی. قان آقلغی، اوزینڭ اسمندە بیلگلی، قان صیقلغی اچندە آق قان توگەرەکلری‌نڭ کوبەیووندن بولا. سلامت کشینڭ قانندە هر ۳۰۰ قزل قان توگەرەگیمە قارشی برکنە آق قان توگەرەگی طوری کیلە. قان آقلغی بولغاندە ایسە، ۳۰۰ قزل قان کرەسینە قارشی ۵۰ — ۷۵ حتی ۱۰۰ آق قان کرەسی طوری کیلە. قان آقلغی بولغاندە قان آزلغندە بولا طورغان علامتلردن باشقە طاعن طالاق هم باور، باکە قاطق آستی بیزلری قاباروب ششە طورغان بولا. قان آقلغی ۳۰ یەشدن آوب ۴۰ یەشکە قدر بولغان آرادە هر کمدە ایرلردەدە خاتونلردەدە بولورغە ممکن. بو آورو ئەلل نیچە یللرغە طارتلوب شول مدتدە آورو ضعیفلەنگاندن ضعیفلەنە باروب صوڭرە بورون هم اچەگیدن قان آغشی حاصل بولادە، نهایت وفات بولادر. قان آقلغی بولغاندە آورونی نعوتا طورغان آزق، هوادن باشقە، تیمری برەر دارو هم حینین، آنناری دوکتورنڭ یازووی بوینچەغنە آپتیکادن آلورغە ممکن بولعان «آغو طامچیسی» (МЫШЬЯКОВЫЕ КАПЛИ) استعمال ایتەرگە تییش بولا.

—

Золотуха — قوطرلاو

بو آورونڭ اسمی هر کمگە بیك معلوم بولسەدە، آنڭ نەرسە ایکانن بیك آز کشیلرگنە بلە. کوب کشیلر ئەلل نیندی آورولارنی «زالاموخا» (اوط قوطری) دیب آتاب، آنڭ بلەن هر بر یەشدەگی

کشی آورورغە ممکن دیب اویلیلر. بیگرەك زالاطوخا دیب هر تورلی تیری آورولرن آطیلر.

قوطرلاو اصلدە بالالر آورووی. اول بر نیچە آیلق بالالردن باشلاب ١٤ یەشکە قدر بولغان آرادە کوبرەك بولا. شوشی یەشدن‌صوڭ بالادە زالاطوخا علامتی بتوب، یە بوتونلەی سلامت حالدە بولا، یە کوکرەك ـ اوپکە آورووی کبك باشقە آوروولر بلەن آوری باشلی طورغان بولا.

زالاطوخا ناچار قانلقدن بولغان آوروالردن صانالا. اول کوبرەك بالا یەشندە چاقدە ئە زلری زالاطوخا بلەن آورغان آتا ـ آنالردن کوچوب کیلە. یا کە بالانڭ اوزینڭ ناچار تربیەلەنووندن، ناچار آشاو، یوشلی، دملی بویلدە طوروب، ناچار بوزوق هوادە یەشەوندن‌دە بولا.

بو اوط قوطری (ЗОЛОТУХА) بیك کوب تورلی صورتدە ظاهر بولا، کوبرەك تەندە هیچ بر آورتو علامتی بولماغان کبك کورنگان‌بالادەدە بو زالاطوخا اثری بولورغە ممکن. زالاطوخالی بالالر، شوڭا قاراب، ایکی تورلی نوعگە آیرلالر: بر تورلی‌سی بیك طولی، آق، ششمەن، قورصاغی زور، ایرنی توکسل قالون بولوب بوزندە قان‌اثری بولمی. شوندن بالالر اچ کیتو بلەن، طوماو، بوتەل بوولو هم باش موین تیرەلری تیمرەولەنو ـ قوطرلانو بلەن جفالانالر. ایکنچی‌تورلی زالاطوخالی بالالر، بیك ضعیف، نچکە تیرلی، باگاقری قزل بولوب، آلاری اشتهاسزلق ـ آشیسی کیلمەو بلەن، بوروندن قان آغو، عموما ضعیفلك بلەن مبتلا بولالر. شوشی ذکر قیلنغان علامتلردن باشقە، بو زالاطوخا بلەن آورغان بالالرنڭ قایسی تورلی‌سندە بولسەدە قالمیچە بولاطورغان عمومی، مهم بر علامتی بولا. اول‌دە اییەك آستندە، موینەدە، قولطقدە، قاصقدە بولا طورغان «عقد لمفائیە» ـ صاری صو بیزلر ینڭ ششو ویدر.

بعضا بو بیزلر (صعیف، نچکه بالالرده) طوتوب قاراوغه بیك آزغنه بلنه. بورچاق یا که چیکاەوك زورلغنده بولا.

اما ئەلیگی آق، ششمەن بالالرده اول بیك زور، کوگەرچن حتی طاوق یومورقاسی زورلغنده بولا. قابارغان بیزلر برسی برسی بلەن چاق قوشلوب، بعضسی زور، بعضسی کچکنه بولالر. بولارنڭ قابارووی هیچده آورتولی بولمی؛ آورتو آلارنڭ قزاروب نقلاب ششووندن گنه بولسه بولورغه ممکن. اول بیز ششوب چووانغه ئەیلەنه، آنڭ اچینه ئرن بیك اوزاق جیبلا، طولشقاچ اچندن آق، صییق صولی ئرن آغا، آندی ئرن آغوری، آیلرچە دوام اینکاننڭ صوڭنده یامان قوطر — язва گه ئەیلەنه؛ بو یازڤانڭ توبیده شولایوق آق بولوب اوزنلی ئرن بیك آز چقا.

زالاطوخا بولغاندەغی طوماو یامان صفتلی بولا، چونکه بورونندن آققان صو بیك آچی، آغولی بولوب، اوستکی ایرنده قزلیق؛ یووش تیمرەو حاصل ایته. باشنڭ چەچ اوسکان یرلرنده، چیگەده قولاق، یانلرنده یووش تیمرەو حاصل بولا. آخرنده موننڭ اوستی کیبوب قوری قابارچق کیبکان قوطر قابغینه ئەیلەنه. بو تیمرەو بیك نق قچتا طورغان بولا، شوڭا کوره آنڭ قابقلری قوبتارلوب آستندن قان چقا. اوط قوطرندن (زالاطوخادن) دارولانو اوچون بوتون تەنگه تأثیر ایته. یعنی یاخشیلانا طورغان واسطەلرعه مراجعت ایتەرگه کیرەك. قان یاخشیلانو- یاخشی آشاودن‌غنه بولا. شوڭا کوره قوطرلانودن دارولانو اوچون شوندن باشلارغه تییش. آورغه یالغز بەرەنگی یا که ایکمەك کنه توگل، یا که تورلی قاطش آش بیرورگه کیرەك. موندی آورولی کشیگه ایکمەکنی بیك آز بیرورگه، بەرەنگی‌نی بوتونلەی آشاتماسقه تییش بولا؛ ایڭ یاخشی فائدەلی طعام ـ ایت آشی. اگرده اول بولماسه، بومورقا، سوت کبك نەرسەلر. آورو بالالر هر وقت صاف هواده بولوب،

اوزلرینڭ کوچی یینکان قدر قوزغالورغه، اش اشلەرگه تییش؛ طورغان ییرلری قوری هم یاقتی بولورغه کیرەك.

دارولردن ابڭ فائدەلیسی „بالق مایی“ = (рыбій жиръ)؛ بو بیگرەك فقیر عائلەلرده آشارغه جیتمەگان یورطلرده فائدەلی دارو. بو ماینڭ طازارتلماغان قزل بولغانن استعمال ایتو یاخشیراق. آنی بالانڭ یەشینه قاراب کوُنینه ایکی مرتبه، توشکی هم کیچکی آش آلدندن برەر چەی قاشقی یه یارطی آش قاشقی یا که بر آش قاشقی قدر بیرورگه کیرەك بولا. آنڭ آرطندن طوزلاب قارا ایکمەك قابارغه یاخشی. لنف بیزلرینڭ ششووینه قارشی، اول بیزلر قابده بولسەده بولسون، ایودیستی کالی (іодистый калій) دیگان دارونی آپتیکادن آلوب، شونڭ بلەن بر مثقالن بر استاکان قایناغان صوغه صالوب هر کوننی ایکی مرتبه بر چەی قاشقی یاکه آش قاشقی بلەن اچرورگه‌تییش. کچکنه بالالرغه شیکەرلی صوغه قوشوب اشلەرگەده یاری.

بالانڭ اچی کیته طورغان بولسه، ایودیستی کالی‌ده، بالق مایی‌ده بیرورگه یارامی. بورونده‌ن آچی صو کیلوگه قارشی. بر استاکان صوغه بر یارم چەی‌قاشقی قدر بیرتالیتوڤی صول (Бертоллетовая соль) صالوب شونڭ بلەن بورونی جوارغه کیرەك بولا، اچ کیتونی یاخشی آننار، آچی دارولر استعمال ایتوب، خصوصا قاصقاریللا قابقی (кора каскариллы) بلەن دارولاو یاخشی. (بولار ناری‌ده، توبەنگیلری‌ده، آپتیکا دارولری.) بووش تیمرەو، قوطرنی بترو اوچون، آنڭ قاطی قابقلرن یووشلتوب، شول ییرنی بش بش آق مای‌غه (اشی طورغان) دوبیلنی کیصلانا، آچو طاش کبك بورنوشدره طورغان دارولر قوشوب سورتورگه کیرەك. مونڭ اوچون بر مثقال داروغه ۸ مثقال مای قوشوب ایزەرگه کیرەك.

شولایوق: ۱ مثقال окись цинка، ۸ مثقال مای هم ۲ مثقال طازا دگت قوشوب یاصالغان ماز بیك یاخشی فائده بیرگه‌نی...

Англійская болѣзнь.

آنگلییسکی دیگان آورو بالالرده کوبره‌ك بولا. آنك بله‌ن بر یه‌شدن آلوب ۳ که، ٤ که قدر بولغان بالالر بیك مبتلا بولا. بو آورو سویه‌کلرنك ناچار آزقلانوارندن، آلارنك یومشاروب، غالبا، که‌کره‌یو- بوگلووندن عبارت بر نه‌رسه.

بعض وقت بالا ۲ حتی ۳ یه‌شینه قدر آیاقفه باصوب یوری آلمی؛ بعضا یوُرسه‌ده بیك ضعیف، کوُچ بله‌ن گنه، یغلا، یغلاغنه یوُری. آیاق سوُیه‌کلری ئوُزلر ینك یومشاقلقلری سببلی، بوتون گه‌وده‌نی کوته‌ره آلمی، که‌کره‌یه باشلی. شوندیوق بوُگوُلش کوکره‌کده، کوکره‌ك سوُیه گنده‌ده بولورغه ممکن: کوکره‌ك سوُیه‌گی قالقوب طشقه تابا چقوب، قوش توشی شیکللی بولا باشلی. آرقا سوُیه‌گیده شولایوق، یه طشقه یه اچکه طابا بوُگوله، آندی بالالرنك اشتها، آشاسی کیلولری بیك ناچار بولا، خصوصا آلار ایتنی برده یاراتمیلر. آلار غالبا، اوُنلی آرقنی. ده‌ره‌نگی، (بعض طبیعتنك اوز تله‌وی بله‌ن) بالچق، قوم، آقبور کیمره طورغان بولالر. آلارنك قارنی غالبا بیك زور، قابارغان، کوبکه‌ن کبك بولا، اچلری کیته، طن آلولری آور بولا. آنگلییسکی آوورونك ظاهری، عمومی کورنشی شولای بولا: آقلق، زور قورصاقلی بولو، بیك نچکه آیاقلی، نزارکنه زورراق، باش نوبه‌منده سوُیه‌ك اوسه‌گان ضعیف اوروُن بولا، شونلقدن بالالرنك لبکه‌سی در کوته‌رله بر توشه.

آنگلییسکی آورو ناچار بیرده طورودن، ناچار طعاملاودن بولا. قارانغی، یووش اوُی زورراق کشیلرنك سلامتلگی اوچون‌ده ضررلی، اما اول صبیلرنك آنگلییسکی آورو بله‌ن چیرله‌وینه یولعه آچا. ایت، سوت کبك آزقلرنی استعمال اینمیچه، گل اوُندن یاصه‌لغان آزقلرغنه استعمال اینو، به‌ره‌نگی کبکلر بالالرنك طعامله‌نوون بوزا. صاف هوا، یاقتی قویاش توشه‌گانگه کوره بالاده آنگلییسکی آورونی آرتدرا شونك

اوچون بولاردن دارولانو اوچون‌ده بالانی ناچار حالدن چغاروب، یاخشی طورمشقه کوچره طورغان بر ئوزگه‌رش یاصارغه کیره‌ك: بالانی یاقتی هم قوری بولمه‌گه، یورطقه قویوب، سوت، یومورقا، اگرممکن بولسه صیبر اینی، شولار بلان برگوك ایکمه‌ك، هم یه‌شلچه‌لرنی‌ده قالدرمی استعمال ایته‌رگه کیره‌ك. اگرده ایندی بالاغه یاخشی یورطمه کوچنو ممکن بولمی طورغان بولسه، آشکارغه کوننك کوبره‌ك ئلوشن اورامده اونکه‌رورگه، جه‌ی کونی صیبی‌لرغه قومده اوطرو تییش بولا. بالانی بورورگه، آیاقعه باصارغه مشغللرگه یارامی، اوطروب طورسه یاری. هنی بیك قوتلی آنگلیسکی بالیزن بولغانده (کوکره‌ك، آرقا سوبه‌کلری که‌کره‌یه) اول چاقده یاتوبقنه طورورغه تییش بولا.

دارولردن ازؤیزلی صو — известковая вода بیرورگه، مونی بر استاکان سوتکه بر قالاق صالوب کونبنه اوچ — ایکی مرتبه بیرگانده یاخشی بولا. طشدن طوزلی ؤاننا یاخشی بولا: بوؤاننا بوزون (бузунъ) طوزنسن، یاکه، یاخشیراغی، دیگنگز طوزندن یاصارغه کیره‌ك بولا.

بوزوننی بر چیله‌ك صوغه بر قاداق مقداری، دیگنگز طوزون یارطی قاداق صالورغه کیره‌ك. بو ؤاننانی هر آطنه‌غه ۲ مرتبه‌دن بارسی ۲۰ - ۳۰ ؤاننا یاصارغه، واننا اوچون صو جلمصاغنه بولورغه تییش.

زه‌نگله آورووی.

Цынга, или скорбутъ.

بو آوروده قسان بوزلودن بولا. آورونك ته‌نی آق، یوزی بیر توسلی کوگلجم بولا. اورطلر بیك نق ششوب تشنی قابلاب آلا یازالر؛ قابارغان هم کوپشه‌کلانگان تش اورطلرنده قزغلت نقطه‌لر کورنه؛ اورطلرغه بارماق باصسه‌ك بیك آورتا، هم قان جیبلوغه سبب بولا. ته‌ننك تورلی بیرنده، غالبا آیاقلرده، تیری آستنده قان

جیبلولر بولوب، قارا قزل طامچی بولوب کورنەلر. بوطامچیلر، بەرلودن حاصل بولغان کوگەرش کبك. اوزاو بنك توسلرن اوزگە رتەلر، ئلك کوگەرە، آننری بەشل توسکە، صوڭدن صاری توسکە کرە. شوندیاوق قان جیبلشی اچکی اعضالردەدە بولورغە ممکن. بو آوروغە سبب شوشی: ناچار حالدە یەشەو، ایك باشی ناچار طعام، بورطغز ناچار هوالی بولمەگە بیك کوب جیبلوب طورو، (مثلا حبس خانە، دیڭگزدە پراخود کایوتالرندغی کبك)، بووش هم صالقون هوا، بوزوق هم چرك آزق هم صولر استعمال ایتو. زەڭلە آوروی بعضا، چاخوتقا. تیف، چەچەك، اسکارلاتینا کبك آورولر بلەن آورغاندەدە بولورغە ممکن.

زەڭلە آوروینە نەرسە سبب بولغانن آڭلاغاچ ایندی بزگە آناردن صاقلانا باورگەدە بولا. اگردە ایندی آلدن صاقلانو طوری کیلمی قالسە اول چاقدە دارولانوغە مراجعت ایتلە. بونی دارولاغاندە کیصلاتالر، بیگرەك ئوسەلك ـ ئولەن کیصلاتالری (آچی صولر) فائدەلی. عادی سبیلردن قواص، آچی کەبستە، طورما، آچیراق آلما، ییمش، لیمون، کبك هر بر نەرسە فائدەلی. آوز چایقاو اوچون، طورما، یاکە کرەن صووی، هم ایمەن قابغی صووی (قایناتلغانی) استعمال ایتلە. تش اورنلرندە بولغان شش‌لرنی آقرنغنە کوك کوپاروص (синій купоросъ) کیسەگی بلەن سورترگە کیرەك. تبری آستینە قان جیبلوغە قارشی تەننی کامفارنی اسپیرت (камфорный спиртъ) بلەن اشقورغە کیرەك.

بوون آورتو ـ ریۋماتیزم.

بو آورو، قول آیاق بوونلرندە بولغان شیکللی، تەننڭ یومشاق بیرلرندە اینندەدە بولا. یومشاق بیرلردە بولغانی ایت آورتووی (мышечн. ревматизмъ) دیب، بوونلردە بولغانی (суставн. ревматизмъ) دیب آتالا. آندن باشقە، ریۋماتیزم بلەن برگە اسسیلكدە بولسە، اول «اوتکن ریۋماتیزم»، اگر اسسی بولماسە، «دواملی ریۋماتیزم» بولا.

مونی بلو، تورلیسنه تورلی دارو، تورلی سبب ایته‌رگه نییش بولعانفه بیك فائده‌لی، کیره‌کلی اش.

اونکن ریۆماتیزم بولغانده، ته‌ننك آورتقان ییرن حرکتله‌ندرو بیك قیین بولا، آورتو نغایا؛ اما دواملی ریۆماتیزمده تله‌سه بووبنده، تله‌سه اینده بولسون، حرکت ایتو بله‌ن آنك آورتووی آزایوب بتوب کیته. اینده بولغان ریۆماتیزمنك اونکن بولووی بیك سیره‌ك، یعنی ایت آورغانده اسسیلك هم توزه‌آلماسلق‌آورتو بولغانی سیره‌ك اوچری. اینده عموما توزه‌رلك درجه‌ده‌گنه آورتولی، دواملی ریۆماتیزمغنه بولا. یومشاق ته‌نده بولا طورغان باشقه تورلی آورولرنی ریۆماتیزمدن آیرو اوچون، شونی اونتماسقه کیره‌ك، که ریۆماتیزمده آورتو حرکت ایتو، قوزغالو، بوزو بله‌ن آرتا. اما باشقه بره‌ر تورلی آورو بولعانده هیچ بر حرکتسزوك آورو تیك‌طیچ طورغانده ته‌ننك یومشاق ییری ایتی آورتوب طورا. یوون ریۆماتیزماسن بلو، ایتده بولغانن باوگه قاراغانده‌کبیکلره‌ك: موندی بولغانده آورتو بر یه بر نیچه بووبنده بولا ده هر وقت بر بووندن ایکنچیسنه کوچوب یوری. کوزگه کورنورلك شش بیك اونکن بوون ریۆماتیزماسنده‌غنه بولا؛ قزللق مونده بوتونله‌ی بولمی دیه‌رلك.

ریوماتیزم بله‌ن مبتلا بولونك‌ده هر تورلیسی طعام ئوزگه‌رودن، صووق آلدرودن، بیگره‌ك بووش صالقنلق‌دن بولا. بو بووش صالقنلق، جیل بولسه‌ده، صو بولسه‌ده، یاکفر حالنده بولسه‌ده باری بر شوکا سبب بولا: کشی نی حدلی نق تیرله‌ب جلنسه، شول قدر تیز اول صووق آلدرا، ریوماتیزم ئله‌کدره شونك اوچون‌ده صالقن چاقلرده جیوب تیرله‌ودن بیك صاقلانورغه، ایندی تیرله‌نگان ایکان، یووش صالقنغه چقماسقه طرشورغه تییش بولا.

ریوماتیزمدن دارولانو، آنك توسیسه قاراب تورلیچه بولا: اونکن

ریوماتیزم بولغانده، یعنی نیندی بولسه‌ده برەر بووننده بیك قاطی آورتو هم ششو، آنناری بوتون تەن اسسیلەنو بولغانده، ممکن قدر تیزرەك اسسیلکنی بیبەرورگه هم آورتونی بتروگه طرشورغه کیرەك. اسسیلکنی آزایتو اوچون خینین (хининъ) بیرورگه کیرەك، خینیننی کونینه بر یه ایکی مرتبه هر اچکانده مثقالنك آلتی‌دن بر ئلوش قدرن بیررگه کیرەك.

آورتوغه قارشی، آورتقان بووننی ایبودا ناصتویکه‌سی (настойка iода) بلەن بویارغه، هم جلتا طورغان کامپریس (согрѣвательн. примочка) یابارغه کیرەك.

بو کونلرده کو برەك اوتکن بوون ریوماتیزماسینه قارشی салици-ловый натръ یا که طاغی‌ده قوتلیرەك دارو салициловая кислота. استعمال ایته‌لر. صالیتسیلاۋی ناطرنی هر اچوده بر ریومکه صوغه چیرك مثقال قدرن صالوب کونینه ایکی یه اوچ مرتبه اچرورگه، صالیتسیلاۋی کیصلاتاغه هر اچوگه مثقالنك آلتیدن بر ئلوشی قدرن‌گنه استعمال ایته‌رگه، شولایوق آنی‌ده بر ریومکه صوغه صالوب، کونینه ایکی - اوچ مرتبه اچەرگه کیرەك. بو دارولرنی اچکاچ آورو بیك نق تیرلی، بوونلرده آورتو آزایا باشلی. بو دارولرنی بوونلرده‌غی شش هم آورتو بتکانگه قدر استعمال ایته‌رگه تییش بولا. بوونلرده‌غی ششکان - جهلسنگان بیرنی اوچا طورغان مای - летучая мазь بلەن سورتو فائده‌لی. بو مازنی ۱) آغاچ مایی (деревянное масло) ۲) ناشاطرنی اسپیرت، ۳) اسکیپیدار هم ٤) کامفارنی اسپیرتنی هر برسن بر تیگزدن قوشوب اشلەنه. بو ماینی بوونلرده‌غی آورتو بتە توشکاچرەك سورتکان یاخشی. اوتکن بوون ریوماتیزماسی بولغانده آوروغه آچی نەرسەلر بیرو هیچ یارامی. بالعکس آکارغه بر استا کان صوغه یارطی چەی قاشغی (صودا) صالوب اچرورگه کیرەك.

ایتده بولا طورغان اوتکن ریۋماتیزمده، اوتکن بووننده طوتولغان

دار ولرنی استعمال اینه‌رگه کیره‌ك، فقط آنك اوستنه طاغن بر نیچه سببلرگه مراجعت اینه‌رگه احتیاج توشه، شول جمله‌دن موکا قارشی лютикъ یا که борзецъ طامرندن یاصالغان винный настой استعمال اینو بیك فائده‌لی. لکن بو دار ولرنی یاصاو هم استعمال اینو فقط دوکتور کیکه‌شی بله‌ن گنه بولورغه تییش. بو دارونی آوروغه کونینه اوچ مرتبه هر اچوده ۱۰ ــ طامچی طامزوب اچورگه کیره‌ك بولا. اگرده بر ایکی کوندن صوڭ آورونڭ اچی کیته باشلاسه، اول چاقده بو داروبی استعمال ایتمه‌سکه کیره‌ك. اگرده اوتکن ریۋماتیزمنڭ علامتلری (اسسیلك، آورتو) بتوب بوونلرده‌غی شش کنه قالغان بولسه، هم آکارغه باصقانده آورتا طورغان بولسه، اول چاقده اول جیلسنگان یرنی ایودا ناصتویکاسی بله‌ن مایلاو دوام اینه‌رگه، هم آوروغه اچه‌ر اوچون، کونینه ایکی یه اوچ مرتبه آش قاشقی بله‌ن (بر استاکان قایناغان صوغه بر مثقال قدر ایودیستی کالی (іодистый калій) صالوب اشله‌نگان صونی اچورگه کیره‌ك بولا.

وقتنده‌وا ایتلمه‌گان اوتکن ریۋماتیزمدن قالغان دواملی ریۋماتیزمنی بوونده هم ایبنده بولغانن، اوتکن ریۋماتیزمغه قاراغانده‌ده اجتهاد بله‌نروك دار ولارغه احتیاج توشه. موکارغه قارشی بیك کوب ماز، اسپیرت شکللی طاشقی واسطه‌لر استعمال اینه‌لر؛ گرچه بولار آورونی بوتونله‌ی بتره آلمی. فقط وقتلیغنه تأثیر ایتوب طورالر. ایڭ فائده‌لیسی ئه‌لیگی اوچا طورغان مای (летучая мазь) غه تورۋك بورۇچدن یاصالغان ناستویکا (настойка изъ турецкаго перца) قوشوب، شونی سورتو بووندەغی دواملی - کوبده‌نگی ریۋماتیزمغه قارشی، باشقه دارولار برده تأثیر اینمه‌گانده، آوبتقان یرگه اشپانسکی موشکا (шпанскія мушки) قو بارغه‌ده یاری. ایڭ امیدلی فائده‌لی دارو، بلغه‌لرده دیگ.گزرده صوکرو، اسسی-پارلی ۋانناهرغه کروب اوطرودر. هر ۋانناغه اوچ

قاداقدن ٥ قاداقغە قدر عادی طوز، یاکە دیڭگز طوزی صالوب، اسسی ۋانناغە کرو بیگرەك فائدەلی. پارلی، اسسی ۋانناﻻر اورنینە بزنك ئلوکەلی، پارلی مونچەﻻردە یاری، اول شونك اورنینە طورا آﻻ. شوﻻیوق یەش چرشی بۆریەری یاکە کچکنە بوطاقلری صالوب یاصالغان اسسی ۋانناﻻردە فائدەلی. لکن هرحالدە، بر ١٠ - ١٥ ۋانناغە کرگاچ صوگڭن دیڭگزدە، ممکن بولماسە ایندی یاغەدە صو کرورگە تیبش بوﻻ. لکن اسسی ۋانناﻻردن صوڭ کینەت صالقن صوغە کرو یارامی. ۋانناﻻرنی آقرن آقرنغنە صووتا باروب، ایڭ آخردن صالقن ۋاننا صوڭندەغنە صوغە کرورگە کیرەك بوﻻ. یاغەدە ایرتەبلەن ساعت ٦ﻻردە، صودە ١٠ مینوتدن آرتق طورمیچە، هر کون طوتاشدن، قالترمیچە قوینورغە تیبش. صوغەقوری تەن بلەن تیرلەمیچە کرورگە، صو کرونی یلغە طوڭا باشلاغانغە قدر دوام ایتدرورگە تیبش بوﻻ.

شوشی طریقە داروﻻنغاندە ایڭ نقلی، صووق آلدرودن بولغان ریۋماتیزمنیدە بتررورگە بوﻻ. آوللردە شوشی کورسەتلگان یوللردن باشقە تورلی داروﻻنو ضرردن باشقە هیچ نەرسە حاصل ایتمی.

اگردە ایندی مونچە، ۋاننا، صوقو ینوکبك واسطەلر بلەن دواﻻنو ممکن بولماسە، اول حالدە آورتقان یيرنی قول بلەن قیناو، بیك اوزاق اشقو بلەن‌دە فائدەﻻنورغە ممکن. بوﻻرنی قایسن بولسەدە برسن هر کوننی یارطیشار ساعت قدر بر ایکی آی بوینە قدر اشلرگە کیرەك، قیناغاندە اوچنك قریبی بلەن، اشقوغاندە اوچ تەبی بلەن. بیدی بولسەدە بر تورلی مای سورتوب، اشقورغە کیرەك.

VII.

باش مییندہ بولغان آوروولر، کوُزه‌ن جییرو.

۰۰ یاریسیناڭ ششووی - میگه قان توشو -- بەش بالا آوروووی -- هوش کیتو آوروووی -- هیسته یلی.

بوتون باش آوروولردن موندہ بزنڭ اوچون مهم بولغانلرندن مینی قابلاغان یارینڭ ششوون هم مینڭ اوزینه قان توشو آوروونغنه کورسه‌توب اوته‌مز.

باش مییننڭ یاریسی.

باشنڭ جراحتلەنووی یا که باشنڭ یا گلش بەرلووی نیئووی کوب وقت مینڭ یاریسی ششوگه سبب بولا. شونڭ اوچوندہ باش جراحتلەنو، بەرلو گیك حاللرگه بیك اهمیت بیر ورگه، وقتنده تیزگنه تییشلی تدبیرلرگه کرشورگه تییش بولا. صاڭغراولانغان، یا که قایسی قولاغندن بواسەدہ برسندن صاری صو آغا طورغان کشیلرنڭ ده شولایوق مینڭ لوبك یاریسی ششووی ممکن. تیف، چەچەك، قزامق، اسکارلاتینا کبك هر بر یوغنچلی آوروولر بولغانده، هم اوپکەدہ ژاسپالینیه بولغانده، خصوصا рожа (سرخداد) بولغانده، می یاریسیدہ برگەلەب ششەرگه ممکن بولا. می جاریسینڭ ششووی نیندی سببدن بولغان بواسەدہ، آنڭ علامتلری، آوروونڭ باریسندەدہ بر توسلی بولا. کوب وقتده بو آوروونی باشده قاراماو سببلی، صوڭندن یامان، دارولاب بترو آلماسلق آوروغه ئەیلەنه

بو آوروونڭ باشدەغی علامتلری شولار: آورو هیچ نەرسەدن رضا بولمی، طبیعتی بیك تیز ئوزگەروچەن، اضطرابلی حالده بولا، طنچسز یوقلی، آزغنه باش آورتووی بلەن زارلانا؛ شولای بعض وقتده بر نیچه کونلرگه قدر دوام اینه؛ آندن صوڭ بر بولی، کینەتکنه، قوّتلی طوکو، ازشو قالطش اسسیلك حاصل بولا. قوصدرا باشلی، آوروونڭ باشی بك

نق آورنا، یوقو غاینده طنچسز بولا، بعضا صاتاشدراده؛ بیتلر، هم قول بارماقلری طارتوشا؛ بعض وقت کوزەن جیبرولر غایت قوّتلی بولا. آورو بیك حساس بولوب کیته: آزغنه یاقتیغه، شاولاوغه، سویلشوگه توزه آلمی، بولارغه اول بیك قاطی قالترانوب طارتولا، قچقرا باشلی. مونه شوشی کورسەتلگان علامتلر، حاللر باری‌ده آورونك برنچی یارطیسنغنه حاصل ایتەلر، مونه شوشی وقتده آندن دوالانو، آندن قوطلو اوچون واسطەلرغه مراجعت ایتو تییش بولا.

آورونك ایکنچی یارطیسنده خستەنك حالی تمام ناچارلانا، کوزەن جیبرولر پارالیچ (فالج) غه ئەیلەنه: آورو به کورمی باشلی، به ایشتمی باشلی، به قولی، آیاغی حرکتدن قالا؛ اول چاقدەآورو هیچ بر طاوش، یاقتی فلاندن اضطرابقه کیلمی، اول یش هم آور صولو آلوب، قوز-غالمی یاتا باشلی.

آورونك چغووی آنك قوّتندن، یعنی باشنك کوبمی قدر یدرنده‌گی یاربسی ششووینه، هم دوالانورغه طرشوغه قاراب تورلیچه بولا. آورونك برنچی یارطیسنده ئولم خوفی هیچ‌ده یوق، اول ایکنچی بولمنده‌گنه بولورغه ممکن. سلامتلنو غالبا برنچی یارطیسندەغنه بولا، لکن سیرەکلەب بولسەده ایکنچی یارطیسندن صوڭ‌ده تزلورگه ممکن. اگرده ایندی پارالیچ حاصل بولغان بولسه، اول بیك تیزگنه توزەلمی، اول بیك آقرنلاب‌قنه بتسه‌. دنه آلا.

می یاریسینك ششووندن دارولانوب قوطلو باشدەراق برنچی یارطیسندەغنه بولا، صوڭغی بولمده غالبا قایغی بلەن اش چیکلەنورگه ممکن؛ شونك اوچون‌ده تیزرەك دوالانورغه طرشورغه کیرەك؛ بو آورونی علامتلری قاراب آچق بلمەگانده، می‌گه قان توشو بلەن ایکەون آبروب آکنی آلماغاندەده، باری‌بر دوالانوب یاکلشوده ضرر یوق، یوقسه دوالانمی بتووون کوتوب ضرر ایتو ممکن. باش میینك یاربسی

ششکانده طشدن استعمال اینو اوچون ایك فائده‌لیسی، صالقلق اوّل‌ده صو حالنده‌گنه توگل بوز حالنده بولورغه تییش. مونك اوچون ریزینکه قووق آلورغه، اگرده اول بولماسه، ایتچی، صوفه‌چی‌دن اوگز قووغی بولسه‌ده آلورغه کیره‌ك. صالقن قووق هر وقت آورونك باشنده طورورغه تییش، آنی فقط بیش مینوت قدرگنه آلوب طورورغه باری؛ لکن مونده‌ده آورونك باشنده‌غی اسسیلك، هم آنك صاناشوب صاناشماوینه قارارغه کیره‌ك. اگرده بوزلی قووق آورونك باشنده بیك اوزاق طوروب، باشنده‌غی اسسیلك کیمومه‌سه، آورو صاناشسه، اول چاقده، الوغراق کشیلرگه، ایکی قولاق آرطینه دیشه‌ر سولوك قابدرورغه هم اچه‌ر اوچون مثقالنك ۱۲دن بر اولوشی قدر «ته‌ملی تری کوموش» (КАЛОМЕЛЬ) بیر ورگه کیره‌ك. اسسیلکنی بتورور اوچون به‌خیذین یه بولماسه باشقا دارو — آنتیپیرین (Анти- пиринъ) بیر ورگه؛ قایسن بولسه‌ده بولارنك برسن بر اچوَه مثقالنك آلنی‌دن بر (۱/۲) اولوشن بیررگه تییش. اگرده باش اسسی بولوب آیاقلر صووق بولسه، آیاقلرغه اسسی صولی شیشه (бутылка) لر یا که قزدرلغان کیرپیچ قویارغه کیره‌ك بولا. آورونی طنچ، طاوش — طن بولمغان اورنده طوتارغه، آشارغه اچه‌ر اوچون قوری صو، آشار اوچون فقط سوت کنه بیرورگه تییش بولا.

اگرده ایندی سبب اینوگه قارامیچه آورو ایکنچی بولمگه چقسه، حستنه‌نك حالی ضعیفلنسه، اول چاقده آشارغه آورو بلن کوره‌شو اوچون کوچ — قوت بیره طورغان، حال کرته طورغان دارولر استعمال ایته‌رگه کیره‌ك بولا. کوچ، حال کرتو اوچون آورونك جیلکه هم آرقالرینه صالقن صو قویارغه، اچه‌ر اوچون مثقالنك اون ایکی‌دن بر اولوشی قدر کامفارا پاراشوگی (порошокъ изъ камфоры) بیرورگه کیره‌ك، شولایوق آرنیك چه‌چکه‌سندن یاصالغان اسپیرتاوای ناصتویکا بیرورگه،

یا که‌ؤالیریان طامرندن ایفیرنی ناصتویکا‌اچورگه کیره‌ك بولارنڭ قایسن بولسه‌ده بر اچوگه ۱۰ ـ ۱۵ طامچی طامزوب بیره‌لر. یا که قیمتلی‌ره‌ك لیکن قوتلی ناصتویکا موسقوسا (настойка мускуса) دیگان دارو بیره‌لر.
اگرده ایندی، آورو باصلوب بعض اعضالرده پارالیچ فلان (صاگفراواق کبیلر) گنه قالغان بولسه، اول چاقده جیلـکه‌گه اشپانسکی موشکا قویارغه، باشنی کونینه بر مرتبه جلیراق صو بله‌ن جوارغه، هم بر استاکان صوغه بر مثقال قدر «اییودیستی کالی» (іодистый калій) صالوب شونی کونینه اوچ مرتبه بره‌ر آش قاشقی بله‌ن اچورورگه کیره‌ك.

می‌گه قان توشو (می صوغلو).

باش‌ده می آراسنده بولغان نچکه قان طامرلری بعض بر سببلر بله‌ن یارلوب، یرطلوب کیته‌لرده، آلاردن چققان قان می‌نی ضررلاندرا، شوندن اول کشی‌نڭ هوشی کیته، قایسی بر اعضالری (مثلا قولی، آیاغی، تلی،...) حرکتلنه‌مس بولا. شوشندی قان قویلو عادتده «صوغلو ـ удар» دیب آتالا.

می‌گه قان توشونڭ سببلری بیك کوب. شولای بولسه‌ده بولارنڭ هر برسی قان طامرلرینڭ آرتق نق طولشووندن، می‌ده‌گی صاوتلرنڭ آبی صیدرا آلماوندن کیله. بیك طولی، سیمز هم قارط کشیلر غالبا بو آوروغه دوچار بولالر. اگرده ایندی شوندی کشیلر ناچار طورسه‌لر: کوب آشاو، کوب آراقی اچو، آز اشله‌و، تونلر یوقلامی اوزدرو کبك حاللرده بولسه‌لر، آلار مونڭ برابرینه می صوغلو، می‌که قان توشونی کوتوب گنه طورورغه تییشلی. می صوغوغه اوڭایلی کشیلر طولی تنلی، قزل بیتلی، قسقا موینلی، کوب وقت اچ قاطو (запоръ) بش بش باش آورتو، باش ئه‌یله‌نوب کیتو کبك آورولرغه مبتلا بولالر.
آندی کشیلرگه ایسرتکچ اچودن، آرتق کوب طوقلملی نه‌رسه‌لر آشاودن صاقلانورغه تییش بولا.

می گه قان توشونڭ علامتلری، قاننڭ کوبلگینه، باش‌نڭ قای اورنده بولووینه قاراب، تورلیچه بولا. ایڭ قاملی می صوغلو، کشی‌بیك سلامت، اش اشله‌ب اوطورغان چاقده، کولنه شیکاللی یغلوب توشوب هوش کیتو صورتنده بولا، شول چاقده کشی بیك آور طن آلا، بوتونله‌ی حرکتدن قالا، غرلدی، حتی ئولوب‌ده کیته. مونڭ ایکنچی تورلیره‌گی‌ده شولایوق کینه‌ت حاصل بولا، هوشی کیته، لکن بعض اعضاسی‌غنه حرکتدن قالا، (مثلا قولی، آیاغی، یوزی)؛ آندی آورونڭ بر نیچه ساعتدن هوشی کیلسه‌ده، پاراليچ بر نیچه آطنه‌لرغه قدر صوزولا.

پارالیچ بولو شول تورلی بولا: آورو بر یاق قولن یا که آیاغن قوزغاتا، کوته‌ره آلمی. آغزینڭ بر یاغی قابارغان شیکللی بولوب، تلی بریاقغه طارتلوب طورغان کبك بولوب طورا، آورو شول سببلی ایسرك کشی کبك بوطابقنه سویله‌شه آلا. طاغن هوش کیتو بولمیچه، بعض اعضانڭ حرکتدن قالووی باش آورتو بله‌ن گنه بلنه طورغان «می صوغلو» لرده بولا. آندی بولغانده آورو تیز بنه، هر وقت آندی‌غنه آورودن توزه‌له‌، سلامتله‌نه‌لر.

بو آورودن دارولانونی اویره‌تکانگه چیکلی ئلك آکاردن صاقلانو اوچون، آنی بولدرماو اوچون کیره‌کلی فائده‌لی بر ایکی کیڭه‌شنی‌ده ئه‌یتوب کیتیك. یوقاری‌ده سویله‌نگان سوزلردن کورندی، که طولی کشیلرگه آرتق سیمرودن صاقلانورغه تییش بولا، اول چاقده آندی کشی میی‌نه قان توشودن‌ده قوتولا آلور. مونڭ اوچون آز آشارغه، کوب اشله‌رگه، ایسرتکچنی هیچده استعمال ایتمه‌سکه تییش بولا. باش آورطولر، باش ئه‌یله‌نولر بولغانده باشنی صولارغه. یا که صالقن قویارغه هم اچ کیته‌ره طورغان نه‌رسه‌لر استعمال ایته‌رگه تییش. مثلا آطنه‌غه بر ایکی مرتبه بره‌ر آش قاشغی قدرن براسنا کان اسمی صوغه صالوب آنگلیسکی صول (англійская соль) اچه‌رگه کیره‌ك بولا. اگرده

ایندی نی حه‌لی صاقلانوغه‌ده قارامیچه باش‌ده‌غی قان طامرلدن میگه‌قان تو‌شسه، اول چاقده، قاننی نیچك ده باشدن بوته‌ن اعضاغه چغارورغه طرشورغه کیره‌ك. مونك اوچون باشقه بوز قویارغه، قول، آیاقلرنی، حتی بوتون ته‌ننی، تیرینی قزدرا طورغان اسپیرتلر بله‌ن اووارغه کیره‌ك: مثلا ناشاطیرنی اسپیرت، غارچیچنی، بوروچ یا که شوندی نه‌رسه‌لر...

قاننی قورصاققه کیترو اوچون، آورو بیك حالسز بولماغانده، اچ کیته‌رگچدن بر آش قاشقی آنگلیسکی صو بیرورگه، یا که مثقالنك آلتیدن بری قدر «یالاپا طامری» (Корни ялапы) یا که مثقالنك اون‌ایکی‌دن بر اولوشی قدر «قالامیل» (Коломель) بیرورگه کیره‌ك. اگرده آورو بیك اوزاق هوشکه کیلمی یاتوب، غرلداب طورسه، بیتی قزل بولسه، اول چاقده هر قولاق آرتینه بیشه‌ر سولوك قابدرورغه، یا که آرقانك اوست یاغینه‌راق ۱۰ قان صورا طورغان بانکالر اوطرتورغه تییش بولا. آوروغه هیچ بر نورلی ازق بیرورگه یارامی، اچه‌رگه‌ده قوری صالقن صو یا که موك جیله‌گی‌صووی (Клюквен. морсъ) بیرورگه کیره‌ك. اگرده آورو هوشکه کیلوب، بعض اعضالرنده‌غی حرکتکنه قایتماسه، اسیلك‌ده بولماسه، اول چاقده آوروغه سوت بیرورگه، صولی حسه‌لی، یومورقا آشانورغه ممکن. لکن اسسی نه‌رسه بیرورگه هیچ‌ده یارامی، جاه‌صاغمه بولورغه کیره‌ك. دارولردن، اچه‌رگه ایودیستی کالی (Іодистый калій) بیرورگه: آیاق، قول کبك قوزغالمی طورغان اعضالرنی. سیزه، قوزغالا باشلاغانده چیکلی اسپیرت بله‌ن اشقورغه تییش بولا. اگرده بر کشی گه می‌گه قان توشو بر مرتبه براوب اوتسه، اول کشی اوزاقلامی ایکنچی مرتبه قان توشونی‌ده کوته‌رگه تییش. شونك اوچون‌ده بیك دقت بله‌ن ترکلك ایته‌رگه، آیق بورورگه، هر اشده اعتدال اوزه‌رنده بولورغه تییشلی.

صبیلر آورووی یاکه Родимецъ

بو آورو کوبره‌ك یه‌ش بالالرده بر یه‌شکه ییتکانچه بولغان وقتلرنده بولا. شوڭا کوره آڭارغه «صبیلر آورووی» دیب اسم بیرگانلرده. ای‌لی کشیلرده اول، یوکلی خاتونلرده‌غنه، کوبره‌ك آلارنڭ طودرغان چاقلرنده بولا؛ اول‌چاقده آنڭ اسمی‌ده «ولادت آورووی» دیب یورتله. بو آوروی آوللرده‌بزده «بوماخسته‌سی»، «جن قاغلو» اسملری بله‌ن یورته‌لر.

ئلك بیك طازا، صاو سلامت بولغان بالا، کینه‌ت، ئه‌للە‌نی جن قاغلغان شیکللی، قالطرانا، طارطشا باشلی، که آنی نی صورتده بولغانن یازوب آڭلاتا آلورلق‌ده توگل. غالبا، ایڭ ئلك آنڭ کوزی قلی‌لانا باشلی: بالانڭ کوزی ئه‌لی بر یاقغه ئه‌لی ایکنچی یاقغه آووب کیته باشلی، یه بولماسه، یوغاری ماڭغایغه طابا ئه‌یله‌نوب، آپ آق بولوب قالا. آننان‌ری بالا، باشن، گه‌وده‌سن‌ده برور یاقغه‌قیشایتاده، شول کوبی بیك اوزاقغه حدلی طورا؛ یوزی قیشایا؛ طن آلو بیك قیینلاشا، یاکه بوتونل‌ی طوقتاب قالا، کوز قاراسی کیکه‌یه، بوتون حسی یوغالا. آننان‌ری ایکنچی تورلی کوزه‌ن جییرولر باشلانا؛ بالا طارطلا، قالطری باشلی. مونل‌ی کوزه‌ن جییرولر قولغه، آیاقغه چاقلی طارالا. بو حاللر بارسی ایکی — اوچ مینوت قدرکنه دوام ایتوب آننان‌ری بولار آقرن — آقرن بته باشلی: کوز قاراسی کچره‌یه، طن آلوجایلانا، تیگزله‌نه، بالا تیرله‌ب یوقلاب کیته. بعض وقت اش شونڭ بله‌ن تمام بولا، بالا شوندن صوڭ طاغن سلامت بولوب کیته. لکن، غالبا، مونل‌ی حاللر بر مرتبه بولسه، طاغن کوب مرتبه تکرار ایته طورغان بولا.

«بوماخسته‌سی» نڭ سببلری بو کونگه قدر آچق بیان ایتمه‌گان ئه‌ی. شولای‌ده آنڭ تورلی اعضانڭ آورتو، تأثرله‌نوندن حاصل بولغانی معلوم. مثلا، بالانڭ تشلری بر نه‌رسه‌نی بیك آورلق بله‌ن اڭزسه، شول

چاقده آنڭ اورطی قصلوب آنده قان جیبلا طورغان بولا؛ شول چاقده اورغلرنڭ آورطوودن بالاده بوما آورووی بولا. شولایوق بیك قاطی اچ کیتکانده، اچه‌گیلرده قورط، باباصر قورطی (ГЛИСТЫ) بولعانده، پشکانده، هم قورقغان چاقده شوشی آورو حاصل بولغالی، مونه بالالر اوچون شوشی سببلرنی بترگانده، یعنی شوشی سببلر اوزاققه حدلی بولدرلمی طورسه، ئه‌لیگی بوما آورووی‌ده کیری قایتماسقه کیته، بالا بوتونلەی سلامتلەنه‌در.

بر مرتبه هجوم ایتکان بوما آورووڼ طوقتاتوب بولمی، شونڭ اوچون آنی یومشاغراق، قصقه‌راق یاصارغه‌غنه طرشورغه کیره‌ك. مونڭ اوچون بالانڭ تیره یاغی طن، طنچ بولورغه، آرتق قوّتلی یاقتی توشورمه‌سکه، قالطرانغان، حرکتلەنگان چاغنده اعضالرن ته‌روب ایمگه‌تمه‌سون اوچون قاراب طورورغه کیره‌ك. دارولردن جلوتلمان راماشقا صووندن اچه‌گی نی چایقی طورغان نه‌رسه (КЛИСТИРЪ) قویارغه، باشقه صالقن صوغه چلاتوب چوپره‌ك یابارغه تییش بولا...

موکاردن ایك نق دوالانو، آنڭ ایکنچی مرتبه بولوودن صاقلاڼو دوالورغه تییش. مونڭ اوچون، بو هوش کیتونڭ سببی قایده ایکانن بلوب شونی بترورگه طرشورغه کیره‌ك. اگرده بالانڭ تشلری کیسه آلمی طورغان بولسه، اول چاقده آنڭ اورطلرن یومشاتا طورغان ماى سورتورگه کیره‌ك. (مثلا برچه‌ی قاشقی میندالنی ماصلاغه بر طامچی آپییا ناصتویماسی (настойка опія) یاکه بەلینا (белена) ناصتویقاسی طامزوب سورتورگه کیره‌ك). اگرده بولار فائده ایتمه‌سه، اورط ششوب قب قزل بولوب طورغان بولسه، اول چاقده اورطنی بیك آزغنه اوتکن نه‌رسه اوچی بله‌ن کنه کیسوب قانن آغزورغه کیره‌ك. باباصر شیکللی اچه‌گیلرنی بوزوب بوما آورووڼ کیتره طورغان نه‌رسه‌لر بولغانده، باباصرنی بتره طورغان دارولر استعمال ایته‌رگه کیره‌ك؛ ایك یاخشی‌سی (بیو سیله‌و چه‌نینه اوخشاغان توگه‌ره‌ك باباصرغه قارشی) تسیتۋار اورلعی

بیرورگە؛ مونك اوچون اورلقنی اوننانوب بال بلەن (цитварн. сѣмя) قاطشدرورغە، اورلقنی چیرك، بە بر مثقالغنه آلورغه کیرەك. اگردە بوما آورووی بالانك اچەگی‌سندە کاتار بولوب، شونك آورتدرووندن بولغان بولسە، البتە کاتارنی بتروورگە، اچەگی آورتوون جیکل‌یتورگە کیرەك. باشقە قان هجوم اینو سببلی حاصل بولغان بوما آوروویندە قارشی باشقە صالقن صوغە چلاطلغان چوپرەك قویارغە، یا کە ایکی قولاق آرطینە برەر سزلوك قابدرورغە کیرەك.

طودرا طورغان آنالرنك کوزەن جیبرووی بیك قورقنچ بولا، آندە ئولم خوفی بار، شونك اوچون آکارغە بیك نق اهمیت بیرورگە، تیبشلی سببلارن اینەرگە، توگەللەرگەدارشورغە کیرەك. برنچی، اگر ممکن بولسە، کوزەن جیبروغە سبب بولوب طورغان نەرسەنی تیزرەك کیتەرورگە، بالانی تیزرەك طودرتورغە کیرەك، مونك اوچون‌دە تیزرەك دوقتور چاقرورغە تییش بولا. طودرا طورغان آنادە بیك یش هم قوتلی بولا طورغان کوزەن جیبرولرغە قارشی، زور کیندر توشەك یابماسی (простыня) آلوب، شونی صالقن صودە چلاتقاچ، بوتونلەی چیشنگان، یالانغاچ آنانی شوکارغە اورارغە، آنك اوستندن جون آدیال بلەن نورورگە کیرەك. آنانی آوروغە تبر چقغانغە چاقلی کوتوب طورورغە تییش، آندە صوك طاغی شولای بر نیچە مرتبە تکرار ایتلور.

Падучая болѣзнь — هوش کیتو، بوولو

بو آوروغە دوچار بولغان کشی‌نك باشی ئەیلنوب، بوتون اعضالرندەغی حس یوغالوب بیرگە یقلا. آورونك یوزی، قان طبیعی آغشندن طوقتاغانغە کورە، قارا یانوب کیتە. هوش کیتو آدملەبرەشدن آلوب ۷۰ یەشکە قدر هر کمدە بولورغە ممکن. شولای‌دە اول غالبا، ۷

یه‌شدن آلوب ۱۷ یه‌شلرگه قدر بولغان آراده یشراق بولا. ایر بولسون، خاتون بولسون، همه کشی بو آوروغه ئله‌گووی ممکن. اول کوب وقت آتادن یا که آنادن بالالرغه‌ده کوچه؛ حتی ایکنچی اوچنچی بوونارده کیلوب عقلدن یازو ـ دیوانه‌لق сумасшествie گه‌ده ئه‌یله‌نووی ممکن، شونك اوچون‌ده هوش کیتو آورووی بله‌ن جفالانغان کشی‌لرگه نکاحلانو درست توگل، یارامی. بعض وقت باشنی یه‌رو شوشی هوش کیتوگه، بوولوغه سبب بولا. هر تورلی قۋتلی آورولر هم بیك نق قورقو، سیسکه‌نو شولایوق هوش کیتوگه سبب بولا آلا.

بر کشی‌ده هوش کیتو، بوولو بر مرتبه حاصل بولسه، آنی دار ولاب بترو بیك قیین بولا، حتی اول بوتون عمر بویینه بتمی دوام ایته.

بوولو ـ یاخود بوما زحمتی قایسی بر کشی‌ده بیك یش آیغه دورت مرتبه‌لر، بعض کشیلرده یلغه ایکی مرتبه‌لرگنه تکرار ایته.

هوش کیتوب بوولو هیچ بر بیلگولی وقتده بولمی، اول کوندزده توننده بولورغه، اش وقتنده‌ده، یوقلاغان چاقده‌ده بولورغه ممکن. بعض وقت آورو اوزی‌اوك مونك کیلرن بلوب طورا، شونك اوچون اول بوولمان چاقده یغلوب ایمگه‌نمه‌س اوچون صاقلانا باشلی، لکن کوب وقت آورو هیچده حاضرله‌نوب ئولگوره آلمی، شوندوق کینه‌ت هوشی کیتوب جایسز اورنده یغلورغه‌ده ممکن. شونك اوچون موندی آورو بله‌ن آورغان کشی‌لرنی یالغز کوینچه. صو، اوط یاننده، بییك نه‌رسه‌لر اوستنده قالدرورغه یارامی، یوقسه اول هوشی کیتوب صوغه باتارغه، اوطقه یانارغه، یغلوب توشوب ایمگه‌نورگه، ئوله‌رگه ممکن. بوولوونی آلدن سیزه باشلاو، آنك علامتلری تورلیچه بولا. قایسی چاقده اول باش آورتا باشلاو بله‌ن، کوکلسزلك بله‌ن بلنه، یه قول سیزمه‌س بولا، یه کشی قوصا باشلی...

بوولو اوزی کینه‌ت هوش کیتو، کوزه‌ن جیرو، طارتشو بله‌ن باشلانا؛ کوزه‌ن جیرو باشده بیك قۋتلی آورولی بوکه‌لی طورغان

بولا، آورو شول بوگلـگان، قایراغان کوبی بر نی قدر وقتقه‌چه قالا.
طن آلو طوقتی دیه‌رلك بولا، شوندن صوڭ بوتون اعضاده واق واق هر
تورلی کوزه‌ن جیبرو، قالطراو، قوورلولر باشلانا. بو کوزه‌ن جیبرولر
شول قدر قوّتلی بولا، طارتشولر شول قدر نق بولا، که حتی آورونڭ
بوونلری چقا، تللری تشله‌نه، قای بر بیری ایمگه‌نه‌ده. بوکوزه‌ن
جیبرولر بر مینوتدن اوچ مینوتقه قدر دوام ایته‌ده، صوڭندن کینه‌ت
یا که آقرن آقرنغنه بته باشلی: آورو یه شونده بیك نق تیره‌ن یوقیغه
طالوب کیته، یه تیزگنه طوراده اوزینه نی بولغانن برده بلمی، بلکه
اوزنده آرغانلق، تنه‌لرنده واطلغانلق، بعض بیرلرینڭ آورطقانلغن سیزه.

بو ولونڭ، هوش کیتونڭ سببلری بزگه آچق معلوم بولماغان شیکللی،
آندن دوالانو طریقلری‌ده بیك تورلی-تورلی حتی کوبره‌ك وقتده
هیچ فائده‌سز بولا. اگرده هوش کیتو بعض اعضالرنڭ تأثرله‌نووندن گنه
(مثلا، باباصردن یا که اعضاء تناسلیه‌نڭ اضطرابقه کیلووندن) بولسه،
اول چاقده آنی دوالاو ممکن، فقط اضطرابقه کیلگان اعضانی‌غنه طنچلا-
ندرورغه کیره‌ك، کیسه‌ك — کیسه‌ك آق طاسما کبك بولوب چقا طورغان
کبك باداصر (глисты) غه قـارشی آباغا ئوله‌نی طامرندن (корень
папортника) پراشوك یاصاب شونی آورغه‌یارطیشه‌ر مثقالدن اچرورگه،
شولایوق (гранатовая кора) هم قاباق اورلغی (тыквяныя сѣмѣчки)
بیرورگه‌ده تییش. اگرده بوما زحمتی‌نڭ سببی معلوم بولماسه، یا که
آتا، آنادن، نسلدن کوچوب کیلگان بولسه، اول چاقده استعمال ایتله
طورغان دارولر بیك تورلی-تورلی بولا. بو طوغریده ایڭ مشهور،
فائده‌سی مجرب دارو ۋالیریان طامری پاراشوگی‌در. (валеріановаго
корня порошокъ) مونی بر اچوگه چیرك مثقال قدر استعمال ایته‌لر.
بعضیلر ئه‌رم صوون هر اچوده برور مثقال استعمال قیلونی، یا که
(чернобыльникъ) صوون هر اچوده چیرك مثقال قدر استعمال قیلونی
موافق کوره‌لر. قایسی بر دوکتورلر کراساۋکه (красавка) یا که

дигән ئۇلەنلەرنىڭ يافراقلەرن اسـتعمال ايتونى فائدەلى сонная одурь طابقانلر. بولارنى قايناتوب بر تەواككه مثقالنىڭ سيگزدن بر ئۈلوش قدرن گنه اسـتعمال ايتەرگه نييش. حاضرگى كونده ايڭ مجرب دارو اورنينه бромистый калій اسـتعمال ايتەلر؛ مونى هر اچوده چيرك مثقالدن باشلاب تەولككه ٢ مثقالغه قدر بارالر، آنڭ اوچون ئۈلگەرى دارونى اسسى صوده ئرتورگه كيرەك. كوبرەك وقتده صالقن صو بلەن بوتون تەننى اشقو، صالقن صوده قوينو بلەن‌ده ياخشى فائدەلانورغه ممكن. نەق بوولو بولغانده «اوز چيرى طوتقان» چاقده، آوروغه هيچ بر تورلى دارو فائده بيرمى، تأثير ايتمى، شونڭ اوچون اول چاقده آورونى آرتق صزلانودن، اوطدن، صودن‌غنه صاقلارغه طرشورغه كيرەك.

Истерика — هيستەريك

بو آوروده شولايوق هوش كيتو بلەن ئوتە. كورنشده عايت سلامت بولغان كشى، كچكنه بر سبب بلەن، آچولانو ياكه شادلانو كبك بر حال بولغانده، بر طوقتامى كوله، ياكه جلى باشلى. باشده كولو ياكه جلاو بيك قوّتلى بولماسەده آخرغه تابا بو قورقنچ آقرش، بوولغانچه قورقنچ قهقهەگه ئەيلەنە. بو آوروغه مبتلا بولغان كشى اوزينڭ اول جلاوى ياكه كولووى، كورگان شادلغينه، ياكه قايغوسينه طوررولق توگل ايكانن بلوب طورا، لكن اول اوز اوزن جلاودن ياكه كولودن طوتا آلمى، گويه آنڭ اختيارى اوزندن آلنغان شيكلى دە طورروب اوزن اوزى اداره قيلا آلمى. كولو ياكه جلاو شول قدر قوّتلى بولا، كه آورونڭ طنى قصلا، بوتون تەنى قالطرانا، طارطشا، ئەللە نيندى وحشى طاوشلار چغا...، آوروقوّتليرەك بولغانده حتى آوروا وزينه‌نى بولغانن‌ده بلمى، هيستەريك آوروينه مبتلا بولغان كشيلر كوبرەك قاقچه، ضعيف، آق، باش ئەيلەنو بلەن، باش آورتو بلەن يودەكان هم توبەسينە،

لبکه‌سینه قاداق قاققان کبک بواوب طورغان بولالر. بو آورو بولور آلدندن هیسته‌ریکلی کشیلر اوزلرینك قابرغا آستنده بر شار کبک نه‌رسه‌نك قصقانن، تصا قصا طامافقه قدر کیلوب بوولدرا باشلاغان کبک سیزنه‌لر. بعض وقت هیسته‌ریکلی آوروارنك بعض اعضالرینك، مثلا قول، آیاق کبک بیورلرینك حسی بوغالا. اول اعضاسی هیچ بر تورلی آورتونی سیزمه‌س، مثلا قزدرلغان تیمر بله‌ن باصسالر ده طویمی. بعض وقت آندی آوروارنك اعضاسنده پارالیچ حاصل بولا، قولی یا که آیاغی آلونا. بعض بر هیسته‌ریك آوروینه مبتلا بولغان کشیلر یوقلاغان کبی، کوزلری یوموق کبی یوری آلا طورغان (ЛУНАТИКЪ) بولالر، آلار اویانمیچه اوی توبه‌لرنده، قورقنچ بیرلرده یورمه‌لب یوررگه، صوراغان سؤاللرگه جواب بیررگه بولدرا آلالر؛ آندی توشنده یورگان ـ لوناتیقه‌لرنی قورقتورغه، اویاتورغه یارامی، چونکه اویانوب کیتوب یغاری بیردن یغلوب توشوب ایمگه‌نوارى ممکن. بو آورو آرتق قوتلی بولغان کشیلر، غالبا یارطی آقللی، کیلدی ایتدیلی کیگ‌رك کورنه‌لر. بعض وقتده بروك کشیده هیسته‌ریك آوروی ده، بوما زحمتی ده بولا هیسته‌ریك آوروی ایرلرگه قاراغانده خاتونلرده کوبره‌ك بولا.

هیسته‌ریك آوروینك سببی آتا آنادن کوچکان آوروار، هم بیك نچکه تربیه‌له‌نو، تهملی آشاو، خاتون اعضالرینك جفالانووی، یه‌ش چاقده‌راق ـ اعضاء تناسلیه‌لرنك اضطرابقه کیلووی.

بو آورودن دارولانو آنك سببندن، بو آوروی طودرغان حالدن قوتلوبله‌ن بولا. اگر سببن بترو ممکن بولسه، آورو سلامتلنه. شونك اوچون موندن دارولانو آنك سببینه قارشی طورودن باشلانا. شونك سببن ایرته‌ره‌ك تیزره‌ك بترو ممکن بولسه، سلامتلنوده تیز بولا. قانی آز، ضعیف بولغان هیسته‌ریکلی آورونی یاخشی آشاتوب، تیمرماده‌سی قاتلمش دارولر بیروب، صاف هواده کوب یورتوب، صالقن صو بله‌ن

اشقوب سلامتله‌ندرورگه تییش. اعضاء تناسلیه‌لر آورتا طورغان بولسه، آنی وقت اوزدرمیچه دوقتورغه کورسه‌تورگه تییش. اگرده سببی معلوم بولماسه، یا که نسلدن کیله‌گان بولسه، اول‌چاقده نغطا طورغان دار واردن باشقه هیسته‌ریك که قارشی طوتولا طورغان دارو بیره‌لر.

هیسته‌ریك که قارشی فائده‌لی دار ولار: (Валеріяновый корень), (вонючая смола), (бобровая струя), (мускусъ) بو دار ولارنك قایسن بولسه‌ده برسن اسپیرتنی ناصتوبقا حالنده، هر اچوگه ۱۰ — ۱۵ طامچی قدر بیرورگه‌تییش. هیسته‌ریك که قارشی‌شولایوق (бромистый калій) بیروده فائده‌لی، لیکن آنی کوننه ۲ مثقال قدر استعمال قیلو یاخشی. هیسته‌ریك آورووی طوتقان چاقده آورونك قولن، آیاغن، یه قوری قالن صوقنا بله‌ن، یا که گارچیچنی اسپیرت بله‌ن، یا که نی بولسه‌ده شوندی تیری قزدرا طورغان اسپیرتلر بله‌ن اشقورغه کیره‌ك بولا.

VIII

Заразныя болѣзни — یوغونچلی اورولر

وبونتوی تیف، هم بوته‌ن تورلی تیف آورولری ـ چه‌چه‌ك، قزامق، اسکارلاتینا.

یوغونچلی آورولر دیب، بر آورغان کشیدن ایکنچی سلامت کشیگه کوچه طورغان آوروغه ئه‌یته‌لر. آورو یوغو تورلی طریقلر بله‌ن بولورغه ممکن: آورو کشی بله‌ن بر اوی اچنده طورغانده، هوا آرقلی‌ده ضررلانورغه، بر یورطدن ایکنچی یورطقه کییم‌گه ایه‌روب کوچه‌رگه‌ده ممکن، حتی بعض وقت آورونی کییمینه ایه‌رتوب کوچرگان کشی اوزی آورمی‌ده قالا. یوغنچلی‌آورو صودن‌ده طارالورغه ممکن. مثلا: بر یلغه‌ده یه باشقه بر صوده یوغنچلی آورو بله‌ن آورغان کشی‌نك کولمه‌ك فلان کیبك نه‌رسه‌سن یوولسه، شول صونی اچکان یا که باشقه‌چه استعمال ایتکان بوته‌ن سلامت کشیلرده آوروب کیته آلالر. مونه شوڭا

قاراغانده، بوغنچی آورو بله‌ن آورغان بر کشینك نیندی صاقلقلرده بولورغه. نیچك اول طورغان اوینی صاقلانورغه، تە‌ن هم کییم کبك نه‌رسه‌لرنی نیچك طازا یوردورگه کیره‌کلیگی اوزندن اوزی بلنه.

بوغنچلی آورولر هم آلاردن دوالانو طریقلرن سویله‌مه‌س بورون مونده بر آزغنه اول آورودن صاقلانو اوچون نیندی یوللر طوتارغه، نیچك تیرکلك ایته‌رگه، بوغنچلی آورو بوغوب طارالماسون اوچون نیندی چاره‌لرغه مراجعت ایته‌رگه کیره‌کلیگن سویله‌ب اوته‌رگه طوری کیله.

شوشندی تورلی تورلی بوغنچلی آورولردن صاقلانو اوچون ایك بیرنچی کیره‌کلی بولغان نه‌رسه، بوتون آولنك، بیگره‌ك، یورطنك هواسن، استعمال قیلغان صوون بوغنچلی آورونك اورلغندن صاقلارغه طرشودر. کوب آوللرده آشار، اچه‌ر اوچون طبیعی صورتده حاضرله‌نگان یلغه‌لر، چیشمه‌لر بولمی، آول کشیلری اچه‌رگه صونی بر نیچه چاقرملر قدر بیرگه باروب آلا طورغان بولالر؛ ماللر، حیوانلر اوچون اچه‌رگه، کرفلان یووارغه، چه‌ی کونی بالالرغه صوقوینورغه آول یاننده ناچار بر بووا صووی‌غنه بولا. بعض بر آوللرده هیچ بر موافق اورنن قارامیچه، قایده طوری کیلدی شونده قویی‌لار قازلغان بولا، کوبره‌ك بو قویولار قازورغه ایرنوبده چوقر بیرگه یاصالغان، یراق بارورغه ایرنگاندن یورط آلدینه یاصالمان بولا. بولارنك برسی‌ده فائده‌لی، سلامتلك اوچون اوکایلی تو‌گل‌لر.

کچکنه بووالر کوب وقت تیز بوزولا، هر بر پچراق نه‌رسه‌لر بله‌ن طولوب قالالر. صو آقمی طورغانغه ئه‌للە نیندی یه‌شل توسده‌گی ئوله‌نلر، هم عادی کوز بله‌ن کورنمی طورغان کچکنه‌گنه حیوانچقلر بله‌ن طولوب بتکان بولا.

مونه موندی صولر، اچه‌ر اوچون گنه توگل حتی قوینو، نه‌رسه جوو اوچون‌ده بیك ضررلی بولا. آندی صولردن اچه‌گی آورولری‌غنه توگل نیری‌ده بولا طورغان آورولرده چقارغه ممکن.

آوللرده قویولار بولوبده آلار یورطقه بیك یاقن یا که چوقر اچده بولسه‌لر، آندی قویولارنڭ صووی‌ده اچەر اوچون بیك سلامتلكلی بولوب بته آلمی. قویوقسز، ناچار ایسی، ناچار تەمی بولەی طورغان، توسسز، ئوته کورنوب طورا طورغان صولرغنه طازا صو بولا آلالر، مونه شوندی صولرنی سلامتلككه ضرری بولودن برده شیکل‌نمیچه اوك استعمال ایتەرگەیاری. یورط اچنده بولغان قویولارغه کوب وقت‌بیر آشا سورکوب، یا که طوری اوستندن اوك یورط اچنده بویغان هر تورلی ناچار صولر آغارغه ممكن. آندی قویولارده بولغان صولر، اوزاریمك طشقی کورنشلرندن اوك بوزوق توسلی کورنه: بعض وقت اول صارغلت بولوب کورنه، حتی بعض وقت تیرس ایسی‌ده کیلوب طورا. مونه مونسی قویولارغه یوغنچلی آورو بلەن آورغان دەر کشیدن آورو اورلعی توشوب، اول قویو صووندن اچكان سلامت کشیگەده یوغووی بیك یش بولغالی. بزنڭ خلقده طازا صوغه هیچ‌ده اعتبار یوق. بز حتی یاخشی صو طابو تەگل، بولوب طورغان آشم، یلغه صولرن‌ده هر تورلی ناچەر نەرسه‌ر بلەن بوزوب بتره‌بز. مونه‌شوشی یوغاریده‌سویلەگان سوزلر بزدن‌ده کورنه، که سلامتك هم یوغنچلی آورودن قوتلو اوچون، اوزبزگه بولسون، حیوانلرغه بولسون هر بر اچه طورغان صولرنی طازا طوتارغه‌غنه طرشورغه کیرەك ایكانی. بو طرشو شول صورتده بولورغه تییش:

١) یلغه، کول، بووالار یانینه هیچ بر تورلی پچراق، نجس چوب چار توگەرگه یارامی، چونکه اول پچراقلر، نجسلر صو طاشەنی بولغانده، یا که یاکەر فلان بلەن آغوب یلغه، کول، بووا صولرینه قوشلوب آنی پچراتورغه ممكن.

٢) اچەرگه استعمال اینه طورغان صولرغه، جوکه، صالا باشی، کیندر فلان باطرورغه یارامی، بلکه بولار اوچون اوزینه باشقه آیرم بر اورن، اچەرگه استعمال ایتلمی طورغان بر صو بولورغه تییش.

۳) یلغە، بووا صولرندە بوغنچلی آورولی کشینك کرلرن، پچراق نەرسەلرن بووارغە رخصت ایتو بارامی.

٤) یورط اچندن، آبزارلاردن تیرس صولری یلغەغە، بوواغە آغوب توشودن صاقلانورغە کیرەك. مونك اوچون یورط اچینە مخصوص قاناللر یاصاب، تیرس صولرن یەشلچە باقچەلرینە، آغارودارغە یا کە مخصوص قازلغان تیرەن چوقرلرغە آغزورغە کیرەك.

٥). قوبولری چوقر اچینە، ناچار صولر سکوب توشەرلك اورنغە قازورغە یارامی.

اوراموهواسینك یاخشی بولووی اورام هم یورط آلدلارینك طازالغندن کیلە. آنك اوچوندە هیچ بر طاشلاندق نەرسەنی قایا بیتدی شوندە طاشلارغە، چروب بوزولا طورغان نەرسەلرنی اورامغە آودارورغە یارامی، بلکە آلارنی یراق بر اورنغە، بر آزیومگە طوفراق بلەن آرالاشدروب صالوب، بیر تەرسلەو، (بیر یاکارتو) اوچون کیرەکلی نەرسە ایتوب حاصل‌لەرگەگنە کیرەك.... یورط آلدندن اورامغە یلغە فلان آغزورغە یارامی، بلکە اول صولرنی، ممکن بولسە، یەشچە باقچەلرینە آغزورغە تیش، یورطدە ناوز ــ تیرس کبك چوب جییوب اصرارغە هیچ‌دە یارامی، آلارنی بر آزغنە جییلدیسە، ایلتوب یالانغە، یاصوغە آقتارورغە کیرەك. یورط تیرەسینە ممکن قدر کوبرەك آغاچ اوطرتورغە طرشورغە کیرەك، چونکە آغاچلار، بیرنك اچندەگی ناچار صولارنی بترروب هوانی بیك صاقلاندرالار.

طورا طورغان یورطدە، اویلردە هوانك صاف بولووینە آیرم دقت ایتەرگە تییش، چونکە یەش بالالار قش کونلرندە بوتون عمرلرن اوی اچندە اوزدرالار دیەرلك. آول کشیلری کوب وقت قش کونی اوطن آز کیتە دیب زور اویدە طورمیچە کچکنە اویلردە طورا طورغان بولالار. کوب جماعت بلەن آندی اویلردە طورغاندە هوا بوزلمیچە ممکن توگل. بعض اویدە بزاو، بەرن فلان‌دە بولا، آنك تنزەکلری، صولاری ایدەن

آستیده آغوب آنده چری. اول اؤینك هواسن طاغیده نفراق بـوزا. موندی اویلر کوندز ایشکنی یش آچو بله‌ن بر آز صافلانسه‌لرده، کیچ بله‌ن آنده‌غی‌صاصیلقنی ئه‌یتورگه یارامی! ناچار هوالی اؤیلرگه یوغنچلی آورو اوراغی ئل‌کسه اول بیك تیز اورچی طورغان بولا، اول آنده‌غی سلامت کشیلرگه یوقمی قالمی. قشقیلق اوچون زور اویدن کچکنه اؤیگه کوچو. فه‌ئده یاغندن ئه‌لله نی حدلی نه‌رسه‌ده آرتدرمی، لـکن آنك ضرری فائده‌سندن ئه‌لله نیچه اولوش آرتق بولا، موی قش‌بویی بوزوق هوالی اویده طوروغه مجبور بولغان بیچاره صبیلرنك آغاروب بنکان بوزلرندن بلورگه ممکن. زور اؤینی اورطاچه‌راق‌غنه یاقفانده‌ده یاری، گرچه آنده صووغراق بولسه‌ده، هوا صاف، سلامتلکلی بولا. بالالار صووق آلدروب آوری طورغان بولمیلر؛ بالالار کچکنه اویده بولماغانده بیك اسسی‌له‌نوب صالقن صو اچه‌لر یاکه صووق هواغه‌چغالر، یاکه ایشك آچقانده‌صووق هوا کروب آلارنی چیرله‌ته، شونك‌اوچون آلار بیك بش یوته‌للی طورغان بولالار. جلیلق هم صووق آلدرودن صافلانو اوچون ایکی قاطلی ایشك یاصارغه کیره‌ك (شهرلرده یاخشی ماگاز ینلرده شولای بولا). اؤینك هواسن بوزا طورغان بوزاو، به‌ره‌ن کبك حیوانلرنی هیچده اویگه کرتورگه یارامی.

هوا بوزولماسون اوچون، اویده استینانك یوقاری بر بیرینه التی ؤیرشوك زورلغنده‌غنه بر ته‌ره‌زه یاصاب، کونده کیچ بله‌ن شونی آچوب قویارغه کیره‌ك. شونك آرقلی اویده‌گی هواده صافلانا، ایشکدن آچقان کبك، صووق آلدرا طورغان‌ده بولمی.

مونه شوشندی عادی گنه‌سببلر بله‌ن، طازالققه دقت‌ایتوب طورغانده، هر تورلی یوغنچلی آورولاردن‌ده قوطلوب قالورغه بولا.

حاضر ایندی یوغنچلی آورولارنڭ اوزلرینی، هم آلاردن دارولانوب قوطلو یوللارن سویلی باشلیمز.

یوغنچلی آورولاردن صانالا: قورصاق تیفی (горячка) صیپنوی تیف، ڤازڤراتنی تیف، چه‌چه‌ك (оспа)، قزامق (корь)، اسکارلاتینا، طاماق بافاسی، قانلی اچ کیتو، وبا (холера)، طاعون (чума). بولاردن باشقه حیوانلردن کشیگه کوچه طورغان یوغنچلی آورولارده بار: قوطرو، سیبیرسکی یازۋا، صاپ.

قورصاق تیفی، صیپنوی تیف، ڤازڤراتنی تیف آورولاری اوز آرا بر برسینه بیك اوخشیلر، آلارنڭ بارسینه بردن «تیفوزنی گاراچکا» دیب‌ده آتاب یورته‌لر.

مونه شوشی اسمندنوك بو آورو بولغانده اسیلك، یانو بولغانی کورنوب تورا. بو آورو باشلانور آلدندن شوشی علامتلر بولا: آزمی کوبمی طیکو ـ ئوشو، بوونلرده بیگره‌ك‌ده بیلده هم آرقاده آورتو سیزله، قوصدرا هم باش آورتا. بو آورولر بارسی‌ده بر آطنه‌دن دورتکه حتی آلتی آطنه‌غه قدر دوام ایته. آورونڭ ایك قزو چاغنده خسته بولغان کشی یه قچقروب‌ده اوباطا آلماسلق بولوب، قاطی‌یوقلاب یاتا، یه بیك نق صاتاشوب ئه‌للہ نیلر سویلنوب، هر وقت اورنندن طورورغه طرشوب یاتا طورغان بولا. صیپنوی هم‌ڤازڤراتنی تیف کوب وقت یووشلی، کوب کشی طورا طورغان طنچق هوالی یورطلرده، خصوصا ناچار آشاب نرکلك اینکانده بولا مونه شونڭ اوچون بو تورلی تیف کوب وقت صوغش وقتنده عسکر آراسنده بولا، چونکه آنده تل‌گانچه آشاو بورده بولمی. نیچك طوری کیلسه شولای طاماق‌طویدروب طورولا، شولایوق بیك کوب اشچی جییلوب اشلی طورغان اورنلرده، کوز کوبی یا کهرلی هواده، یووش زیمل‌نکه‌لرده یه‌شانده یشراق بولا. مونه شونگ کوره‌ده، اوزینڭ بار طابهانی، بالالارینه آشارغه، تربیه‌لنورگه ...

ایتمیچه، ایسرتکج - آراق‌غه طوتوب بتره طورغان کشی‌لرده، شونی آوللرده بو آورونی ببک‌یش اوچراتورغه‌بولا. اینذی بو تیف آوروار بنك آراسنده‌غی آیرمای‌ده بر آز بلوب کیتیك.

Брюшной тифъ - قورصاق تیفی

بو تورلی تیف باشقه‌لارندن اوزینك اوزاق دوام ایتووی بلەن آیرولا. قورصاق‌تیفی، غالبا، اوچ، دورت آطنه‌لرغه قدر صوزولا. آورونك تلی باشدوق ئه‌الله نینذی پچراق توسلی بولا، صوکندن کیبه، بعضاً یارلاده؛ قورصاغی آزغنه کوبنوب طورا، قارننك اوڭ باعینه باره‌اق بلەن باصقانده آورتا. آورونك اچی کیبه، اچ کیتو وقتنده آورتو بولمی، آورو کونینه اوچدن اون مرتبه‌گه قدر حاجتینه چغارغه مجبور بولا. برنچی آطنه‌ده اسسیلك کیچ بلەن گنه قوّتلی بولا، ایکنچی آطنه‌ده — ایرته بلەن‌ده کیچ بلەن‌ده قوّتلی بولا، اوچنچی آطنه‌ده اینذی اسسیلك، عموما، آزایا، ایرته بلەن‌ده کیچ بلەن‌ده آرتق کوچلی بولمی. اسسیلك نی قدر قوّتلی، اچ کیتو نی چاقلی یش بولسه، آورونك شول قدر قوّتی آزایا، شول چاقلی نق حالسزلەنه؛ حتی آورو اورننده یاتقان کوبی اوز کوچی بلەن بر قابرعاسندن ایکنچی قابرغاسینه‌ده ئه‌یلەنه آلمی.

Сыпной тифъ - صیپنوی تیف

بو تورلی تیف ایکی آطنه‌غه طارتولا. آورووبنك دورتنچی یاکه بیشنچی کوننده آوروده قزل تیمره‌و (сыпь) ظاهر بولا، باشده بو آورونك قورصاغنده، صوکندن قوللرنده، کوکره‌کنده حتی بوتون تەننده بولا. بو تیمره‌ولر بورچه تشله‌گان اورن کبك بولوب طورا، فقط قزل طابینك اورطه‌سنده، بورچه تشله‌گانده‌گی کبك، قزل نقطه کملکه‌اورن بولمی. بو تیمره‌و تەنده ایکی کون مقدارنده‌غنه بلنوب طوراده آنناری

بته. اسسیلك هم باش آورتو، بو تیمره‌ولی تیف‌ده بیك نقلی - قوّتلی بولا.
۱۱ نچی، ۱۲ نچی یا که ۱٤ نچی کونلده گنه اسسیلك تمام بته، فقط آورو
بیك نق تیرلی. صاکفراواق (چوقراقلق) طنچسز صاناشو، گرچه هر
تورلی تیف‌ده بولسه‌ده، بو تیمره‌ولی تیف (СЫПНОЙ ТИФЪ) ده باشقه‌لردن
قوّتلیروك بولا.

Возвратный тифъ – قایتما تیف

بو تیف‌ده باشقه تیفلر کبك ظاهر بولا: طوکدرا، اسسیله‌ندره،
هر بر بووندن، خصوصا بیلده بیك قوّتلی آورتو بولا، صوصاتا، باش
آورتا، بعض وقت حتی تیمره‌وده کورنه شوشی حاللر بیدی کونلر
چاماسی دوام اینه‌ده، کینه‌ندن قوّتلی تیر چقا، شوندن صوك بوتون
آورو بتوب کیتوب، خسته سلامتلنه باشلی؛ لکن تیرله‌گاندن بیش
یا که جیدی کونلر اوتکاچ آورو طاغن ئلککیچه چیرلی باشلی، طاغن
بر ٥ — ٦ کوندن ئدلیگی قاطی تیر چقاده، طاغن آورو بتوب کیته.
شوشندی قایتش ایکی — اوچ حتی دورت مرتبه‌که قدر تکرار ایتلی،
شونك اوچون‌ده بو تورلی تیف‌نی «قایتما تیف» دیب روسچه
«ؤازؤراتنی تیف» دیب آتاغانلر.

منه تورلی تیفلرنك بو برندن آیرمالری شول تورلی. بولارنی
بلوده ضرر یوق، چونکه آورووینه قاراب دوالانو، هم خسته‌نی قاراو
طریقلرنده‌ده بر آز آیرما بولا.

بو تیفلردن دوالانو تقریبا بارسنده‌ده بر تورلی، چونکه بو
آوروولرنك برسینه قارشی‌ده، استعمال قیلغاچ‌ده سلامتلنوب، ترلوب کیته
طورغان دارو یوق. شوکا کوره‌ده بو آوروولرغه قارشی کوره‌شو
اوچون گنه دارولر استعمال ایتلی. تیف (تیر) وقتنده آوروولر اسسیلك،
قزولق بلان بیك بترنه‌لر. شوکا کوره بولارنك هر برسنده‌ده اسسیلکنی
کیمته طورغان سببلرگه مراجعت ایته‌رگه کیرك بولا. آورووده اسسیلك

ظاهر بولوب، اول صاتاشا، تلەسەنی طوری کیلدی شونی سوبلی باشلاسە، شوندوق آورونڭ باشینە صالقن، بوزلی صودە چلاتلغان چوپرەك قویارغە، هم شونی ممکن قدر تشراق آلماشدرورغە کیرەك. فقط چوپرەکدن صو آقماسون اوچون آنی بیك نق صغارغە تییش بولا.

بوتون تەننی زور توشەك یابماسی (простыня) کبك کیندر نەرسەنی صولاب، شونڭ بلەن توروргە کیرەك، بو کیندرنی قش کونی اوی اچندە برەر ساعت جلندروب طورغاچ یابارغە، جەی کونی ایسە صالقنراق صو بەن چلاتوب بیك نق ایتوب صققاننڭ صوڭندە یابارغە کیرەك. یووش یابما بلەن اوراغاندن صوڭ آورونی اوستندن جلی یورغان، آدیال، طون فلان بلەن یابوب اوراب قویوب، شول کویچە ٢ ساعت قدر طوتارغە تییش. آورونی شول تورلی ایتوب کونینە اوچ مرتبە صولی چوپرەككە توروركە، هم هر مرتبەسندە آوروغە، یارطی ربومکە قدر آراقی بیروركە کیرەك بولا. منە شول اش آورونڭ اسیلگن بیك آزاینا، لکن بیك مشقتلی بولمانغە کورە، هر وقت مونی اشلەب بولمی. بارندە یاخشیراعی آراقی، اوکسوس، طوزلی برگە قاطشدروب شولار بلەن آورونڭ بوتون تەنن اوواغە کیرەك. لکن هرحالدە اسیلکنی آزایتو اوچون آوروغە اچەرکەدە دارو بیروركە تییش. مونڭ اوچون آورونڭ اسیلگنە قاراب، کونینە بر یا اکی مرتبە مثقالنڭ التیدن بر ئلوشی قدر حیبین (хинин) اچروركە کیرەك. بو کوندە خینیسن آرزان هم قوتلیرەك (آنتیمیبرین - антифебрин) اسملی دارو طابلغان ایندی. بو دارونڭ ٨ مثقالی ٤٠ تین طورا. بو دارونی هر اچوگە خینینڭ یارطیسی قدر ننە، یعنی مثقالنڭ ١٢ دن بر ئلوشی قدرن گنە بیروركە کیرەك؛ بولارنڭ قایسن دوسەدە برسن آوروغە کوندز توش وقتندەراق بیروركە، ایکنچی مرتبەسن کیچ آلتی ساعتلر چاماسندە بیروركە تییش. آوروغە اچەر اوچون صاف صوغنە بیروركە، هم آنی بوطوملاب قنە اچرتوركە کیرەك، صوغە آزراقنە

موك جیلەگی (клюква) صووی قوشارغەدە یاری. آشار اوچون آوروغە، بیك صییق ایتوب صؤلی یارماسندن اؤیرە پشرورگە، آکارغە مای فلان قوشمیچە باری طوزغنە صالورغە تییش. ایك فائدەلیسی، تییشلیسی آوروغە سوت اچرتو. سوتنی بر اچکاندە یارطیشار استاکاندن کوننە اوچ استاکانغە قدر بیرورگە یاری. سوت بیرگاندە موك جیلەگی صووی بیرمەسکە تییش. آوروغە حال کرە باشلاماس بورون ایکمەك، کومەچ بیرورگەدە یارامی. خصوصا قورصاق تیفی بلەن آورغان کشیلرگە، اچەگیلرندە ششی بولغانغە کورە آور آشاملقلر بیرورگە یارامی. قؤتلیرەك آوروارنی، کونی بویی بر یاغینەغنە یاتماسون اوچون، وقت وقت ایکنچی یاق قابرغاسینە، آرقاسینە ئەیلەندروب یاتقرورغە تییش بولا. آنناری آورونك یاتقان اورننە آستندەغی نەرسە یوکلەنوب قالغان بولماسون، تیگز هم تازا بولسون، بوقسە اول آورونك تەنن بوزارغە ممکن. آورو یاتقان اویدەگی هوانی ممکن قدر صاف هم صالقنراق ایتوب طوتارغە تییش، مونك اوچون، بش - یش ایشکنی یا کە تەرەزەنی آچقالارغە، فقط اول وقت آورونك اوستندن اؤرترگە تییش بولا. قورصاق تیفی بلەن آورغان آورونك بوتون افراغاتن (چغارغان نەرسەلرن) مخصوص بر صاوتقە جییوب، آنك اوستینە хлористая известь سیبەرگە، یا کە دگت قویارغەدە صوڭندن ییرگە قازوب کومەرگە تییش. چونکە آندە قورصاق تیفی‌نك بوغنچلی آغولاری بولا، اگردە اول نەرسەلر صوڭندن سلامت کشیلر استعمال قیلا طورغان صوغە توشسەلر، آندن طازا کشیلردە قورصاق تیفی بلەن آورورغە ممکن. آورونی قاراب یورگان کشی، آوروغە طوتنغان صاین، آنـك اورنن توزەتـکان، یا کە ئەیلەندرگاندن صوڭ هـر مرتبەسندە اوزینك قولن یووارغە تییش. آورو یانینە حال بلورگە کیلـگان کشیلرنی کرتمەسکە، هم آورونی قاراوچی کشی اوزیدە کورشیلرگە، باشقە کشیلر یورطینە کرمەسکە

تییشلی، چونکه شول یول بلەن بوغنچلی آورو، کورشیلرگه، حتی بوتون آولغه طارالورغه ممکن. بعض وقتنی بی قدر اجتهاد ایتسەکدە آورو همانده اسسیلی، قزا، حالی بته، کوچکه - کوچکه‌گنه طن آلا؛ مونه شوندی چاقلرده آورونی نغتو اوچون برەر قاشق قدر آراقی بیرمیچه بولمی. آراقینی صاف کوینچه یا که صوغه قاطشدرو ب بیرورگه‌ده یاری، فقط کونینه باری اوچ ریومکادن آرتق بولورغه یارامی. مونه شوشی‌غنه آورغه بوتون اسسیلکه تورزوب ئوتکەرورگه قوّت بیره، اول شونک بلەن اسسیلک آزایمانعه قدر آرتق بونچوّمی طورا آلا.

مونه تیف (تیر) آورولرن دوالاو طریقلری، آورونی قاراو بوللاری شوشی. حالبوکه آوللرده اش بوتونلەی باشقه، شونک اوچون‌ده برەر آولده تیف آورووی بولسه، اول ایندی بوتون آولنی آقتارا باشلی. خصوصا آول کشیلرینک ایک کوبسی قورصاق تیفی بلەن هلاک بولوب بتەلر؛ چونکه آورونی قاری بلمی، آکارغه تلەسه نەرسه اچرەلر، ضررلی نەرسەلر آشاتالر. شوکا کوره آول خلقی اوچون بولارنک ایک قورقنچی قورصاق تیفی — брюшной тифъ در.

Оспа — چەچەك

یەش بالالرنی وقتسز قبرگه کرته طورغان بو مدهش آورو کمگه معلوم توگل! درست بو آورونی هر کم بلە، لکن آکاردن صاقلانو اوچون هیچ بر تورلی سببلرگه مراجعت ایتمیلر. مونن ایکی یوز یل چاماسی ئلك (۱۷۲۱ نچی یلده) آنگلیەده کارولنک اوز بالالرینه شوشی چەچەککه قارشی صاقلانو دارووی یبەرلگان، هم اول دارو فائدەلی‌ده بولوب چققان. چەچەککه قارشی اشل نەسی سبب، چەچەك بلەن آورغان کشی‌نک بوغنچلی آوروودن، بوغنچ نەرسەسن آلوب، سلامت کشی‌نک تیریسی آستینه شونی یبەرودن عبارت بولغان. لکن بو تورلی سبب

بعض وقتنی بیك قوّتلی چن چه‌چه‌کـکه سبب بولوب، کوب کشیلرنك وقتسز ئولوب کیتولرینه مانع بولماغانغه کوره، صوڭندن اول طاشلانغان. شول وقتلرده بر کـتونك صیبرلرینك جیلنلرنده (ایمچه‌کارنده) چه‌چه‌ك شش‌لری (صنقیلوری) بارلغی بلنگان، شول‌صیبرلرنی صاوا طورغان کشیلرنك قوللرینه‌ده شوندیوق صنقیلر چققان. آخرده شونسی معلوم بولغان، که قوللرینه بو صیبردن ئل‌کـکان چه‌چه‌ك چققان کـشیلرگه صوڭندن هیچ بر تورلی یوغنچلی چه‌چه‌ك یوقماغان. مونه شوشی تجربه‌گه بناءً قیلوب یوغنچلی چه‌چه‌ك آوروودن صاقلانو اوچون ۱۷۹۶ انچی یلده سلامت کشی‌نڭ تەنینه، صیبر چه‌چه‌گینك صووی ییبه‌رله باشلاغان هم شونڭ قطعی فائده‌سی معلوم بولغاچ، استعمالی حاضرگی کونگه قدر دوام ایتوب کیلگان. آندن باشقه ئلك برکشی‌گه ییبه‌رلـگان صیبر چه‌چه‌گی ئوزینڭ قوّتن هیچده یوغالتماو سببلی، آنی اوّلـگی کشی‌دن آلوب ایکنچی کشی‌گه ییبه‌روب فائده‌لانورغه‌ده یاری ایکانی معلوم بولغان. شولای بواسه‌ده بو چاقده نگی اوّلـگی بالانڭ باشقه تورلی ضررلی آوروون ایکنچی بالاغه کوچروده بیك احتماللی بولغانغه، حاضرگی کونده بو اصول تاشلانوب، فقط بزاو چه‌چه‌کی گنه ییبه‌روله‌در.

منه شوشی «چه‌چه‌ك صالدرو» بالانی یوغنچلی، قورقنچ چه‌چه‌ك آوروودن صاقلاب آلوب قالادر. آلدن صاقلاق چه‌چه‌گی صالدرلغان آوللرده یه برده یوغنچلی چه‌چه‌ك آورووی حاصل بولمی، یه بولسه‌ده بیك ضعیف بولا، قورقنچلی بولمی اما نی سببدن بولسه‌ده بالالرینه چه‌چه‌ك صالدرمی قالغان آوللرده، بیك کوب بالالر قبرگه کوچه‌لر، آندی آوللرده چه‌چه‌ك بیك دهشتلی بولا.

چه‌چه‌ك اوزی ایکی تورلی بولا: چن چه‌چه‌ك، یالغان چه‌چه‌ك. چن چه‌چه‌ك باشقه کوب آورولر شیکللی بیك قوّتلی طوڭدرو بلن باشلانا، شونڭ بلن برگه بعض وقت قوصدرغالی‌ده، صوڭندن بیك قوّتلی

اسسیلك پیدا بولا. آورروینك دورتنچی کونلرنده بالانك تەننده، بورچاق‌دن آزغنه زورراق قزل طاپ‌لر ظاهر بولا، بو قزل نەرسەلرنك اورتاسنده کچکنه‌گنه صنقی کبك اورنی بولا، صوڭندن بو صنقی بیك زورایوب اورتاسی چوقور بولوب کیته. بو قزل‌نەرسەلر ایك‌ئلك آورونك بوزینه (بینینه) چغالار، ایکنچی کوننی اول آرقاغه، موینغه، کوکره‌کـکه طارالا، اوچنچی کوننی قوللرغه، آیاقلرغه طارالا. بو قزل نەرسەلر چققاندن صوڭ آورونك اسسیلـگی بر آز کیمی توشه، هم آورو ٨ نچی کونگه قدر اوزن آر ولانغان کبگرەك سیزنه، اما ٨ نچی یا ایسه ٩ نچی کوندن صوڭ اسسیلك طاغن قوّتل‌نوب کیته، صنقی‌لر ئرن بلەن طولوب صنیلا هم کیبه باشلیلر. بوتون آورو ٤ آطنەدن ٦ آطنەغه قدر دوام اینه.

بالغان چەچەك‌ده صنقیلر کچکنه هم سیرەك بولالر، او زالری چوقرایوب طورمی، قزل طاپیلر بو تورلی چەچەك‌ده ایرتەرەك کورنوب تیزرەك بتەلر؛ شول طریقه بوتون باری ٢ـ٣ آطنه قدرگنه دوام‌اینه.

آول‌ده بعض کشیلر اویلاغانچه، چەچەك هیچ‌ده صووق آلدرودن حاصل بولمی، بلـکه هر وقت چەچەك صنقیسنده بولا طورغان یوغنچلی آغودن بولا. شونك اوچون‌ده چەچەك بلەن آورغان کشیلردن ممکن قدر براق بولورغه، آڭارغه سلامت کشیلر قاطشوب یورمەسکه، چەچەك بلەن آورغان بالالرنی قاراب یورگان کشی اوزن بیك طازا طوتارغه. صاوقلانوب یورورگه تییش بولا. آورونك کرلرن، چوپرەکلرن بەتونلەی آیرم صاوتده بیك اسسی، سلتیلی صودەغنه یووارغه کیرەك؛ آورونك کیم‌لرن، اورنلرن قویی کاربولوڤایا ڤادا — карболовая вода بلەن سیبوب (بر استاکان صوغه ٤ چەی قاشقی قدر قاربولوڤایا کیصلاتا) صوڭندن اوزاق جیلده، هواده طوتارغه تییش. آورونك اوزن کونینه بر نیچه مرتبه нутряное сало بلەن سورتورگه تییش، چونکه بو دارو یوغنچلی آورونك طارالوون آزایتا.

چەچەکنك اوزن دوالاو، آورونك اسیلکن، قزولفن آزایتو بلەن بولا. مونك اوچون آورونك باشینه صالقن کامپریس (صالقن صوغه مانلغان چوپروك) یابارغه، آورونك اوزن صالقنچەراق بیرده طوتارغه، تیف آورووندەغی کبك، بوتون تەنن بووش کیندرگه تورورگه، اچەر اوچون خینین یا که آنتیفبرین بیرورگه تییش بولا. بوچەچەك آورووندە آوریووش کیندر (یابما) بلەن تورو تیف که قاراغاندە‌ده آرتغراق فائدەلی. چونکه شول یووش نەرسەگه تورو سایەسنده آورونك اسیلکگی تیر یسینه جیبلغان قانی آزایوب، چقفان چەچەکلر کچکنه بولا، هم تیز رەك بتەده. خصوصا مونی آورونك بیتینه (بوزینه) بیگرەك دقت بلەن یابارغه تییش، چونکه شول واسطه بلەن آورونی شادرا بولودن قوطقارورغەده بولا. اگرده صنقیلر کیبه باشلاسه، اول چاقده آلارنی صاف нутряное сало بلەن بویارغه؛ قالن، قوری قوطرلارنی جلی قامپریس (согрѣвательн. примочка) بـلـەن چلاتورغه، یومشاتورغـه تییش (جلی کامپریس، چوپرەکنی اسسیرەك صوغه مانوب، صفوب جلی کوینه تەنگه یابو). آورغه کیبەگان، قوری قوطرلرن طرنارغه، قوبتارورغه رخصت بیرورگه یارامی.

Корь ـ قزامق

بو آورو ـ غالبا، ۲ یەشدن آلوب ۷ یەشینه قدر بولغان بالالرده کوب هم قورقنچی بولا، لکن سیرەکلەب زورراق کشیلردەده بولسەده قورقنچلی بولمی. سیرەکلەب جەی کونی بولسەده، کوبرەك صالقن وقتده کوز، قش، یاز کونلرنده بولا. بو آورو، قوتلی اسیلك، بوتون تەنده بولا طورغان قزل طاپی هم یوتەل بلەن جفالانودن عبارت. غالبا، ایك تمك طوماو هم یوتەل بلەن باشلی، یەش آغا، یاقتیغه قاراب بولمی، صوکره بوتون تەنده بورچاقدن زورراق قزل طاپیلر ـ قزامقلر ظاهر بولا، بو

طاپی‌لر سلامت طورغان تیری‌دن بیك آیرم آچق بولوب کورنوب طورالار. ایکی ئلك اول آورونك یوزنده بولا، صوگره بوتون تەنینه طارالا. بو قزامق چغووی اوزی بر تەولکه طارتلوب، آنك دوام ایتووی شول بر تەولکدن کوب آرتمی، صوگره اول آغاروب، تیری صویلا باشلی. اسسی‌لك قزامق چققان چاقده هم آنك دوام ایتکان مدتنده‌گنه بولوب صوگندن آزایا، بته. تیری صویلو، قوپتارلو ایکی آطنه‌دن صوك بتوب، آورو سلامتلنگانگه حسابلانورغه یاری، تیری صویلغان چاقده قزامقده، واق تنفس بوطاقلرینك ششو هم ئوپکه ششوده قوشلغای.

آورونی دوالاو آنی صالقن‌طوتو بلەن بولا: کوب کشیلر باگلش اویلا-غانچه، آورونی تورورگه، تیر چغارا طورغان نەرسەلر اچرورگه یارامی. اسسیلکنی کیمتو اوچون بوتون تەننی آراقی‌غه اوکسوس، طوز قاطشدروب شونك بلەن اووارغه کیرەك. اچەر اوچون قوری صاف صوغنه بیرورگه، آشارغه، صوئلی ئویرەسی‌هم سوت‌بیرورگه تییش. اگرده اسسیلك بیك قوّتلی بولسه، اول چاقده خینین یاکه (آنتیفبرین = антифебринъ) بیرورگه تییش؛ مونی بالالارغه مثقالنك اون‌ایکی‌دن بر ئلوشی قدرن، الوغلرغه مثقالنك آلتی‌دن بر ئلوشی قدرن بیرورگه. طوماو، یوتەل، اگرده‌بیك قوّتلی‌بولماسەلار، آلارنی‌دارولاب‌ده ماتاشورغه کیره‌کمی، اوزلری وقتی بلەن بتەرلر؛ اگرده ایندی کچکنه بالالارنك‌واق تنفس یوللری بوزولغان بولسه، اول چاقده یوغاریده تنفس‌یوللرینك آورووی طورسنده سویلەنگانچه، چارالارغه مراجعت ایتوب، آنده کورسەتلگان سببلرنی اجراء ایتو لازم‌در.

اسکارلاتینا (طاماق باقاسی).

اسکارلاتینا، بعض وقت بیك جیکل اوته طورغان بولسەده، غالبا قورقنچلی آورودن صانالا. اول کوب وقت آورونك اجلی یتوگه سبب

بولا، لیکن سیره‌کلب آوروب‌قنه قالوده بولعالی. اول کوبره‌ک به‌ش بالالارده بولا طورغان بولسه‌ده، الوغلرده‌ده سیره‌کلب بولسه‌ده اوچری. بو آورو، غالبا، بیك کینه‌ت، قاپلی باشلی. باشده آزغنه باش آورتا، بالالارنك یوتقان چاقلرنده طاماقلاری آورتا باشلی، آننری قوصدرا باشلی، بیك قزنلی اسسیلك آلوب کینه، هم بوتون ته‌ن قزامق ــ قزلچه بلن قابلانوب کینه. قزلچه‌لر ایك ئلك موبنده، کوکره‌کده ظاهر بولوب، صوڭره بیتکه هم بوتون‌ته‌نگه تارالا. قزلچه‌لرنك چیکلری بیك آچق بلنمی، آلار آقصل آلصو توسده‌ره‌ك بولوب کورنه‌لر. بعض وقت بو قزامق‌لر کچکنه یاکه زور قابارچق صورتنده بولوب چقالار، لیکن سیره‌کلب بعض بر اسکارلاتینا آوروونده قزامق برده بولمی. قزامق ته‌نده دورت کونلر طوروب صوڭره آغاراده بوتونلی بته‌در. اسکارلاتینا آوروونده برده بولمی قالمی طورغان دیه‌رلك ایکنچی بر نه‌رسه‌ده بالانك طاماغینه باقا بولو، توکرو‌ك بیزلرینك ششووی‌در. بو بیزلر اوزو‌نچه‌راق‌بولوب تلنك توبنده ایکی‌یاغنده بولا؛ مونه شول بیزلر ششوب زورایا. قابارالر، آلارنی آوزنی آچوب قاراغانده، بیك‌آچق‌کورورگه بولا. بعض‌اسکارلاتینا آورولارنده طاماق باقاسی عادی‌گنه بولا، بیز ششوب قارا قزل توسده کورنوب طورا؛ بعض برلرنده بیز اوستینه ارمچکلی نه‌رسه‌لر چقغان بولاده، صوڭندن اول نه‌رسه توشوب اورنی بیك یامان، صاصی ایسلی شش بولوب قالا طورغان بولا. موندی صورتده بولغان شش چرك باقا، یاکه دیفتیریت ـ дифтеритъ دیب آتالا.

اگرده طاماق ششی عادیگنه بولسه، اول ته‌نده‌گی قزامقلر بلن برگه بیك تیز بته؛ اما چرك باق ــ دیفتیریت بیك اوزاققه طارتلا، آنك اوچون مخصوص دوالانورغه‌ده تییش بولا. بر آطنه چاماسی اوزغاچ، آورونك تیریسی قوبا باشلی، شولای طاغن ایکی آطنه یاکه آرتقراق دوام ایته. اوچنچی آطنه‌نك باشنده یا که آخرنده کوب وقت آوروغه استسقا ــ водянка حاصل بولا؛ باشده آورونك یوزی ششه (قابارا)،

صوڭره آیاقلری، قورصاغی ششه، كوبنه، حتی بعضا صیبق نەرسه آنڭ باش، كوكرەك اچلریندەده جیلغالی. بو «ۋادەنكا» دیگان نەرسه ــ كوبنو. بۆیرەكلر ششودن كیلە، چونكه آنده بول حاصل بولمی باشلی. شول طریقه اسقارلاتینا بوتونسی بلەن آلتی آطنەلرغه چاقلی، بعضا آندن آرتققەده طارتلغالی.

اسقارلاتینادن دوالانو، اگرده آیرم برەر آورو بولماسه، باری بر ئەلیگنه یوغاری‌دە یازلغان آورولر كبك دارولانولا. هوای صاف طوتارغه طرشورغه، آورونی صالقنده طوتارغه، اچەر اوچون صاف صو، یا كه آزغنه ئەچكلتمەك نەرسه قاطشترلغان اچملك بیرورگه، سوت هم برەر تورلی یارمادن ئۆیره پشروب آشاتورغه تییش بولا. اگرده اسسیلك بیك قۆتلی بولسه، آورونڭ تەنن اوكسوس‌لی صو بلەن اووارغه یا كەیووش كیندرگەتورورگەتییش. اگرده قزامق ناچارچقوب، آورونڭ تەنی اسسی، آیاق قوللری صووق بولسه، اول چاقده آورونی بیك جلی صوبلەن قۆیۆب تورورگەده چەی‌اچرورگەكیرەك؛ شونڭ بلەن آنڭ چەچەكلری یرگەرەك چقوب، اسسیلگی اورطەچەلانادر.

دیفتیریت بولغانده، طاماقدەغی آقصل ششنی كونینه ایكی مرتبه یومشاق قانات یومالا بلەن эфкалиптовое масло سۆرتورگه هم طاماقنی شالقی، یا كه راماشقا صووی بلەن چایقارغه كیرەك. (بر استاكان صوغه بر آش قاشقی‌شالقی یا كەراماشقا صالوب بر چەی قاشغی‌بورنی كیصلاتا ــ борная кислота ده قوشارغه كیرەك.) طاماقنی بوتونلەی طازاروب شش قایتقانغه چاقلی چایقارغه تییش.

طاماقدەغی شش تیررەك قایتسون اوچون، آنی мѣдный купо- росъ كیسەگی بلەن سورتورگه؛ طاماقنی‌طازارتو اوچون ایەك آستینه جلی صولی چوپرەك یا كه پربیارقه قویارغه كیرەك بولا، چەینیكدن بولسه، جلی بوو ــ паръ ایسنەوده بیك فائدەلی. كوبنوگه قارشی آورونڭ بیلینه گارچیچنیكلر قویارغه، آورونی بیك جلی صوده قویندروب

طون فلان کبك جلی نەرسەگە تۇرۇب بوزیلا چەچکەسن бузинный цвѣтъ قاینانوب اچرورگە ــ تیرلەتورگە تییش، کوبنو بتکاندن صوك آوروغە سوت، بومورفاشیکالی فائدەلی نەرسەلر آشانورغە، توشکی هم کیچکی آشلر آلدندن آپتیکادن آلوب водная окись دیگان دارونی بیرورگە تییش. (مونی پراشوق حالندە پچاقنك ابك اوچینە ئلەکان مقدارده ــ بر چمتم چاماسی بیرورگە کیرەك بولا).

IX

Болѣзни кожи. تیری آورولری.

تیرینك شێشوی (سرخباد) ــ تمری پشو ــ یووش تیمرەو ــ قچیقان بیرگەگی ــ قوطرو ــ تچو.

سرخباد ــ Рожистое воспаленіе кожи روسچە рожа دیب آتالا طورغان بو آورو یوغشلی آورولر جملەسندن، یعنی آدمنك تەنینە کچکنە، عادی کوز بلەن کورنمەسلك واق یوغشلی قورطلر ئلگودن حاصل بولا طورغان آورولردن صانالا. بو سرخباد یوغنچی بیگرەك جراحتلرگە نق یابشا طورغان بولا. مونە شونك اوچون‌دە جراحتلرنی گنە توگل، حتی هر بر کچکنە صویلغان، طرنالغان بیرلرنی‌دە هواغە کورسەتورگە یارامی، چونکە هوادن طوزان بلەن برگە شوندی آغولی قورطلر ئلەگورگە ممکن. بیك کچکنەگنە جراحتلردن‌دە بعض کشیلرنك ئولوب کیتکانلیکلرن هر کم ایشتکانی باردر؛ بولار بارده شول «روزا» یوغنچینك تەنگە، جراحتکە ئلەگوندن بولا، شونك اوچون آکاردن بیك صاقلانورغە تییش.

روژا ششی منە شوشی صورتدە ظاهر بولا:

آورغان کشی بیك نق طوکا، اوشی باشلی، صوکره بو اوشو، قزو. اسسیلەنو بلەن آرالاش ،ولا باشلی. شونك بلەن برگوك تەننك فایدە بولسەدە بر یبرندە باشدەراق آنصو قزل نەرسە حاصل بولوب، شول

نه‌رسه بارا بارا قارا صو قزل توسکه ئه‌یله‌نه؛ بو قزلچه‌غه آزغنه بارماق بله‌ن باصساك ده قزللغی بته، لکن بارماقنی آلو بله‌ن طاغن بلنه؛ بو قزل اورن غایت آورتا طورغان بولا، خصوصا یابولمیچه آچق هواده طورغانده بیك آورتا؛ شوشندی قزلچه بوتون ته‌نئ کوچوب ـ کوچوب یوری ـ طارالا طورغان بولا، حتی اول آقرنلاب بوتون ته‌ننی چولغاب آلا؛ قزلچه بار مدتده آورو بیك اسسیله‌نه، بیگره‌ك آورونك باشی آورتا. روژا ششی بولغانده، البته، کشی‌نك تیری‌سی‌ده ششه، مونی آورولی کشی‌نك یوزنده بیك آچق کورورگه بولا. کوب وقتنی بو روژا ششی ایشته طورغان یوللرغه کروب آندن می جار یسینه کوچه. اول چاقده آورو صاتاشا باشلی، اوزینك همه حسی یوغالا. ته‌ننك باشقه بیرلری روژا بله‌ن آورغان شیکللی باشنك چه‌چ ارسکان ئلوشی‌ده آورورغه ممکن، مونی باشنك ئه‌رنوودن، آورتوودن بیك آچق بلورگه بولا. روژا بتکان اورنلردن ایك ئتك قزللق یوغالا، آننری ششی قایتا، آزراق قچتا باشلی‌ده تیری قوبا.

روژا ششن اچکی هم طشقی واسطه‌لر بله‌ن دوالیلر. اچکه استعمال قیلا طورغان دارولاردن ایك باشده اچه‌گی‌لرنی طازارتو اوچون اچ کیته‌ره طورغان برور یاخشی دارو اچه‌رگه تییش، مثلا ایکی آش قاشغی قدر کاستور روژی ماصلا ـ касторовое масло یا که بر آش قاشغی قدر آنگلیسکی طوز ـ англійская соль (صوغه صالوب) اچه‌رگه تییش بولا، لکن مثقالنك ١٢ دن بر ئلوشی قدر каломель یا که сладкая ртуть بیگره‌ك ده یاخشی. اسسیلکگه قارشی کونینه ایکی مرتبه مثقالنك آلتیدن بر ئلوشی قدر خینین (хининъ) یا که آنتیفیبرین = антифебринъ بیرورگه کیره‌ك. طشقی سببلر اوچون، نادان خلقده یورتوله طورغان ضررلی نه‌رسه‌لرنی استعمال ایته‌رگه یارامی. حاضرگی کونده ایك مقبول اصول تیرینك طشبده قزلچه اوستینه صاقن صولی چوپره‌ك یا که چوپره‌کنی کاربولوژی صو (карболовая вода) غه

مانوب، یابودر. اگرده (نادان خلق اوبلاعانچه) آگارغه صو تیدرورگه یارامی دیب اوبلاسه‌لر، اول چاقده آنی کونینه ایکی مرتبه کوك تریکمش مایی ــ сѣрая ртутная мазь بله‌ن بویارغه، یا که برچوپره کـکه شوشی ماینی بویاب کونینه ایکی مرتبه شش اوستینه یابارغه کیره‌ك. اگرده تریکمش مایی بولماسه، اول چاقده چوچقه مایی بله‌ن مایلارغه‌ده یاری، بو مای گرچه، بوغنچلی آوورونی بتره آلماسه‌ده، اسسیلکنی آزایتا، تیرینی هوانك تأثیرندن صاقلی. باش میینك یاربسنده‌غی ششنی دوالاو حقنده ئلگه‌ری سویله‌نوب ئوتلگان ایدی...

Ожога ــ پشو

مونی یاخشیلاب آگلاو هم دوالاو اوچون اوچ تورلیگه (اوچ درجه‌گه) آیروب یورته‌لر.

برنچی درجه‌ده پشو ــ تیری قزاروب آزغنه قاباروب، بیك ئه‌رنتوب طورغان حالده‌گنه بولا. بو تورلی پشو، فوری هم برافندن تأثیر ایتکان اسسیلکدن، یا که اوزاق دوام ایتمه‌گان بووش اسسیلکدن (بوو، اسسی صو) بولا.

ایکنچی درجه‌ده پشو ــ تیرینی کوته‌روب قاباروب طورغان قووق حالنده بولا. بو قووقلر تورلی زورلقده بولوب، اچلری صییق، شفاف نه‌رسه بله‌ن طولغان حالده، بعضیلری یارلوب، قزل تیریگه یابشوب طورغان حالده بولالر. بو تورلی پشو بولغانده تیری بیك نق، تونزه آلماسلق درجه‌ده آورتا. بو تورلی پشو، فوری اوطقه کویودن، یا که اوزاق اسسی صو، پار کبك نه‌رسه‌لرگه پشودن حاصل بولا.

اوچنچی درجه‌سی ـ ته‌نگه ئریگان معدن (قورغاشن، تیمر یاکه باشقه نه‌رسه‌لر) قویلودن، هم بیك اوزاق اوطقه کویو، اسسی صوغه پشودن حاصل بولا.

منه شوشی کورسه‌تلگان حالل‌رنی قاراب قوری تیری‌گنه پشه، ایت هم سویه‌کلرده پشه، کوبوب ضررلانا آلا.

قوری اوطقه کوبگانده تیری‌نڭ اوستی قوقفرت، قارا توسکه کروب قالا، یووش اسسیلک‌دن پشکان بیر صارغلت آق، قانسز توسده بولوب، هیچ نه‌رسه سیزمی طورغان، ئولگان حالده بولا. اگرده بر کشینڭ بوتون ته‌نینڭ اوچ‌دن بر ئلوشی قدر بیری قوّتلی صورتده اوچنچی درجه‌ده پشو بله‌ن ششکان بولسه، اول کشی‌نی ئولم‌دن قوتقاروب آلوب قالو ممکن بولمی ایندی.

پشکان بیرنی دارولاو اوچون کوب واسطه‌لر بار. بولار هر قایوسی تورلی تورلی پشوارگه یاراسه‌لرده هر تورلیسینه فائده‌لی بولووی آرتق تصدیق ایتلمه‌گان. شونڭ اوچون پشونڭ نی درجه‌ده ایکانن آچق بلوب، دوالاوده شوڭا قاراب بولورغه تییش بولا. هر تورلی پشوگه‌قارشی فائده‌لی نه‌رسه، پشکاچ‌ده‌تیریگه قان‌توشونی قایتارو اوچون، اسسیلک‌که قارشی صالقنلق استعمال ایتو. لکن صووقلق چن صووق بولورغه، آورغان بیرنی، البته، صالقنایتور درجه‌ده بولورغه تییش. مونڭ اوچون بوز، قار، صالقن صودن باشقه چاره یوق. آندن باشقه ایکنچی درجه‌ده پشکان چاقده، قووق‌لر بارلوب، پشکان تیری کورنوب طورغانده، یابقدن چوپره‌ك بیك تیز کیبوب یابشسه، قوبناروب آلو آورونی بیك ره‌نجته طورغان بولا. شونڭ اوچون بو تورلی پشو بولغانده بوتونل‌ی، ممکن بولسه، ته‌ننی‌گنه صالقن صوغه طغارغه تییش، ممکن بولماسدی بیرده بولغانده، چوپره‌ك بله‌ن یابوب قویارغه‌ده، آنی ایکنچی قوبناروب آلمیچه، اوستندن صالقن صوغنه قویا طورورغه تییش.

برنچی درجه‌ده پشو، ایك جیکلی بولغانغه، آنی نیندی دارو بله‌ن بولسه‌ده دوالاب توزه‌تورگه ممکن، آرتق قورقنچلی توگل. شوڭا کوره صالقن نه‌رسه یابوب، اسسیلگن، قزللقن قایتارغاننڭ صوڭندن پشکان بیرگه، چوچقه مایی، آغاچ مایی کبك، بره‌ر تورلی مای سورتورگه باری.

ایکنچی درجه‌ده پشو بولغانده دوالانو اول چاقلی اوکای توگل. مونده صالقن صودن باشقه، صاف صودادن (بر استا کان صوغه بر چه‌ی قاشمی قدر صالوب) پریه‌وچکا باصارغه، یعنی چوپره‌کنی یاکه طازا مامقنی شوکا چلاتوب یابارغه کیره‌ك بولا، صوکندن شول چوپره‌کنی، مامقنی آلمیچه‌غنه اوستینه شولوق صودانی صونی‌غنه صالغالارغه کیره‌ك. اگرده یاقنده صودا بولماسه، تابولماسه، اول چاقده به‌ره‌نگی، یاکه کیشر تویوب یابارغه‌ده یاری، فقط برسی کیبکاچ بوته‌ننی آلماشدروب قویارغه کیره‌ك. شولا بوق کیندر مایی بل‌ن از بیز صوون (льняной масло и известковая вода) برتیکز قوشوب شونك بل‌ن یابارغه‌ده بولا. بو قوشمنا پشکان بیرنك تیزره‌ك کیبوب توزه‌لووی اوچون‌ده فائده‌لی. окись цинка, свинцовыя бѣлила, дубильная кислота, танинъ لارنك برسن بر مثقال قدر آلوب ۸ مثقال صاف چوچقه ماینه قوشوب، شونی سورتکانده‌ده یاخشی فائده‌لی چعا.

اوچنچی درجه‌ده‌گی پشوگه قارشی چاره‌لر ایتو، تگیلر بنه قاراغاننن طاغن‌ده آورراق. مونده صووق صولر بل‌ن ته‌ننك پشکان بیرنده‌گی ئه‌رنو، قزونی بر آز باصقاننك صوکنده‌اوق، پشوب بوزولغان ئولـگان ئلوشن آیروب طاشلارغه، مونك اوچون‌ده هر اوچ ساعتده بر مرتبه آلماشدروب جلی کامپریس یابارغه کیره‌ك بولا. ته‌ننك پشوب ئولـگان قسمی چریمه‌سون، ایسل‌نمه‌سون اوچون، آکارغه کونده بر مرتبه اییودافورم (іодоформъ) سیبه‌رگه، یاکه «کاربولوۋی ۋادا دن پریه‌وچکه باصارغه، یعنی کاربولوۋی ۋاداغه چلانوب چوپره‌ك یابارغه کیره‌ك بولا. پشوب ئولـگه‌ن بیری ئوزلوب توشکانگه قدر شولای دوام اینه‌رگه تییش. ئولـگان ئلوشی توشکاچ صوکندن کاربولوۋایا ۋادا (карболовая вода)غه مانلغان مامق بل‌ن گنه به‌یل‌رگه تییش. بعضا بیك قوّتلی، تیره‌ن پشکان چاقده، آورونك حالن بتره، ضعیفل‌ندره طورغان درجه‌ده ئرنل‌ب آغا طورغان بولا؛ آندی وقتده بورزشدره، کیبدره

طورغان دارولار استعمال ایته‌لر؛ ایکی آش قاشقی قایناغان صوغه یارطی مثقال له‌پیس (ляписъ) صالوب شونی سورتورگه، یا که میدنی قوپاروص (мѣдный купоросъ) کیسه‌گی بله‌ن سورتورگه تییش.

Мокнущій лишай - یووش تیمره‌و

بو تیری اوستنده بیك یش اوچری طورغان آورولردن؛ بو هر تورلی یه‌شده‌گی کشی‌ده هم ته‌نك هر ییرنده بولا آلا، لکن کوبره‌ك اول قولده هم باشده بولا. یووش تیمره‌و یوغنچلی آورو توگل، اول نیندی بولسه‌ده بره‌ر تورلی تیری‌گه تأثیر ایته طورغان طشقی سببلردن حاصل بولا، اسسیلکدن، یووشلکدن، اشقلودن، آغودن هم دوکتورلرغه آچق معلوم بولماغان بر اچکی سببدن‌ده حاصل بولا؛ مثلا، کر جووچی، صابون پشروچی، آش پشروچی کبك خاتونلر کوبره‌ك شوشی یووش تیمره‌و بله‌ن جفالانالر. بونه‌رسه اوزینك ته‌ن اوستنده اوزاق یه‌شه‌وینه هم نه‌نك قایسی اورنده بولووینه قاراب تورلی کورنشده بولا.

اول باشلاب حاصل بولغان چاغنده صییق نه‌رسه بله‌ن طولی وانغنه قووقچقلردن عبارت بولا؛ بوقووقچقلر یارلوب اچنده‌گی صاری صولری چغاده صاری قابق بولوب کیبه. موندی تیمره‌ونی بیك کچکنه بالالرنك بیتلرنده هم باشلرنده بیش اوچراتورغه بولا.

ایکنچی تورلی، قالن تیری اوستنده بولغانده قووقلر بیك تیز یارلمی، اچنده‌گی صییقلق قویرا، یارلغاننك صوڭنده ده آلار یاخشوق قالن یه‌شکلت صاری قابق حاصل ایته‌لر. یا که شوشی قابق توشکاچ تیری قوروب، یارغالانوب قالا هم صویلاده.

یووش تیمره‌ونك بو تورلری هر برسی بیك قچتا طورغان بولالر، آورولر آلارنی قاشومیچه چاق توزوب طورا آلالر. اگرده ته‌ننك بر ییرنده صنقیلی، یووشلی، قچتا طورغان، قابارچقلی قزل تیمره‌و بولسه،

اول یا گاعنه حاصل بولعان ئوتکن تیمرەودن صانالا. اگرده تیمرەو بیك آرتق بووشلنمەسە، بلکه طشدن قابقلری توشکەلەب، یارغاقلانوب طورسه، قچتووی‌ده آرتق قوّتلی بولماسه، موندی تیمرەولر کوبدەنگی ایسکی بولا. تیمرەونڭ قایسی نوعدن ایکانن بلوده ضرر یوق، چونکه آنی شول نوعسینه، صفتینه قاراب دوا ایتلە، دارولار تعیین قیلنادر. عموما بو بووش تیمرەونی دوالاو اوچون، ممکن بولسه، آنڭ اصل سببن ازلەب طابارغه تییش. مونڭ اوچون آورونڭ نی بلن مشغول بولغانن بلورگه، آورونڭ طشقی تەنینه ضرر ایته طورغان هر بر سببلرگه دقت اینەرگه تییشلی. اگرده آورو اوزینڭ تەنینه نیچك بولسەده برەر تورلی تأثیر اجراء ایته طورغان، اوط، صو، آغولی نەرسەلر بلن مشغول بولسه، اول چاقده، وقتلی‌غنه بولسه، آنڭ بو اشن طوقتاتورغه تییش. اگرده بووشلی تیمرەو زالاطوغالی بالاده بولسه، اول چاقده آنڭ ضعیفلگینه دقت اینەرگەده، طشقی سببلردن باشقه، اچکه استعمال ایته طورغان دارولارده بیرورگه تییش بولا.

بووشلی تیمرەوگه قارشی طشدن دارولاو اوچون استعمال ایتلە طورغان نەرسەلرنی ایکی نوعگه ابرورغه تییش: آلارنڭ بر نوعسی باری‌ده تیرینی یومشاتا، طنچلاندرا طورغان دارولار؛ ایکنچی نوعسی باری‌ده تیرینی ئەرتنه، آکا تأثیر ایته طورغان دارولاردن عبارت؛ برنچی نوعسی، اونکن بووش تیمرەوگه قارشی، ایکنچی نوعسی ایسکی، دواملی تیمرەوگه قارشی استعمال ایتلەلر.

یومشاتوچی دارولردن صانالا:

۱) صو. بو صو قچتو، اسسیلەندرو بولغانده، صافلاندروچی پربیوچقه حالنده؛ یومشاتو هم قالن قابقلرنی کیتەرو اوچون، جلی کامپریس حالنده استعمال ایتلە.

۲) مایلر. مایلر یومشاتو، ئەرنوگان تیرینی طنچلاندرو، قاطی

قابقلرنی یومشاتوب قوبتارو اوچون استعمال ایتل. بالالرنڭ بیك نچکه بیرلرنده تیمره‌و بولغانده، آق، قایماق مایی سورتورگه، ایسکی، بورونغی تیمره‌ولر، خصوصا باشده بولغانده، بالق مایی سورتو فائده‌لی.

٣) هر بو طارتا، بوروشدره، کیبدره طورغان دارولر. (مثلا، دوبیلنی کیصلاتا — дубилная кислота، قورغاشین آغی — свинцовыя бѣлила، تسینقه آغی — окись цинка، آق اوطورغان توری کمش — бѣлая осадочная ртуть هم باشقه‌لر.

بولارنڭ قایسن بولسه‌ده برسن بر مثقال مقدارنده آلوب ٨ مثقال مقدارنده نیندی بولسه‌ده بره‌ر تورلی مایغه قوشوب، شونڭ بلن کوننه ایکی اوچ مرتبه تنه‌نڭ تیمره‌ولی یرن سورتورگه کیره‌ك. خصوصا свинцовая هم цинковая مازلر بیك فائده‌لی.

تیرینی اثرله‌ندره طورغان دارولاردن:

١) صاف دگت. بو بیك ایسکرگان، قوری، قوپرچقلانوب طورا طورغان تیمره‌ولرگه بیك کیلشه، آنی یه اوزن‌گنه، یه بره‌ر مایغه قوشوب سورته‌لر.

٢) یه‌شل صابون‌ده شولای‌اوق کوبده‌نگی، ایسکی تیمره‌ولر اوچون استعمال ایتل؛ آنی تیمره‌ولی یرگه سورته‌لرده صوڭندن یووب آلالر. آندی تیمره‌ولرگه کوب وقت، بر ئلوش دگت، بر ئلوش یه‌شل صابون، ایکی ئلوش آراقی اسپیرتی قوشوب استعمال ایته‌لر. بو کورسه‌تلگان دارولر، تیمره‌ونی بترو اوچون بیته‌رلك نه‌رسه‌لر، فقط آلارنی طوتا بلورگه‌گنه کیره‌ك. مایلرنی تیمره‌ونڭ قابقلرن یومشاتوب قوبتارغاننڭ صوڭنده‌غنه سورتورگه کیره‌ك، بوقسه اول مایلر هیچده تأثیر ایتمی. ئه‌رنوگان، یووش تیمره‌و اوستینه آغولی نه‌رسه‌نی (یه‌شل صابون) استعمال ایته‌رگه یارامی. بلکه آنده مایلی بوروشدره طورغان نه‌رسه سورتورگه کیره‌ك.

بعضی وقتنی تیری ماینی کوته‌ره آلمی. اول مایدن طنچلانو توگل، بلکه طاغن نغراق ئه‌رنی باشلی. آندی بولغانده ته‌نگه فوری صالقن صودن، یا که دارولار قوشوب پربموچقا یابارغه کیره‌ك، یا که ایکی مثقال کراخمال، بر مثقال свинцовыя бѣлила یا که окись цинка قوشوب شونی سیبه‌رگه کیره‌ك.

زالاطوخالی بالالرده‌غی تیمره‌ولرگه قارشی بارندنده فائده‌لی دارو бѣлая осадочная ртуть دن یاصالغان مای.

قچتقان بیزگه‌گی — Крапивница

بو آورو غالبا اورطا یه‌شلی الوغ کشیلرده بولا، لکن سیره‌که‌ب بالالرده هم قارطلرده‌ده بولا. بو قچتقان بیزگه‌گی حاصل بولغانده، باش آورتا، آزغنه طوکدرا، عمومی حالسزلك بولا. آنناری صوڭ بعض اعضاده یا که بوتون ته‌نده قزل، قالقو بولوب، اورطاسی بیگره‌کده قالقو هم آقصل بولوب، طورا طورغان طاپلر (قزاچه‌لر) حاصل بولا. بو قزل طاپلر قچتقان چاقغانده حاصل بولا طورغان قابارش‌قه بیك اوخشی، آنڭارغه شونڭ اوچون «قچتقان بیزگه‌گی» دیب آتاغانلرده. اول باشلاب حاصل بولغانده، قزاچه‌لری چققانده بیك نق قچتا، آورو قاشومیچه برده توزوب طورا آلمی. بر نیچه ساعت طورغاچ، بو قزلچه‌لر بته‌لر — یوغالالر، لکن ایکنچی کوننی شول اورنغه طاغن ئلککی توسلی بولوب چقالار

شول طریقه بعض وقتنی بر نیچه آیغه قدر دوام ایته. بو آورونڭ سببلری تورلیچه: بعض وقت اول صووق آلدرودن بولا، بعض وقت بیر جبله‌گی، قصلا کبك نه‌رسه‌لر آشاودن بولا، بعضا خاتونلرنڭ عادتلری ئوزگه‌رودن، بعضاده اوتکن کاتار ژبلودکدن بولا.\

قچتقان بیزگەگن دوالاو آنڭ سببینه قاراب بولا: صووق آلدرغاندن بولغانده، بوتون تەننی اسپیرت، اوکسوس بلەن اشقو، آنناری تیرلەته طورغان نەرسەلر (بوزینا، جوکه چەچکەسی) اچو بلەن توزەلورگە ممکن. کاتار زیلودکدن بولغانده، ئلك شونی دوالارغه کیرەك: آوروغه صودا، صووی اچرورگه، гореча آچی طوزلی نەرسەلر استعمال ایتمەسکه تییش بولا. بو آورونڭ قچووون قایتارو اوچون تەنگه آغاچ مایی یا که صو بلەن اوکسوس سورتورگه کیرەك.

Чесотка — قچو

بو آورو عادی کوز بلەن کورنمی طورغان، فقط میقراسقوب آرقلی‌غنه کورنه طورغان بنچه — клеща نڭ تیری اوستندەگی برقاتلاو آستندن یروب یوروندن بولا. تیری آستندن تازوب کوچوب یوری طورغان باری آنا قورطلقمه؛ اول اوزی یروب یورگان یوللرغه کوندەلک یمشەردن ایلی یومورقا صالا. شول نەرسەلر اورینڭ تیری آستندە یوروشی بلەن آوروی طنعیسزلی هم قچندرا. بو نەرسه یومورقالار صالوب نسلن قاندرا بارغانغه کورە. بورلی دارولار سورتوب زور، ایسکی بنچەلرنی اوترگاندە، آلارنڭ یاکادن حاصل بولماوینه، یمەش قورطلرنڭ دە بوغ‌رویمه اشانوب بولمی. قچو، قوطر آورووینڭ نیدن بولمانن بلگاچ ایندی، آنڭ بلەن آورغان کشی یانینه ایکنچی سلامت قچوسز کشینی یاتقرورغه یارامی.

قچو آورووینڭ علامتی قوری قچتو، قاشیودەغنه توکل، آننن باشقه طاغن، بنچه بارلغینه شبهەسز دلیل بولغان علامتلرده بار. قچتقی بنچه اوزینه یوللر صالو جیکلرەك، یومشاغراق بولغان اورنلرده بولا؛ آنلی اورنلر: بارماق آرالاری، کوکرەك، قولتق آستی، قولباشنڭ هم بوط بوبینڭ اچکی یاقلری. مونه بو یرلرنی قاراغانده تیری اوستندە بیك نچکەگنه یول — یول بولوب قالقوب طورغان صزقلر کورنه، بو

صزفلر تیری آستنده‌غی بنچه‌لرنك ئزندن باشقه نه‌رسه توگل. آندن باشقه موندی یبرلرده ئزنلی صتقیلرده برلا. مونه شوندی علامتلرگه طوری کیلگان قرطرنی کورگاچ، آنك قچنقی بنچه‌سندن ایکانن آچق بلوب، شوکا مناسب دوا استعمال ایته‌رگه کنه قالا. بنچه‌گه قارشی بیك کوب دوالار بار، آلار ایکی، تورلی آغولی، هم ناچار ایسلی بولالر. آغولی دارولر تیربنی اویوب بنچه‌نك بولن آچالار، ایسلی نه‌رسه‌لر ایسه آلارنك بوولوب ئولولرینه سبب بولالر. آغولی دارولار چه‌ل‌سندن صانالا هر بر قاطی اشچولچ (سلتی) لر (پاتاش — поташъ)؛ ایسلی دارولردن сѣрный цвѣтъ، کیراسین، بینزین، پیروڤبیانسکی بالزه‌م، آنیسوڤیه ماصلا — анисовое масло هم باشقه بیك کوب نه‌رسه‌لر، عادتده ۲ ئلوش сѣрный цвѣтъ، بر ئلوش صاف پاتاش هم سیگز ئلوش چوجقه مای؛ شوشندن یاصالغان مای بلن آورونك بنچه‌لی بیرن سورتوب شول کوینچه، بومیچه اوستینه کیینده‌لر. قوونی باشده‌راق سزوب آلوب صتقیلر کوبه‌یمه‌س بورون دارولاغانده، شوشی مایی بیك قویی قالن ایتوب سورتکانده‌ده آوروغه ضرر بولمی، اوچ دورت مرتبه سورتوده بوتونله‌ی بته‌رگه‌ده ممکن. اگرده اینده‌ی صتقیلر چقوب، تیری سوب بوزولغان قاتقالاغان بولسه، اول‌چاقده ایك ئلك آورونی منچه‌غه کرتوب قاطقان قوطرلرن یومشاتوب یوغاننك صوگنده‌غنه تگی ماینی آزغنه ایتوب سورتورگه کیره‌ك. کوب وقت موکا قارشی بوته‌ن، بره‌ر اولوش صیرنی سؤیت هم دگت که ایکیشه‌ر اولوش یه‌شل صابون هم چوجقه مایی قوشوب یاصالغان بر دارو یاصاب سورتوده فائده‌لی حفا.

X

Леченіе ранъ. — جراحتلرنی دارولاو

اگرده بره‌ر کشی‌نك طشقی اعضاسنده، طشقی بر سبب بله‌

تەنینك بوتونلگینە ضرر کیتروراك برەر بوزولش حاصل بولسە، شوڭا جراحت دیب آتالا؛ اگردە اچکی بر سبب بلەن اعضاسینك بوتونلگینە ضرر کیلسە، آنسی ایندی شش — язва دیب آتالا.

جراحت تەننك طشقی یاغندن تأثیر ایتکان برەر تورلی نەرسە، قورال فلان بلەنگنە حاصل بولا. یازۋا ایسە کشینك باشقە برەر نەرسە بلەن اچدن آورووندن بولا. مثلا، اگردە بر کشی اوزینك قولن بالتا بلەن کیسسە، یاکە قابرغاسینە سەنەك قادالسە، آندە جراحت حاصل بولا. اگردە برەونك آیاغی کوبدندن صزلاب بورروب، بر بیرندن قاباروب چقوب شش حاصل بولسە، ئرتلەسە، شول توزەلەی یورسە، — اولچاقدە بو نەرسە «یامان شش — язва» دیب آتالا.

جراحت نیدن حاصل بولغان بولسە، شونك بلەن آتالوب یوری؛ کیسلگان، جرطلغان، قادالغان، بەرلگان، قصلغان، آطلغان جراحت کیسلگان جراحت هر بر کیسە آلا طورغان ئوتکن نەرسەلردن، پەکی، پچاق، پیالا... دن حاصل بولا.

آشا کیسلگان جراحتلر آور قورالّلر بلەن قوّت بلەن صوغلودن بولا. قلچ، زور پچاق، بالتادن.

قادالغان جراحتلر، سونگی، خەنجەر، سەنەك هم باشقە هر بر اوچلی نەرسەلرنك قادالووندن حاصل بولا.

اوزولگان، جرطلغان جراحتلر، غالبا، ماشینالاردن حاصل ایتلە: ماشینا طرناقلری، باشقەچە ئلکتروب طارتا طورغان نەرسەلردن.

بەرلگان، قصلغان جراحتلر تەنگە نیندی بولسەدە بر آور نەرسەنك قوّت بلەن کیلوب توشووندن، هم آنی صتوب ایزووندن ایمگەتووندن بولا.

آطلغان جراحتلر، ملطق، آلتاتار کبك اوط بلەن آطلغان قورالّلردن پیدا بولا.

موندن باشقە طاغن تشلنگان جراحتلردە بولا؛ لکن اول آغوسز

حيوان طارفندن تشلەنگان بولسە، قادالـودن بولغان جراحتلر جملەسندن حسابلانوب، آلار كبك دوا ايتلە.

حاضر جراحت حاصل بولو بلەن، تەننڭ بر ييرى بوزولو بلەن، شوندوق اول ييردن قان كيلە باشلى. اول قايدن كيلە؟

قان يورەكدن كيلوب تەننڭ همە ييرينە طارالغان طامر گوبشە اچندە بولا.

شول قان طامرلرى غايت واق طارماقلرغە آيرلوب تەننڭ هر بر نقطەسينە، هر ييرينە طارالغانلر. يوغارىدە ئەيتلگانچە بولارنڭ يورەكدن كيلە طورغانلرى ـ قزل قان طامرلرى بار؛ تەننڭ هر ياغندن يورەككە كيرى قايتا طورغان قارا قان طامرلرى بار. بولارنى، جراحتدن آققان قاننى طوقتاتا بلو اوچون آيروب بلورگە كيرەك بولا.

اگردە جراحتدن قان سوركوب‌گنە آقسە اول واق، نچكە قان كوپشەلرندن آققان بولا؛ اگردە قان بيك شەب يوگروب آغوب چەزب طورسە، اول، زور قارا قان طامرندن آققان بولا؛ اگردە ايندى ناصوصدن سيبلگان كبك يراق چابدروب چقسە، آنسى قزل قان طامرندن آققان بولا.

شول طريقە هر بر جراحتدە قان آغشينە بيك دقت ايتەرگە تييش. اگردە قان سوركوب‌گنە، آغوب‌قنە كيلسە آندە آرتق قورقنچ يوق، آنى طوقتاتوويدە قيين توگل؛ اگردە جراحتدن قان فانتاندن آققان كبك سيبدروب چقسە، اول‌چاقدە قاننڭ فالنمى، نچكەمى بولوب چووينە يراقمى، ياقنمى چابدروينە دقت ايتەرگە كيرەك بولا. بيك جوان بولوب يراق چابدرا طورغان بولسە، اول وقت بيك زور قزل قان يولى اوزلگان، نچكە هم ياقنراق چابدرسە، نچكە طامر اوزولگان بولا.

قان آغشن طوقتاتو اوچون كوب سببلر بار، لكن، نادان كشيلر كبك. هيچ بر وقتدە اورمە كوچ اوياسى ياپارغە، گومبە، حيوان تيزەگى فلان ياپارغە، اينك لاغى بلەن بويارغە يارامى. بلكە مونڭ اوچون ايڭ

فائده‌لی نه‌رسه صالقنلق. ایسکی طازا کردن یومشاق چوپره‌ك آلوب، بیك صالقن، لیکن ایك طازا صوغه مانارغه‌ده، جراحت‌که یابوب، نفتوب باصارغه کیره‌ك. اگرده یوز بولسه، آنده بیگرك‌ده یاخشی، آنی بر طازا چوپره‌ککه توروب جراحتکه باصوب یابارغه تییش. قان سوركبکده، آغو بقنه کیله طورغان بولسه، آنی یالغز صالقنلق بله‌ن بیك جیگل طوقتاتورغه بولا. اگرده جراحتدن قان سیبدروب آقسه، اول‌چاقده بر آز اویلارغه طوری کیله‌که‌لی. مونده اش آغشنك زورلغینه قاراب یوری. اگرده قان بیك قوّتلی بولمیچه بر چیرك آرشین بییکلککه قدرگه‌نه چابدرسه، آنده بارماق بله‌ن قان اققان ییرنی باصوب ایکی اوچ مینوت قدر طورغاچ قان باصلور. بو — قان طامرینك کیسلگان باشینه کیلوب جییلغان قاننك قاطوب، بوولوب قالووندن بولا. صالقنلق قان طامر یلك قصلووینه سبب بولا. شونك اوچون اول قان طوقتاتوغه فائده‌لی بولاده. اگرده صالقنلق هم بارماق بله‌ن باصوقاننك طوقتالووینه هیچ‌ده تأثیر ایتمه‌سه، اول‌چاقده ایندی قان طامرن، قان بولن جه‌ك جب بله‌ن قصوب به‌یله‌رگه، یا که قزدرلغان تیمر بله‌ن باصوب کویدروگه‌گه‌نه قالا. به‌یله‌و، البته، یاخشی هم جیگل‌ده اول، فقط ساعتچیلرده بولا طورغان کبك نچکه اوچلی قصقچ‌قنه کیره‌ك. اول قصقچ بله‌ن ایك ئلك قان طامرینك اوچندن ئله‌کتروب طوتارغه‌ده آر یاغندن ایکی ئلمه‌کلی ایتوب، یفه‌ك جب، یا که نقلی نچکه بر جب بله‌ن طامرنی به‌یله‌ب قویارغه تییش. جبنی کیسوب آلورغه کیره‌ك توگل، اول ایکی‌اوچ کوندن صوك اوزندن اوزی‌ده توشه. اگرده آندی قصقچ طابولماسه، دوقتورغه چابارغه‌ده بیك یراق بولسه، اول‌چاقده، قان سیبدره طورغان طامرنك باشن آچیاق بولغانغه چیکلی قزدرلغان تیمر بله‌ن کویدرورگه تییش بولا. آنك اوچون بیك اوچلی بولماغان مثلا: قاداق، آچقچ کبك بره‌ر نچکه تیمر آلوب شونی کومرده قزدرورغه‌ده قان آغوب چققان ییرگه آزغنه تیدروب آلورغه

کیره‌ك، صوکندن جراحتنی صالقن صو بله‌ن جووب آلورغه یا که بوز کیسه‌گی قویارغه کیره‌ك. اگرده بر مرتبه قزدروب باصو بله‌ن قان طوقتاماسه، ینه تکرار ایته‌رگه تییش.

اگرده قان ایکی اوچ آرشین بییکـلکده جران بولوب چابدرسه، آنده ایندی قزدروب باصو بله‌ن‌گنه آنی طوقتاتوب بولمی. آی‌غنه اول بیك تیز به‌روب چقا، اول چاقده، البته، قان طامرن به‌یله‌ودن باشقه چارا قالمی، لکن به‌یله‌و ممکن بولماسه، آنده، هیچ بولماسه قان آغشن آفرنایتورغه قرارغه کیره‌ك بولا. آنك اوچون کیسلگان آیاق یا که قولنك جراحتدن یوغاری یاغندن، یعنی گه‌وده یاغندن، کیك طاصما، کیندر کنك نه‌رسه بله‌ن قان آغشن آفرنایتورلق درجه‌ده نغتوب قصوب به‌یله‌رگه کیره‌ك بولا. اگرده بره‌ر ساعتدن صوك به‌یله‌نگان آیاق یا که قول شـشنه باشلاسه، اول چاقده، باونی آزراق بوشاتورغه تییش. آورونی دوکتورغه کورسه‌تو اوچون شهرگه ایته‌رگه بولفانده‌ده باری بر شولای به‌یله‌رگه تییش بولا، چونکه یول بویچه اوزاق وقت قان آغودن جراحتلی کشی‌نك ئولوو‌ی‌ده احتمال.

قان طوقتاتو بله‌ن اوك، جراحتنی یووب، قاطقان قان کیسه‌کلرن تازارتورغه، کاربولوڤایا ڤادا (Карболовая вода) بله‌ن یووب، ممکن بولغان قدر، جراحتنك چیتلرن برگه کیتروب به‌یله‌رگه کیره‌ك، جراحت بیك زور بولسه تگه‌رگه، کچکنه بولوب جراحت چیتلری بیك نق آیرلماغان بولسه، تکمیچه‌ده ره‌تله‌رگه بولا، اول چاقده جراحت چیتلرن лишкій пластырь بله‌ن باصوب یابشدرورغه تییش بولا. کاربولوڤایا ڤادا یاصاوی برده‌قیین توگل، فقط کاربولوڤایا کیصلاتاغنه بولسون، کاربولوڤایا کیصلاتا هر بر ماسکاتیلنی ماگازینده، کیننده فاداغی ۷۰ تییندن صاتیلا. اول شیشه‌ده طوروب طوگفان صوغه اوخشی. آنی شیشه‌دن آلو اوچون جلی صوغه ۳ مینوت قدر صالوب طوتارغه‌ده، ئریگاچ، کوبمی کیره‌ك

شول قدر آغزوب آلورغە کیرەك. جراحت یوار اوچون یارطی اشنوف صاف فاینەغان صوغه ٦چەی قاشقی کاربولوۋی کیصلانا قوشو جینه. اگرده جراحت ایسکی، ئرنلی بولسه، اول چاقده کاربولوۋایا کیصلاتانی ایکی ئلوش آرتغراق آلورغه کیرەك بولا. کاربولوۋایا کیصلاتا، ۋادا نیچه یل طورسەده برده بوزولمیلر.

جراحت تگەر اوچون ئنه تازا، اشانچلی بولورغه تییش. دوکتورلر، جراحتنك چیتلرن تگو اوڭایلی بولغانغه، کەکری ئنه استعمال ایتەلر. جراحت چیتلری (تیری) تککان چاقده یاقن کیلوب تییوب طورورلق بولوبنه قاراب یراقدن‌ده یاقدن‌ده تیشوب تگەرگه باری.

جراحتنی تککانده اوّل ئنەنی جراحتنك بر یاغدن‌غه (طشدن اچکه تابا) اوتکاروب آلورغه، آننار ی جراحتنك ایکنچی یاغندن (اچدن طشقه تابا) ئوتکەروب طارتوب آلورغه کیرەك‌ده، جبنی ئنه کوزندن چغاروب ایکی اوچن ایکی قول بلەن طوتوب، جراحت‌نك ایکی چیتن بر بر ینه یاقن کیتروب طوتقاننك صوڭنده، ایکی ئلمەك بلەن تو نلەب بەیلەب قویارغه، جویالماسون اوچون جب اوچلرن قرقورغه تییش. جراحتنك زورلغینه کجلگینه قاراب شوشندی تگش‌لر برنیچه بولورغه ممکن، لکن آلارنك آرالری بر بردن یارطی ۋیرشوکدن‌ده یاقن بولماسون. جراحتنی قوری کاربولوۋایا ۋادا قویوبقنەده هم شوڭا مانیعان مامق بلەن سورتوب‌ده بووارغه یاری. مامق پراسنوی توّل ۋاتا بولورغه تییش. کچکنه جراحتلر، نچکەتیریلرنی гигроскопическ. تککانده جب‌ده نچکه بولورغه، زور جراحتلرده. قالون تیریلرنی تککانده جبنك‌ده قالن آلورغه کیرەك، جراحت تگه طورغان جبنی کاربولوۋایا ۋادافه مانارغه تییش.

جراحتنی جووب تککاننك صوڭنده اوستینه کاربولوۋایا ۋاداغه مانلغان مامق، آننك اوستندن طاغی بر نیچه قات قوری مامق یابوب،

جراحتنی بیك قصمیچه‌غه یاولق بلن یا که طارفنه کیندر، بەز بلن اوراب بەیلەرگه کیرەك. جراحتنی شول کوینچه طچ حالده قالدروب، مامق آشاجراحتدن صو، یو وشلك طشقه ئوتوب‌چققاچ‌قنه، جراحتنی چیشوب آلماشدروب بەیلەرگه تیەش؛ ایسکی مامقنی آلوب طاشلاب جراحتنی آزعنه بوغانك صوكنده طاغن یاكی تازا مامقلر قویوب یاكادن بەیلەرگه. شوشی آلماشدروب بەیلەونی، جراحت توزەلوب بتکانگه قدر دوام ایتدرورگه کیرەك بولا.

نیندی جراحتنی بولسەده دوالاو شوشی کورسەتلگان عمومی ترتیب بویچه بولا. فقط بعض بر حالدەگنه موی ئوزگەرتورگه طوری کلە، آنیسن حاضر ئەیتەبز:

بوترتیبدن باشقەچەراق سببلر ایتو، قادالغان، بەرلگان، آطلغان جراحتلرنی دوالاغاندە بولا.

تیشلگان جراحتلر بیك تیرەن هم طار بولولری سببلی آلارنی نقلاب تازارتو بیك قیین بولا هم آلارنڭ توبندە آغاچ اوچی، پیالا واطعی یاكه قان اویوشوب قالورغه ممکن. شونڭ اوچون‌ده آندی جراحتلرنی تگەرگه هیچده یارامی، یوقسه اول ئرنلب بوزولو احتمال. آنده فقط كاربولوۋ ایاۋ اداغه مانلمان مامقنی ممکن قدر تیرەنرەك ایتوب جراحتنڭ احسه کرتورگه، شول واسطەبلن جراحتنڭ توبدن توزەلوون کوتەرگە کیرەك.

بەرلگان جراحتلر ایسه، برنیچه کونلر دوام ایتوب تسورەبە باشلاعاج. آلارنڭ چیتلرندن قاتقان، کیبکان تیری کیسەکلری اوزلوب توشه باشلی، شونڭ اوچون موندەده جراحتلرنی تکەسکە طوری کیلە؛ تکسکان صورتدەده جراحتنڭ چیتندەگی کوگەرگان بوزولغان ییرلرندن ئوتکەروب تکمیچە، براقدن‌راق سلامت ییردن ئوتکەروب آلوب تگەرگه کیرەك بولا.

آطلودن حاصل بولغان جر عتلردە، البتە، ایك ئلك آکاردن آتلوب

ـکرگان، یه‌دره، پوله کبك نه‌رسه‌لرن چفاروب آلورغه تییش.
الحاصل تەننك اچینه کروب قالغان نه‌رسه بولسه‌ده، آنی چفارورغه حصوصا آنده چوپره‌ك، کاغد کبك نه‌رسه قالدرماسقه طرشورغه کیره‌ك. چونکه پوله، یه‌دره کبك نه‌رسه‌لر سویه‌ککه ضرر ایتمه‌گان صورتده، ته‌ن، ایت اچنده قالسه‌لرده، جراحت توزه‌له. مجروح سلامتلنه‌در، اما ایندی جراحت اچنده کاغد یاکه کییم فلان کیسه‌گی قالسه، اول‌حالده جراحت، البته، بوزولا، چری باشلی.

منه بوتون جراحتلرنك خصوصیتی شول تورلی.

البته ایندی طبابت علمن اوقوماغان کشیگه، آورراق واقعه‌لر بولغانده نی قیلورغه تییشلگی بارده معلوم بولوب بتمی، شونك اوچون آندی وقتلرده طوغری دوکتورغه مراجعت ایته‌رگه‌گنه تییش بولا.

شولابوق، جراحتنی به‌یله‌رگه، یاکه قان طامرینك اوچن به‌یله‌رگه، کویدرورگه قولندن کیلورلك کشی بولماغانده‌ده، دوکتورغه، یاکه فیلدشرگه مراجعت ایته‌رگه تییش بولا. لکن بعض وقتلرده شوندی جراحتلر بولا، که آنی به‌یلی بلمه‌دن، یاکه به‌یله‌رگه تله‌مه‌گاندن، اول بیك ناچار بولوب چری باشلی، حتی صوگندن اش اوزغاچ آورونك قولن، یاکه آیاغن کیسوب آلمیچه بته‌رلك‌ده بولمی. منه اش شوگا باروب جیتمه‌سون اوچون، بوغاری‌ده کورسه‌تلگان عادی سببلرنی ایته‌رگه طرشورغه، آندن قورقماسقه، طارتونماسقه تییش بولا. ته‌ن جرتلو، صوبلو، طرنالو کبك حاللر بولغانده‌ده، باری‌بر شواوق سببلرنی ایته‌رگه کیره‌ك بولا، چونکه آنده‌ده، هیچ بر سبب ایتمه‌گانده، جراحتنك آروب، بوزولوب کیتووی ممکن.

XI

قوری سگرلرنك صوزلووی، قایمغو، بوون چغو هم سؤیه‌ك صنولر.

بزده «صاقلانغاننی حدای صاقلار» دیگان مقال بسار. بو مقالنك معناسن بلوچیلر بیك کوب بولسه‌ده، آنی رعایه قیلغان کشیلر، طوتقان آدملر بیك سیره‌ك بولا.

صاقلانوب ترکالك ایتکان صورتده بوتون آورلقلرنك، آوروالرنك بارطیسندن قوطلوب قالورغه بولا. گرچه بز، تیر، چه‌چه‌ك آوروالری کبك یوغنچلی آوروالردن بوتونلی‌ی صاقلانوب بته آلماساقده، بوون چغو، سویه‌ك صنو کبك حاللردن آزغنه اعتبار، آزغنه صاقلق بلن‌ده قوطولا آلابز.

بزحاضر شوشی صاقلق طورسنده بر آز ئه‌یتوب کیته‌بز. آوللرده بزگه قش کوننده عمومی قویولار کورورگه طوری کیله. آلار نیندی قویولار، نی توسلی بولالر؟ دیسه‌زمی. مه اول نیچك، توگلگان صوار قویو تیره‌لی قاطا ـ قاطا بیك بییك بوز بولوب طوگفان بولا، آنده طایوب یغلوغه توگل، قویونك اوزینه توشوب کیتارگه‌ده بیك اوکای بولا. مه شول قورقنچ‌لردن صاقلانو اوچون قویو تیره‌سینه طوگمان بوزنی کون صاین بالتا بلن چابوب طورورغه، قوم یه بولماسه کول کیتروب سیبه طورورغه تییش بولا. لکن بزنك حلق عمومی، ایل قویوسی آرتندن یورورگه توگل. اوزینك بورطنده‌غی‌لرنی قارارغه‌ده ایرنه. مثلا آول کشیسینك ایشك آلدلرن، باصقچلرن قاراگز، آلار نیچك، نی حالده بولالر؟ آلارنی بیت آول خلقی بیك سیره‌ك سبره، آطنه‌غه بر. به‌یره‌م کونلرنی گنه صارارتا. آنده پلچراق طولا. باصقچلری تونگه‌ك ـ تونگه‌ك بولوب قاطا. ایندی شوندی یبردن اوتوب یورگانده، کرگانده، چقغانده طایوب یغلوب، آیاقنی قایمقدرو، یا که بره‌ر بیرنی ایمگه‌تو، صندرو بیك آور اش توگل.

کوب وقت کشی اورمان کیسکانده. بنا صالعانده فلانده شونه‌ی بغنسلکلرگه اوچری. بنا صالغانده چن اوصتا بالناجیلر توگل، اوز اوزیدن اویره‌نوب اشل‌وچیلر کوبره‌ك قیینلققه اوچری، آرافی‌ده‌آندی اشلرده بیك زور ضرر کیتره، چونکه اول کشی‌نك صاقلمن کیته‌ره، قورقوی بتره، بوره‌نه ته‌گه‌ره‌تکان چاقده‌ده، تحربه‌سزلکدن، یا که طکلاوسزلقدن بیك کوب کشیلر ئولگه‌لیلر.

حاضر نیچکدر ایندی، ئلگره‌ك، آشلق صوغا طورغان ماشینالرغه قصلوب بیك کوب کشیلر جفالانا ایدی، ماشینا یاکاراق چققان چورلارده اوبه‌ز، آول بالنیتسه‌لرنده قولی آیاعی اوزولگه‌له‌ب صنوب بتکان کشیلرنی یش ـ یش اوچراتورغ. بولا ایدی. چونکه تشلی، طرناقلی ته‌گه‌رمه‌چلر کشینك یاقن کیلوون، به‌رلوون یاراتمیلر، ئه آنك ره‌تن بلمه‌گان کشیلر ئه‌یله‌نوب یاتقان چاقده چوپره‌ك بله‌ن مایلارغه، فلان ایتدرگه‌باشلیلر. ته‌گه‌رمه‌چ، آلتایاق بیك شه‌ب ئه‌یله‌نه، اول چوپره‌کی‌گنه توگل، قوالنی‌ده برگه ئل‌کتروب آلوب کروب کیته، آندی وقده ماشینانی بوت‌ینله‌ی طوقتاتوب کیره‌ك بیرن مایلارغه‌بارامی‌منی؟ آنناری آنده اشله‌ب یورگان کشیلرنك کییملری جیناق بولورغه، سه‌لپرده‌ب، جیلگه قابارنوب یورمه‌سکه، ایته‌ك چالبارغه طفلغان، جیك صزغانلغان بولورغه تییش. خاتون قزلی ماشینا یانینه ییبه‌رمه‌سکه، احتیاج بولغان صورتده آلارغه ایرلر کییمی کیدرورگه تییش بولا.

پار ماشینالاری اشلی طورغان فابریکارده بولا طورغان حاللری صاناب کورسه‌تورگه‌ده قورقیچ ایدی. بولار هر بری ماشینا طوقتاماس بوروبن اسله‌ب، نیزیه‌ك بتروب کیته‌گه تله‌ودن بولا. میثالا برفابریکه کورورگه طوری کلدی: ١٦ یه‌شلك برمالای، یوروب طورغان‌حاغنده آرلمسی ١٢ آرشینلق زور ماخاؤای ته‌گه‌رمه‌چدن قایشنی اچقدروب آلورغه تله‌دی؛ قایش آنك قولن قصدروب، آلوب مالایی کونه‌روب

ایلنوب صوقدی، مالاینک قولباشندن اوق قولی ئوزلگان ایدی. اول اورنیدن طوروب بر ایکی سوزده ئه‌یته آلمی قالدی، شوندوق گوزیس ایتوب هیشی کینوب یغلدی. ایکی آیدن صونگ اول بالنیتسه‌ده یاتوب سلامه‌لنوب چقسه‌ده، بیچاره، قولسز قالغان ایدی.

کوب وقت اچوب ایسرگاچ، ازغشوب، صوغشوب‌ده یاکاقلر، قابرغالار واطلغالی.

اوزبز صاقلانورغه طرشماغانده بزگه ضررلانو بیك جیگل: بز، یه بوونده‌غی سکرلرنی، طامرلارنی صوزابز، یه قولبزنی چقارابز، یه آیاغبزنی صندرابز.

حلق تلنده «آیاق قایمقو» دیگان نه‌رسه بار. بو شول وقتنی بولا. دورگان چاقده تیگزسز بیرگه باصارغه‌طوری کیله‌ده آیاق طوبقاغی بوونی بر یاققه تایا بیك نق بوگوله‌ده، ایکنچی یاقده‌غی سکر بیك نق طارتیلا. شول چاقده بوون بیك نق آورتسه‌ده کشی یوری آلا. سکر آزغنه طارتلغان بولسه، اول اوزاققه بارمی بته؛ اگرده ایندی نق طارتلغان بولسه، اول چاقده بارا، بارا طاغی‌ده ناچارلانا باشلی: بر ایکی ساعتلر اورغاچ، بوون ششوب کیته، بعضا قزاروب، کوگه‌روب طورا باشلی، اول بیرگه باصسه‌ك بیك آورتا، یوروورگه هیچده ممکن بولمی. سکر طارتلو دیگان نه‌رسه مونه شولای بولا. بزنك بوتون بوونلاریز نیچه‌لی شوشی سکرلر بولا، شونك اوچون قایمقو دیگان نه‌رسه هر بر بوونده بولورغه ممکن. شولای بولسه‌ده اول طوبقده هم بلکده کوبره‌ك بولا، چونکه شولار بله‌ن کوبره‌ك اش ایته‌رگه طایانورغه طوری کیله.

شولای ده‌ر بیرن قایمقدرغان کشی، بوون چقمادی میکان، سویه‌گم ممادی میکان؟ دیب بیك بله‌سی کیله. شونك اوچون بوون قایمقاچده ششمه‌س بورون تیزره‌ك طوتوب قاراغانده حقانی،

صحه‌تنی ئه‌لله سگرگه‌نه طارتلغانمی ایکانن بیك آچق بلورگه بولا. آیاق صحه‌ان بولسه، آورتودن کشی آزغنه‌ده آطلی آلمی. شوندی بیرگه اوچ بله‌ن باصوب، بوونی سلکتکانده شطرداغای، چارپالانغانی بلنوب طورا. حققان چاقده طاغن بلو قیین توگل، سلامت بوونجه قاراغانده اول، یه اوگه‌راق یه صوگغه‌راق چغوب بر یاققه بورولوب طورا. اگرده اول بولماسه، آورونك بوون سگری گنه صوزلغان دیب اویلارغه تییش. بعض وقتنی، بیك سیره‌ك بولسه‌ده، بولارنك اوحسی‌ده برگه بولغالی، بوون‌ده چقا، سویه‌كده واطلا، سگرده صوزلا.

بولك سگر طارتلوغه بولغانده آلدارغه نی چارا ایته‌رگه کیره‌ك؟ اگرده بره‌وگه شولای باگلش آطلاب آیاغن قایمقلدروغه طوری کیلسه، آنی شوندن، کیسگان بولسه، چشنوب قارارغه تییش بولا؛ آیاقنی چشکاچ، آورتقان بیرنی باصقالاب قارارغه، اگرده آورتووی بیك قوّتنی بولماسه، آنی اوچ تله‌ن اشقورغه‌ده طوروب باصوب قارارغه کیره‌ك، اگرده شول حالده آورتووی آزیغان کبك بولسه، یورورگه، اشله‌رگه دوام ایتو یاری. اگرده اشقوغان صاین نغراق آورتسه، باصوب طوروغه بیك قیین بولسه، اول حالده آورتقان آیاققه باصمیچه‌غنه برور کشی یارده‌می بله‌ن ئویگه قایتو یاغن قارارغه کیره‌ك بولا. یورطقه کرگاچ‌ده، آیاق آصلوب طوروب شیشه‌سون اوچون سه‌کیگه یا که کاراواتقه یاتارغه تییش بولا؛ طاتوسه، بوز آلوب شوی طازا چوپره‌ککه تورروب هر یاقدن آیاقنك آورتقان بیرینه قویارغه، بوزنی شش قایتوب، آورتووی باصلغانغه قدر دوتارغه کیره‌ك. صالقنلقدن آورتو هر وقت باصیلا طورغان بولا، لکن بوزنی بیك اوزاق طوتقاندده، مثلا ره‌تکه ٦ ساعت طوتقانده، صالقنلقدن آیاق صزلی باشلارغه‌ده ممکن، شونك اوچون‌ده آنی یارطی ساعت قویوب طوروب، یارطی ساعت آلوب طوروغه‌ده تاعن قویارغه، طاعن یارطی ساعتدن آلورغه.. . کیره‌ك.

بوز طابلماغان صورتده صالقنایتا طورغان قوشمنا یاصارغه، یعنی ۵ ئولوش ناشاطیر، ۵ ئولوش سیلیترا селитра هـم ۱۹ ئولوش صوبی قوشوب، شونی استعمال ایتەرگه کیرەك.

بووندەغی، سكر آورتووی باصلفاچ، جیلسنو بتمەگان بولسه، آڭا ۲ ئولوش арниковая настойка که بر ئولوش камфорный спиртъ قوشوب شونی سورتورگه کیرەك بولا. اگرده شش — قابارو بولمیچه، فقط بارماق بلەن باصوغەغه آورتوب طورسه، اول حالده کونینه برەر مرتبەدن یومالا بلەن настойка іода سورتورگه کیرەك. قوری سكرلرنڭ طارتلوون، صوزلوون دولاغانده برده آشقورغه یارامی؛ ئللك بیك یاخشیلاب دوالانورغه، آننارینەنه یوری باشلارغه، اشلەرگه کیرەك؛ یوقسه یاڭادن، تیزوك ئللككیچه آوروب کیتەرگه ممکن، چونکه نامرلو سكرلر بیك تیزگنه نقوب بیتمی، صوزلا طورغان بولا. دوالاو اوڭای-راق بوسون اوچون بووننی تیرەلی اوزون بوز (бинтъ) برلن اوراب یو.ورکه تییشلی بولا. یاکه ۲ آرشین چاماسی یومشاق کیندر آلوب شونی ئوچ ایللی کیڭلگنده ایتوب بوبغه یاروب طاصمالار یاصارغه، آلارنڭ اوچلرن تـگوب برلەشدرگاچ شونڭ بلەن بەیلەرگەده یاری. آورتقان پیرنی او اعان حاوب، ئلك بارمقلار باعندن اوری باشلارعه، بیك نقده، بیك یومشاقده اوراماسقه، کیندرنی تیگز ایتوب آراق، بوش اورن قالدرمی اورارغه کیرەك. آننری آنی کوندز اش وقتندەعه اوراب بوروب کیچ بلەن چشوب یاتارغه کیرەك. —

بوون چقو.

سكر طارتلودن قورقیچراق، قورقیچلی بولووی شول، موندە دوقتوردن باشقه اش بورتوب بولمی، آننارینی شول کوی قالدروده یارامی — کشی ضعیف بولوب قالا. بوونلی بیردن هر بر سویەك چقارغه ممکن. شونڭ

اوچون قولباش چقو، ترسه‌ك چقو، بله‌زك چقو، قول بارماقلری چقو، بوط چقو، تز چقو، طوبق چقو، آیاق بارماقلری چقو، حتی آستقی ایه‌ك چقوده بولورغه ممکن. بولارنڭ قایسی‌سی‌غنه بولسه‌ده چقسه، آولده‌غی سوبه‌ك، بوون اوطرتوچیلر، ایم طوم ایتوچیلرگه مراجعت ایته‌رگه یارامی.

کشی‌نڭ بوونلری بیك عجب ایتوب یاراتلغان، آنڭ یاصالشن طب علمی اوقوب چققان دوکتورلرغنه بله آلا. ایم طومچی، بوونچی ایسه، آلارنڭ حکمتن بلمه‌گانگه، ئه‌یله‌نوب چققان بوونی توشره بلمی، فقط فائده‌سزغه، ئه‌ره‌مگه‌گنه اشقوب ماتاشا، آلدی‌غنه؛ حتی اول بلمیچه سوبه‌کنی واتارغه، سڭرنی صوزارغه، زورراق ضرر ایته‌رگه ممکن. صوڭ دوکتورغه بارور اوچون، بوون چققاننی آچق ایتوب نیچك بلورگه؟ بوون چققاننی بلور اوچون آورتوینه‌غنه توگل، سوبه‌کنڭ هم بوونڭ قوزغالشنه‌ده قارارغه کیره‌ك. مونڭ اوچون آورونی چیشدروب، سلامت یاغی بله‌ن آورتقان یاغن تیگ‌ل‌شدروب، طشقی کورنشن حرکتن دقت ایته‌رگه کیره‌ك. آوروی بوون بله‌ن سلامت بوونی دقت ایتوب قاراغانده آیرما آپ آچق بولوب کورنوب طورور. آورغان یاقده چققان سوبه‌کنڭ باشی اوز اورننده طورمیچه، چوقمارلانوب بر یاققه چقوب، قیشایوب طورور. آندن باشقه اول بوونڭ قوزغالشی‌ده سلامت بوونقی کبك بولمی. اگرده، مثلا، بره‌ونڭ ترسه‌گی چقسه، اول ایبندی، قولن بوگه آلمی، ترسه‌گی طورسدن آلدن‌ده ارتدن‌ده چوقه ره‌لانوب سوبه‌کلری چقوب طورور. شولایوق قولباشی چققانده‌ده بو کورنش یانوب طورا. بوون چقونی بالگاچده آبی دوالارغه طوبونورغه کیره‌ك بولا، ایڭ ئلك آورتونی باصار اوچون چققان بیرکه بوز قویارغه یاکه ئه‌ایگی صالقنلانوچی قوشمتا بله‌ن جوپره‌ك چلاتوب یابارغه کیره‌ك بولا. آورو باصلغاچده، بوونی اوطرتور اوچون دوکتورغه کیتورگه تیش، فقط چققاندن صوڭ کوب وقت اوزدرو هیچده یارامی، چونکه

جققان بوونی ۲ آطنەدن صوك اوطرتو فیینراق بولا، ٦ آطنەدن صوك حتی اوطرتوب بولمی، چونکه چققان سویه‌کنك اوچی – وقتی اوزغان صاین ئوسه بارا. اگرده بوون چقو بلەن برگه سوبەك‌نك‌ده اوچی صنغان بولسه، اول وقت دوکتورغه بارورغه بیگره‌ك‌ده آشغورغه تییش بولا.

بعض وقت کشیلر بیك قاطی یغلوب، قایده بولسەده بر بیرده‌گی سویه‌کلرن صندرالار. غالبا کشینك اوزونراق سویه‌کلری، بلەك، آیاق، قابرغا کبك بیرلاری صنا طورغان بولا. لکن بعض وقتلرده باش سویه‌گی کنك کیك، یومری سویه‌کلرده صنغالی. یەش بالالارنك سویه‌گی بیك اول حدلی صنوچان بولمی، چونکه ئەلی اول بیك نق قاتماغان، یومشاق، صییق، بوگوله‌طورغان بولا؛ اما زور کشیلرنك سویه‌کلری نغوب‌قاتقان بولا، شونك اوچون اول صنوچانراق بولا. لکن قارط کشیلرنك سویه‌گی، بیك‌نق کیبکان هم از بیزی کوب بولو سببلی بارندن‌ده آرتقراق صنوچان بولا. میگا بر وقت ۷۵ یەشلك بر قارتنك بر بولی طوغز قابرغاسی صنغانن کوررگه طوری کیلدی. شوگا کوره‌ده قارط کشیلرنی قیناو گناهلی‌غنه‌ده توگل، حتی قورقنچلی‌ده.

کشینك نیندی‌گنه بولسه‌ده بر بیری صنغان بولسه، اول بیرینك، مثلا قولی یا که آیاغینك‌طشقی کورنشدن‌اوك اوزگەرگانی بلنوب‌طورا. اگرده قولی صنغان بر کشی اوزینك قولن کوتەره باشلاسه، صنغان طوریسندن قول بوگلوب طورا، هم غایت نق آورتا. هر حالده بره‌ر بیر ضرلاندیسه، آنی بیك نق تیکشروب قول بلەن طوتوب قارارغه تییش بولا. طوتقانده ایکی قول بلەن‌ده بر یولی طوتوب، سویه‌کنی بر قول بلەن بر یاققه، ایکنچی قول بلەن‌ده ایکنچی یاققه قایروب قارارغه کیره‌ك. شولای ایتوب طوتوب قاراغانده سویه‌کنك صنغان اوچلری سلکنوب بر برینه اشقلورلر، هم قولغه آلارنك شقرداغانی سیزلوب طارر. شول

طریقه سویه‌کنك صنغان آچق بلگاندن صوك اوق، آنی دوالارغه کرشورگه تیبش، فقط شونی‌ده اونوطماسقه کیره‌ك، که آیاغی صنغان آورونی آیاقغه باصدروب یورتورگه یارامی، بلکه آنی کوته‌روب یورتورگه، اویگه کیتورگانده حتی صنغان یره‌نی بوته‌ن‌بر کشیدن ایکی قول بله‌ن طوتدروب سلکندرمی آلوب کرورگه تیش بولا. اویگه آلوب کرگاچ آورونی یاتاقغه صالوب، صنغان یرلرن تیگز هم قالقوراق ایتوب قویرغه‌تیش.
شونك اوچون صنغان اعضانی مده‌رگه صالو بیگره‌کده یاشیراق بولا. مده‌رگه قویغاچ قول یاکه آیاق اوکغه یاکه صولغه آوشب قوزغالماسون اوچون، ایکی یاغینه‌طازا هم اوزون قابچقغه (مونك اوچون اوزیق ده‌یاری) کؤل یاکه قوم طوتروب شونی قویارغه تیبش. آورونی طنچلاندروب یاتاقغه صالغانك صوکنده آنك قابارغان، ششکان یرن، اول بولماسه صنغان یرن تیکشروب قاربلر. اگرده ششنگان بولسه، اول چاقده ششو قایتقانغه قدر شول یرگه صالقنلق قویوب طورورغه کیره‌ك بولا صالقنلق اورنینه بوز طوترلغان قووق یاکه بیك صالقن صوغه مانلغان چوپره‌ك قویو تیبش. اگرده ایندی شش کورنمه‌سه اول چاقلغنه به‌یله‌رگه یاری. به‌یله‌و اوچون ایك ئلك شوشی نه‌رسه‌لرنی حاضرله‌رگه کیره‌ك: مامق یاکه طازا، یاخشی سوس، طاسما کبك اینوب حاضرله‌نگان آق کیندر، ایکی یه اوچ دانه قابق، آنناری قامفارنی یاکه آغاچ مایی (камфарное или деревянное масло). مامق بله‌ن صنغان یرنی تیگز اینوب توشه‌گاچ، بارماق یاقدن باشلاب (اگر آیاق یاکه قول صنغان بولسه) صنغان یرنی اوزغانغه چیکلی اورارغه کیره‌ك. لکن اورار آلدندن صنغان یرلرنی طوتاش ئه‌لیگی مای بله‌ن سورتورگه‌تیبش. مامق اوستندن صنغان یرگه ایکی یاقدن ٦-٨ ڤیرشوك اوزونلقی اوچ ایلی کیکلگی یاخشی‌قابق‌قویارغه کیره‌ك. آننارینگی‌اوزون کیندرنی آلوب آنك‌بله‌ن ایك ئلك بارماق یاقدن باشلاب صنغان یرنی اوری باشلارغه، اوراغانده

صفان بیرنڭ ایکی یاغندن‌ده ایکی قول یاصووی قدر یه‌رگه بارورغه تیش بولا. اوراغانده تیگز اورارغه، بیك قاطی هم بیك یومشاقده اینمه‌سکه کیره‌ك. شولای ایتوب به‌یله‌گاننڭ صوڭنده آورونی طنچ کوینچه گنه ۳ آطنه‌دن ٦ آطنه‌لرغه قدر اورننده یاتقرورغه تیش. بو یاتوده صنغان سویه‌کنڭ نچکه یا که قالنلغندن بولا: مثلا اگرده ترسه‌کدن اوچینه تابا بیردن بلك سوبه‌گی صنسه، اول چاقده ۳ آطنه یاتو بله‌ن‌ده سویه‌ك یابشوب ئوسوب اولگوره، اگرده ایندی قولباشدن ترسه‌ککه قدر بیردن یا که بوط سوبه‌گی فلان صنغان بولسه اول چاقده ٦–٨ آطنه‌سز توزه‌لونی سوبه‌کنڭ نعوون کوته‌رگه یارامی. اگرده یاو یه‌مشارغان کبك بولسه، یا که بیك قصق بولوب آورونی جفالاسه، اول چاقده ئلکه‌گی به‌یله‌گاننی چیشوب صنغان یبرنی یا کادن یاخشیلاب اوکایلی ایتوب به‌یله‌رگه تیش بولا.

صنغان بیرگه مامق صالوب به‌یله‌گان چاقده، اول اعضانی صوزوب بو آز طارتوب طورورغه تییش: آنڭ اوچون بر کشی آورونڭ صنغان قولی. یا که آیاغی اوچوندن طارتوب، ایکنچی بره‌و، صنغان بیرنڭ بوغاری یاغندن طوتوب آورونی طنچلاندروب طورور. صنغان بیرلر بر برینه قارا قارشی، ئلککی ئزینه طوری کیلوب طورسون، هم سویه‌ك تیز یابشسون اوچون، شولای ایته‌رگه تییش بولا. اگرده ایندی به‌یله‌نو طاغی ده‌نقلی‌راق، اشانچلی‌راق، سویه‌ك یابشو اوچون اوکایلی‌راق بولسون دیگانده، چوپره‌ك، کیندر بله‌ن اوراب به‌یله‌گاننڭ صوڭنده آنڭ اوستندن نیره‌لی ڤالن ایتوب آلیباصطر (алебастръ) یاغارغه تییش بولا. مونڭ اوچون آلیباصطرنی پیچه یاندروب اون ایتوب توبگاننڭ صوڭنده، صییق قامر حالنه کیلگانگه قدر صو قوشوب ایزه‌رگه‌ده، به‌یل واوستندن یاغارغه — صلارغه کیره‌ك بو آلیباصطر بله‌ن صلانغان نه‌رسه بیك تیز کیبه، قاطا؛ مونه موندی ایتوب به‌یله‌گانده صنغان بیر طنچراق طورا، آورو قوزغالغالاسه‌ده آنی سلکتوب اوکمایسزلی آلمی.

بعض وقت شوندی قورقنچ صنولار بولا، که صنغان سویه‌ك چار پالانوب، اوچی تیرینی یرطوب، قالقوب چقوب طورا. بو بیك آور هم قورقنچ حال. هواده اوچوب یورگان ضررلی نه‌رسه‌لر جراحتکه توشوب آنی ششندرورگه هم قاننی بوزارغه ممکن. آندی آچق صنولار بولغانك، جراحتلی ییرنك ضررلانووندن صاقلانو اوچون آنی هواغه کورسه‌تمی یابوب طوررورغه، مونك اوچون صنغان جراحتلی ییرنی قوبی قاربولوڤ ایا ڤاداغه مانلغان چوپره‌ك بلەن نغطوب یابارغه کیره‌ك بولا؛ (بو صونی بر استاکان قاینار صوغه ۲ چه‌ی قاشقی قدر طازا قاربولوڤ ایا کیصلاتا صالوب یاصیلار.) چوپره‌ك اوستندن طاغن شولوق قاربولوڤ ایا ڤاداغه مانلغان طازا ماموق یابارغه تییش بولا.

بولارنی اشله‌گاندن صوڭ اوستندن ئلك کورسه‌تلگان ماموق صالوب کیندر بلەن (ممکن بولسه، البته یاخشی مارلی-марля بلەن) به‌یله‌رگه تییش بولا. به‌یله‌ونی کیکانگه قدر، ئرن ئوتب چققانغه قدر طوتوب، آزغنه ئوتب چققانی بلنسه‌ده، ئلکگی به‌یله‌ونی آلوب یاکاسی بلەن آلماشدرورغه تییش بولا. شول طریقه جراحت توزه‌لوب بتکانگه قدر به‌یله‌ونی آلماشدروب طوررورغه کیره‌ك بولا.

بختسزلك هم قورقنچ حاللر بولغانده طبی یارده‌م.

Медицинская помощь при несчастныхъ случаяхъ.

بوولو – صوغه باطو – مه‌رتکه کیتو – یه‌شن صوغو – طوڭو – اوزاق بیك نق آحغوب طورو – کینه‌ت هوش کیتو.

Задушеніе. – بوولو

کشی تورلی سببلر بلەن بوولورغه ممکن، اگرده کشیك آوزن یاکه بورنن طوتوب طن آلورغه ایرك بیرلمه‌سه، اول ئوپکه‌گه هوا

کره‌و سبیلی بولا. یوزه بلمه‌گان کشی صوغه توشسه اول طن آلورغه مجبور بولووی سبیلی اوبکه‌سینه صو آلوب بولاده باتا.

یا که موینغه ئله‌کنکان ئلمه‌کلی جب، طامانی قصوب ئوبکه‌گه هوا کرورگه ابرك بیرمه‌و سبیلی کشینك بولوونه سبب بولا.

بعض وقتنی یانغن بولغان چاقلرده بیك کوب کشیلی بیرلرده، زاۋود، فابریك، مسجدده فلانده کشیلر بیك آشغوب قصلشوب چقولری سبیلی طن آلا آلمی بولوب ئوله‌لر.

بعض وقتنی کشیلر بیر قازوغانده نیتکه‌نده، تیره‌ن بیرلرده آستده قالوب یا که هوا یوقلقدن بولالار.

اگرده شوشی بوغاریده کورسه‌تلگان صورتده بره‌ونك طن آلووی طوقتالوب بوولغان بولسه، آنی ممکن قدر تیزره‌ك طن آلدرورغه، آکا یاکادن حیات کرتورگه طرشورغه کیره‌ك بولا. مونك اوچون ایك ئلك بوولغان کشینك کیم لرن چیشوب موینلرندن اچقندروب، نیچك بولسه‌ده بوتون ته‌ننده ایرکنله‌بقان یوررلك ایته‌رگه طرشورغه تییش بولا. آننارى بوراقان کشینك یوره‌گی صوغوب، صوقماغانن طکلارغه، آنك اوچون‌ده، قولاقنی کوکره‌کنك آل یاغندن، صول ایمچه‌ك آستینه‌راق قویوب طکلارغه تییش. اگرده یوره‌ك تیبکای آزراق ایشتلسه، اول چاقده آورونك بوزینه، کوکره‌کلرینه صالقن صو بورکورگه، بورونینه ناشاطرنی اسپیرت ایسنه‌تورگه، طاماغنه، یا که بورونیمه قاناط طغوب قطقلاندرورغه کیره‌ك.

اگرده یوره‌ك تیبووی ایشتلمه‌سه هم نگی سببلرده آکارده‌غی طن آلونی قایتارا آلماسه، اوں چاقده صنعی صورتده تنفس ایتدروب قارارغه کیره‌ك. صنعی تنفس ایتدرگان چاقده بوولغان کشینك آوزی آچلوبراق، تلی صوزلوبراق طورورغه تییش، بوقسه ئوبکه‌گه هوا کرمی طورغان بولا.

صنعی تنفس ایتدرو ایکی تورلی طریق بله‌ن بولا:

۱) بوولغان کشینی بیرگه یوز تو به‌ن صالورغه‌ده، کوکره‌ك آستینه نغتوب تورلگان چیکمه‌ن یا که بیشمه‌ت کبی نه‌رسه صالوب، باشن آزغنه قالقتوبراق طوتارغه تییش. آنڭ یانند‌ه بارسی اوچ کشی بولورغه، برسی باش یاغنده، ایکی‌سی ایکی قابرغا یاغنده طورورغه تییش. ئلك بر یاق قابرغاسنده طورغان کشی بر قولی بله‌ن بوولغان کشینڭ تول باشندن، ایکنچی قولی بله‌ن بوطندن طوتوب تیزگنه ایکنجی یاق قابرغاسینه قرن ئه‌یله‌ندر ورگه‌ده، شوندوق طاغن قورصاغنه یاتقرورغه، شولوق سیکونتده باش یاقده طورغان کشی آنڭ قالاق سویه‌کلری آستندنراق بر آز باصارغه، آنناری طاغی ئه‌لیگی قابرغاده طورغان کشی ئه‌لیگی ایکنچی یاق قابرغاسینه ئه‌یله‌ندر ورگه، ینه توشرورگه، تگی باش یاقده‌غی کشی طاغن آرقاسینه باصارغه،... شول طریقه بیك یش ئه‌یله‌ندروب، مینوتقه ۱۵ له‌ب ئه‌یله‌نش یاصارغه طرشورغه کیره‌ك. بولای ایتکانده آورونی بر یاق قابرغاسینه ئه‌یله‌ندرگاچ، آنڭ کوکره‌گی کیڭه‌یوب، اچینه، اوبکه‌سینه هوا کره، لکن شوندوق ینه یوز تو به‌ن توشوروب آرقاسندن باصو بله‌ن اچنده‌گی هوا طشقه چغا، شولای ایتوب اول صنعی صورتده طن آلوب، طن چغارادر. شولای ۵–۱۰ مینوت چاماسی بر یاقده‌غی کشی اشله‌گاچ، ایکنچی یاقده‌غی کشی بوولغان کشینی اوز یاغنده‌غی قولباشندن هم بوطندن طوتوب تگی ئلکگی اشله‌گان کشی یاق قابرغاسینه ئه‌یله‌ندروب طاغن اوز یاغینه تابا قورصاغینه توشوروب اول یاقدن تنفس ایتدرو دوام ایتلور.

۲) اگرده بو تورلی تنفس ایتدرودە، چن طن آلونی قابنارا آلماسه، اول چاقده ایکنچی تورلی تنفس ایتدرورگه قالا: آورونی آرقاسینه صالوب، قولباش هم قالاق سویه‌کاری آستینه نغطوب تورولگه‌ن کیم صالورغه، باشن قالقوراق ایتوب طوتار اوچون باش یاقده طوروچی

کشی آی اوزینك تزی اوستینه قوبارغه تییش بولا. ایکنچی بر کشی بوولغان کشینك ایکی قولندن‌ده ترسه‌گی یاننده‌راق طوتوب، آنك قولن طارتوب یوغاری باش طورسینه کوته‌روب ایکی سیکوند چاماسی وقت («بر، ایکی» دیب ئه‌یتورلك گنه زمان) طوروب ینه قوللرن ترسه‌گندن بوگوب توبه‌ن توشروگه‌ده، ایکی یاق قابرغاسندن ترسه‌کلری بلن قصدرتوب طاغن ایکی سیکوند قدر طورورغه، ینه کوته‌رورگه، آنلری ینه توشوروگه... شولای ایته‌وب مینوتقه ۱۵ مرتبه چاماسی حرکت یاصارغه تییش بولا. بو تورلی حرکتنك نتیجه‌سی‌ده باری بر ئلگه‌گی‌سی کبك قوللرنی کوته‌رگان چاقده، بوولغان کشینك کوکره‌گی کیگه‌یوب اچکه هوا کره ـ طن آلا؛ قوللنی توشوروب کوکره‌گن قصدرغان چاقده، ئوپکه‌ده قصلوب هوانی طشقه چغارا ـ طن بیره.

بو ایکی تورلی صنعی تنفسنك ایکی تورلیسن‌ده اونار مینوت چاماسی استعمال ایتوب، آورو چنلاب اوزی طن آلا باشلاغانغه قدر دوام ایته‌رگه کیره‌ك بولا.

آوللرده صوغه باطقان کشیلرنی آیندو اوچون استعمال قیلنا طورغان سبب (میچکه اوستینه قویوب سلکتو، کییم یا که توشه‌ك یابماسی کبك نه‌رسه‌که صالوب سلکتو) لرنك‌ده اوزینه کوره فائده‌سی بار. لکن آلار اول حدلی امیدلی توگل، هم قورقنچلی‌ده؛ بولای ایتکانده بایا کورسه‌تلگان ایکی سببلرده گی کبگوك ئوپکه یاغشی قصلوب یاغشی کیگه‌یمی هم صاقسزلق بلن آوروی ابمگه‌تورگه‌ده ممکن‌لك بار. بوولو نیدن گنه بولسه‌ده، بوبز کورسه‌تکان ایکی تورلی صنعی تنفس‌نی آلارنك هر برسنده‌ده استعمال ایته‌رگه یاری، فقط صوغه باطقان کشیلرنی آیندوده طاغن بوته‌نچه‌ره‌ك سببلرده ایته‌رگه تییش بولا. حاضر شونك طورسنده سویلیبز.

صوغه باطقان کشینی ئولمدن قــوتقارو اوچون، آنی صودن چقارغاچ، طن آلا آلمی طورغان چاغده‌غنه توگل، حتی آنڭ باطوب یاتقان چاغنده‌ده بر آز یاردم ایته‌رگه بولا. آندن باشقه صوغه باطقان کشی، صودن چقارلغاچ، طن آلا طورغان بولسه‌ده ئه‌لی، کیله‌چك ئولمدن قوتقارو اوچون بر آز یاردم ایته‌رگه احتیاج توشه.

اگرده بر کشی بیك تیره‌ن یرده باتوب بارسه، آنی قوتقارو اوچون قاىق‌ده بولماسه، صوده یاخشی یوزه بلگان کشی گنه آکارغه‌بر آز یاردم ایته‌رگه بولدرا آلا. قوتقارو اوچون صوغه طاشلانور آلدندن چیشنورگه. برده بولماسه اینکلرنی صالوب، بیلنی چیشوب، کسه‌لرنی ئه‌یله‌ندروب چقارورغه تییش بولا. باطوب بارغان کشی یانینه یوزوب کیلوب، آکارغه یارده‌مگه کیلگانلگنی قچقروب بلدرورگه، آنی امیدله‌ندرورگه تییش. آنساری یوزوب کیلگانده آنڭ آرتندن کیلورگه کیره‌ك، چونکه آلدن کیلگان صورتده اول قوتقاروچی‌غه توتنوب آنڭ اوزن هلاك ایته‌رگه باطرورغه ممکن. یوزوب کیلوب یتکاچ‌ده، باطوچینی چه‌حندن، یا که بل‌ك توبندنره‌ك طوتوب (قوب اوچوندن طوتارغه یارامی) شوندوق آنی چالقان ئه‌یله‌ندرورگه‌ده، قوتقاروچی اوزی‌ده چالقان ئه‌یله‌نوب باطوچینی اوزینڭ قورصاغینه قویوب، یوزوب چقارغه تییش.

باطوچینی یار چیتینه آلوب چققاچ‌ده، طن آلوب آلماوینه قاراب اش ایته‌رگه تییش بولا. لکن هر حالده ئلك آنڭ اوستندن یوش کیملرن آلوب، اوستون بر قوری نه‌رسه بله‌ن سورتوب، قوری کیم کیدرورگه، یا که یابارغه کیره‌ك بولا. بولارنڭ بارن‌ده باطوچی کشینی باشلرن یوغاریراق ییرگه یوز توبه‌ن آزغه‌ه قابرغاسینه‌راق یاته‌رغان حالده اشله‌رگه تییش؛ بولای اینکانده آنڭ آوزندن باطقان چاقده یوتقان صولری آغوب چقا. اگرده باطوچی طن آلا طورغان بولسه، آنی قورتوب کیبه‌گه تورگاننڭ صوگندوق، اورنغه صالوب جلتورغه، چه‌ی یا که آراقی اچرنورگه تییش بولا.

اگرده صوغه باطقان کشی چقفاچ طن آلا آلماغان حالده بولسه، نده ابدی بر آز مشقتله‌نورگه، ممکن قدر تیزره‌ك آنی طن آلدرورغه شورغه کیره‌ك بولا، ئلك آنی قابرغن صالوب باشن طوتارغه‌ده، وزن آچوب، بارماقفه اورالغان یاولق بله‌ن آوزینه کرگان بالچق م کبك پچراقلرنی سورتوب آلورغه تییش. اگرده اول تشلرن بیك طوب قصقان بولسه، پچاق، قالاق، کبك نه‌رسه بله‌ن قایروب آچارغه‌ده، زاو تشلری آراسینه پروپکا یاکه آغاچ کیسه‌گی قصدروب، تلن ولق بله‌ن طوتوب بر آز طارتورغه تییش بولا. شوندن صوك ایندی ن آلدرورغه باشلارغه کیره‌ك بولا. آنك اوچون‌ده، باطوچی‌نك بورونی تیمه ایسنه‌رگه باشاطرنی اسپیرت کیتروب طوتوب، بورون اچن یاکه ماغن قاز قاناطیدك اوچی بله‌ن قطقلاندرورغه، یوزینه هم کوکره‌گینه القن صو بر کورگه؛ یاکه آلماش تیلمه‌ش بر صالقن، بر جلی صو یبه‌رگه کیره‌ك بولا. اگرده بیش مینوت اچنده شوشی سببلر بله‌ن کده باطوچی طن آلا باشلاماسه، اول چاقده برده وقت اوزدرمیچه صنعی تنفس یتدره باشلارغه تییش بولا.

صالقن چاقده صوغه باتقان کشی، چقفاچ طن آلا باشلاغان السه‌ده بیت ئوشوگانلکدن همانده ته‌نی جلسمی، یوزی آپپاق بولوب ورا. آندی بولغانده، باطوچینی ممکن قدر تیزره‌ك جلتورغه طرشورغه کیره‌ك بولا. جلتو اوچون، آنك بوتون ته‌نن صوقنا کیسه‌گی یاکه جون یه‌لی بله‌ن اشقورغه، ته‌نینك تورلی بیرلرینه، مثلا: قابرغالرینه، آرقا اورتاسینه، بیلینه، ترسه‌کلرینه، ترلرینه جلی صو، کزل، قوم کبك نه‌رسه‌لر قویارغه کیره‌ك بولا.

منه شوشی کورسه‌تلگان سببلرنی بوتون شرطی بله‌ن، دقت بله‌ن اشلی کان چاقده، نیندی گنه تورلی بولسه‌ده، بوولو، طن آلا آلماولردن سلامتله‌نورگه، توطلورغه اشانوب بولا.

صوغه باطقان کشینی ئولمدن قـوتقارو اوچون، آنی صودن چقارغاچ، طن آلا آلمی طورغان چاغده‌غنه توگل، حتی آنڭ باطوب یاتقان چاغده‌ده بر آز یاردەم اینه‌رگه بولا. آندن باشقه صوغه باطقان کشی، صودن چقارلغاچ، طن آلا طورغان بولسه‌ده ئه‌لی، کیله‌چك ئولمدن قوتقارو اوچون بر آز یاردەم اینه‌رگه احتیاج توشه.

اگرده بر کشی بیك تیره‌ن‌یرده باتوب بارسه، آنی قوتقارو اوچون قاق‌ده بولماسه، صوده یاخشی یوزه بلگان کشی‌گنه آکارغه‌بر آز یاردەم اینه‌رگه بولدرا آلا. قوتقارو اوچون صوغه طاشلانور آلدندن چیشنورگه. برده بولماسه ایتکلرنی صالوب، بیلنی چیشوب، کسه‌لرنی ئه‌یله‌ندروب چقارورغه تییش بولا. باطوب بارغان کشی یانینه یوزوب کیلوب، آکارغه یارده‌مگه کیلگانلگـگنی قچقروب بلدرورگه، آنی امیدله‌ندرورگه تییش. آناری یوزوب کیلگانده آنڭ آرتندن کیلورگه کیره‌ك، چونکه آلدن کیلگان صورتده اول قوتقاروچی‌غه تونوب آنڭ اوزن هلاك اینه‌رگه باطرورغه ممکن. یوزوب کیلوب یتکاچ‌ده، باطوچینی چه‌حندن، یا که بله‌ك توبندنره‌ك طوتوب (قول اوچوندن طوتارغه یارامی) شوندوق آنی چالقان ئه‌یله‌ندرورگه‌ده، قوتقاروچی اوزی‌ده چالقان ئه‌یله‌نوب باطوچینی اوزینڭ قورصاغینه قویوب، یوزوب چقارغه تییش.

باطوچینی بار چیتینه آلوب چققاچ‌ده، طن آلوب آلماوینه قاراب اش اینه‌رگه تییش بولا. لکن هر حالده ئلك آنڭ اوستندن بووش کییملرن آلوب، اوستون بر قوری نه‌رسه بله‌ن سورتوب، قوری کییم کیدرورگه، یا که یابارغه کیره‌ك بولا. بولارنڭ بارن‌ده باطوچی کشینی باشلرن بوغاریراق بیرگه یوز توبه‌ن آزغه قابرغاسینه‌راق یاتقرغان حالده اشله‌رگه تییش؛ بولای ایتکانده آنڭ آوزندن باطقان چاقده یوتقان صولری آغوب چقا. اگرده باطوچی طن آلا طورغان بولسه، آنی قورتوب کییمگه تورگانڭ صوگندوق، اورنغه صالوب جلتورغه، چه‌ی یا که آراقی اچرتورگه تییش بولا.

اگرده صوغه باطقان کشی چقفاچ طن آلا آلماغان حالده بولسه، نده ایندی بر آز مشقتلەنورگه، ممکن قدر تیزرەك آنی طن آلدرورغه رشورغه کیرەك بولا، ئلك آنی قابرغان صالوب باشن طوتارغەده، وزن آچوب، بارماقغه اورالغان یاولق بلەن آوزینه کرگان بالچق وم کبك پچراقلرنی سورتوب آلورغه تییش. اگرده اول تشلرن بیك طوب قصقان بولسه، پچاق، قالاق، کبك نەرسه بلەن قایروب آچارغەده، زاو تشلری آراسینه پروپکا یاکه آغاچ کیسەگی قصدروب، تلن ولق بلەن طوتوب بر آز طارتورغه تییش بولا. شوندن صوڭ ایندی ن آلدرورغه باشلارغه کیرەك بولا. آنڭاوچون‌ده، باطوچی‌نڭ بورونی نینه ایسنەرگه ناشاطرنی اسپیرت کیتروب طوتوب، بورون اچن یاکه اماغن قاز قاناطینڭ اوچی بلەن قطقلاتدرورغه، یوزینه هم کوکره‌گینه القن صو بوکورگه؛ یاکه آلماش تیلمەش بر صالقن، بر جلی صو یبەرگه کیرەك بولا. اگرده بیش مینوت اچنده شوشی سببلر بلەن‌گنه باطوچی طن آلا باشلاماسه، اول چاقده برده وقت اوزدرمیچه صنعی تنفس ایتدره باشلارغه تییش بولا.

صالقن چاقده صوغه باتقان کشی، چقفاچ طن آلا باشلاغان لسەده بیك ئوشوگانلکدن همانده تەنی جلنمی، یوزی آپپاق بولوب ورا. آندی بولغانده، باطوچینی ممکن قدر تیزرەك جلتورغه طرشورغه کیرەك بولا. جلتو اوچون، آنڭ بۆتون تەنن صوقنا کیسەگی یاکه جون یەلی بلەن اشقورغه، تەنینڭ تورلی یپرلرینه، مثلا: قابرغالارینه، آرقا ورتاسینه، بیلینه، ترسەکلرینه، تزلرینه جلی صو، کۆل، قوم کبك نەرسەلر قویارغه کیرەك بولا.

منه شوشی کورسەتلگان سببلرنی بوتون شرطی بلەن، دقت بلەن تل‌گان چاقده، نیندی‌گنه تورلی بولسەده، بوولو، طن آلا آلماولردن لامتلەنورگه، نوطلورغه اشانوب بولا.

اگرده صوغه باطقان کشی چقفاچ طن آلا آلماغان حالده بولسه، آنده ایندی بر آز مشقتله‌نورگه، ممکن قدر تیزره‌ك آنی طن آلدرورغه طرشورغه کیره‌ك بولا، ئلك آنی قابرغان صالوب باشن طوتارغه‌ده، آوزن آچوب، بارماقغه اورالغان یاولق بله‌ن آوزینه کرگان بالچق قوم کبك پچراقلرنی سورتوب آلورغه تییش. اگرده اول تشلرن بیك نغطوب فصقان بولسه، پچاق، قالاق، کبك نه‌رسه بله‌ن قایروب آچارغه‌ده، آزاو تشلری آراسینه پروپکا یاکه آغاچ کیسه‌گی قصدروب، نلن یاولق بله‌ن طوتوب بر آز طارتورغه تییش بولا. شوندن صوڭ ایندی طن آلدرورغه باشلارغه کیره‌ك بولا. آنڭ اوچون‌ده، باطوچی‌نڭ بورونی بانینه ایسنه‌رگه ناشاطرنی اسپیرت کیتروب طوتوب، بورون اچن یاکه طاماغن قاز قاناطینڭ اوچی بله‌ن قطقلاندرورغه، یوزینه هم کوکره‌گینه صالقن صو بوکورگه؛ یاکه آلماش تیلمه‌ش بر صالقن، بر جلی صو سیبه‌رگه کیره‌ك بولا. اگرده بیش مینوت اچنده شوشی سببلر بله‌ن‌گنه باطوچی طن آلا باشلاماسه، اول چاقده برده وقت اوزدرمیچه صنعی تنفس ایتدره باشلارغه تییش بولا.

صالقن چاقده صوغه باتقان کشی، چقفاچ طن آلا باشلاغان بلسه‌ده بیك ئوشوگانلكدن همانده ته‌نی جلنمی، یوزی آپپاق بولوب تورا. آندی بولغانده، باطوچینی ممکن قدر تیزره‌ك جلنورغه طرشورغه کیره‌ك بولا. جلتو اوچون، آنڭ بوتون ته‌نن صوقنا کیسه‌گی یاکه جون بیه‌لی بله‌ن اشقورغه، ته‌نینڭ تورلی بیرلرینه، مثلا: قابرغالرینه، آرقا اورتاسینه، بیلینه، ترسه‌کلرینه، تزلرینه جلی صو، کول، قوم کبك نه‌رسه‌لر قویارغه کیره‌ك بولا.

منه شوشی کورسه‌تلگان سببلرنی بوتون شرطی بله‌ن، دقت بله‌ن ایشله‌گان چاقده، نیندی‌گنه تورلی بولسه‌ده، بوولو، طن آلا آلماولردن سلامتله‌نورگه، قوطلورغه اشانوب بولا.

البته ایندی اگرده کشی بوولوب یا که صوغه باطوب بیك اوزاق بر نیچه ساعتلر طورغان بولسه، اول چاقده، آشکارده حیات اثری بتکان بولووی سببلی، ترلتوگه، طن آلدرا آلوغه اشانورغه اورن قالمی. لکن هر حالده صناب، سبب ایتوب قاراوده ضرر یوق. باطقان کشی‌نی ایکی ساعت قدر مشغول‌لنوب بولسه‌ده طن آلدرولر بولغالاغانی بار.

اگرده ایندی بیك اوزاق مشغول‌لنگاننك صوڭنده‌ده بولغان کشی حیات اثری کورسه‌نو توگل، حتی ئولگان کشی قیافتنده طورسه، یعنی، کوزلری آچق، طومانلی بولسه، ایه‌گی توشوب، ایرنلری، بورونلری کوبکلی بولوب طورسه، بوتون تەنی آپپاق هم صالقن بولوب طورسه، اول چاقده آنڭ ئولگانلگی قطعی بولغانغه، ئەرەمگه مشغول‌لنمەسکه تیش بولا. لکن شولای‌ده بو چاقده ئەلی آنڭ چنلاب ئولگانلگن تیکشورگه کیرەك بولا. آنڭ اوچون قایسن بولسه‌ده بر بارماقنی جب بلەن قصوب بەیلەرگەدە، بیش مینوتدن صوڭ قارارغه کیرەك: بارماقنڭ اوچی، قزاروب ششوب طورامی، یا که برده ئوزگەرمیچه ئلکگی کبك آپپاق بولوب طورامی، اگرده بارماق جب بلەن بەیلەودن ئوزگەرمەسه، دیمك آنڭ تەنندە ایندی قان یورووی طوقتاغان، اول ئولگان بولا...

مەرتکه کیتو. — Летаргія.

البته بزنڭ بیك کوبیز، ئولگان کشیلرنڭ، حتی قبرگه کومگاندن صوڭده ترلگانلرن ایشتکەله‌گاندر، یا که گازیته‌لرده اوقوغانی باردر. موندی ئەکیه‌تلرنڭ کوبسی، خلق تلنده بیك آرتدرلوب یورتله، شوڭا کوره اول بزگه بیك عجب طویلا، شولای بولسه‌ده اول ایش بوتونله‌یوك یوق‌ده توگل. واقعا، بیك سیرەك بولسه‌ده، بعض وقتنی بوتونله‌ی ئولك حالنده کورنگه‌لی: طن آلووی برده بولمی، یورەك تیبکەنی بلنمی، یوزی، بوتون تەنی آپپاق بولا، اوزی هیچ برتورلی حرکت اثری کورسه‌تمیچه،

Тыйбби
киңәшләр

(русчадан
тәрҗемә.)

Г. Алпаров
тәрҗемәсе.